

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HADİS BİLİM DALI

**ŞEYH SADÛK'UN (381/991) FEZÂİLÜ'L-EŞHÛRİ'S-
SELÂSE İSİMLİ ESERİNDEKİ RİVAYETLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

HAZIRLAYAN
MENHAJUDİN JALALİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ TAHA ÇELİK

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Menhajudin Jalali
	Numarası	158106031014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam bilimleri/ Hadis
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	DR. ÖĞR. ÜYESİ TAHA ÇELİK
	Tezin Adı	ŞEYH SADÛK'UN (381/991) FEZÂİLÜ'L-EŞHÛRİ'S-SELÂSE İSİMLİ ESERİNDEKİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ŞEYH SADÛK'UN (381/991) FEZÂİLÜ'L-EŞHÛRİ'S-SELÂSE İSİMLİ ESERİNDEKİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ başlıklı bu çalışma 19/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Dr. Öğr. Ü.	Taha Çelik	
2	Prof. Dr.	Mehmet Eren	
3	Dr. Öğr. Ü.	Mustafa Demir	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Menhajudin Jalali		
	Numarası	185106031014		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri/Hadis		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans		
		Doktora		
Tezin Adı	ŞEYH SADÛK'UN (381/991) FEZÂİLÜ'L-EŞHÛRİ'S-SELÂSE İSİMLİ ESERİNDEKİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Menhajudin Jalali

Özet

Bu çalışmada İmamiye Şîasının temel hadis kaynaklarından kabul ettiği dört eserden ikincisinin müellifi olan Şeyh Sadûk'un hayatı ve *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* adlı eserinde ki rivayetler ele alınmıştır. Çalışma bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi değerlendirilmiş; birinci bölüm Şeyh Sadûk'un hayatı ve eserlerine ayrılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Şeyh Sadûk'un *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* isimli eserindeki rivayetlerin kaynakları tespit edilmiş ve sıhhat değerlendirmeleri yapılmıştır. Sadûk'un eserinde üç ayların faziletiyle ilgili toplam 130 rivayet bulunmaktadır. Eserde zikredilen hadislerin ravileri genelde Şîâ tarafından imam kabul edilen kişiler olmakla birlikte Hz. Aişe ve Ebû Hureyre gibi sahabelerin rivayetlerine de yer verilmiştir. Bu rivayetlerin altmışı sünni kaynaklarda geçmekle birlikte sünni düşünceye uymayan bir takım rivayetler de eserde bulunmaktadır.

ABSTRACT

In this study, the life of Sheikh Sadûk, who is the author of second book of the four books which are Imamiyya Shi'a accepted them by the basic hadith sources, and his work Fadâil al-Ashur al-Salâsa are examined. The study consists of an introduction and two parts. In the introduction part, the subject, aim, importance and method of the research were evaluated. In the first chapter, information about the life and works of Sheikh Sadûk has given. In the second part of the study, the evaluation of the narrations of Sheikh Sadûk's Fadâil al-Ashur al-Salâsa has discussed. Sadûk's work has a total of 130 narrations about the virtues of the three months. Although 62 of these narrations are mentioned in Sunni sources, it has been observed that there are some narratives that do not conform to Sunni thought. The narrators of the work are generally accepted like imams by the Shi'a. But some Sahabis like Aisha and Abu Hurayra are also included.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖNSÖZ	iii
KISATLAMALAR	iv

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH SADÛK'UN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	3
1.1.1. Doğumu	3
1.1.2. Ailesi.....	5
1.1.3. İlmî Hayatı	7
1.1.4. Âlimlerin Şeyh Sadûk Hakkındaki Görüşleri	9
1.1.5. Hocaları.....	11
1.1.6. Öğrencileri	13
1.1.7. Vefatı	14
1.2. ŞEYH SADÛK'UN ESERLERİ.....	15
1.2.1. Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh	17
1.2.3. İlelü's-Şerâ'i ve'l-Ahkâm	19
1.2.4. Risâletü'l-İ'tikâdât	20
1.2.5. Emâlî-i Sadûk	21
1.2.6. et-Tevhîd.....	22
1.2.7. Sevabü'l-A'mâl ve 'Ikabü'l-A'mâl	23
1.2.8. Kitâbü'l-Hisâl	23
1.2.9. Sıfatu's-Şîa.....	24
1.2.10. Kemâlü'd-Din ve Temâmü'n-Ni'me	24

1.2.11. Musâdekâtü'l-İhvan	25
1.2.12. el-Hidâye.....	25
1.2.13. Uyûnü Ahbâri'r-Rızâ	26
1.2.14. Medinetü'l-İlm.....	26
1.2.15. Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse	26

İKİNCİ BÖLÜM

FEZÂİLÜ'L-EŞHÛRİ'S-SELÂSE'DEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. RECEP AYI İLE İLGİLİ RİVAYETLER.....	29
2.2. ŞÂBAN AYI İLE İLGİLİ RİVAYETLER.....	43
2.3. RAMAZAN AYI İLE İLGİLİ RİVAYETLER	59
DEĞERLENDİRME	117
SONUÇ	130
KAYNAKÇA.....	131

ÖNSÖZ

Hadis ilmi, Kur'ân-ı Kerim'den sonra başvurulacak ikinci kaynak olması ve Kur'ân'ın pratiğe geçirilmesi yönüyle İslâmî ilimler açısından son derece önemlidir. Peygamber Efendimiz'in yaşadığı dönemden günümüze kadar İslâm âlimlerinin titiz çalışmaları sayesinde birçok konuyla ilgili hadisler sonraki nesillere intikal etmiştir. Rasulullah'tan (s.a) rivâyet edilen bu hadislerin bir kısmı hem Şîa, hem de Sünnî kaynaklarda müştereken yer almaktadır. Bunlardan bir kısmı da ayların ve günlerin faziletiyle ilgili hadislerdir. Kaynaklarda özellikle üç aylar ve bu aylarda yapılan ibadetlerin ve tutulan oruçların önemine dair rivayetler bulunmaktadır.

Şîa'nın muteber kabul ettiği hadislerin yer aldığı eserler "*Kütüb-i erbaa*" ismiyle meşhur olmuştur. Tezimin konusu bu dört büyük hadis kitabının müelliflerinden biri olan Şeyh Sadûk'un (305/917) *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* isimli eserindeki rivâyetlerin tahrîci ve değerlendirilmesidir.

Bu çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın giriş kısmında konunun önemi, yöntemi ve amacından bahsedilmiştir. Birinci bölüm, Şeyh Sadûk'un hayatı ve eserlerine tahsis edilmiştir. İkinci bölüm ise, araştırmanın asıl konusunu teşkil eden Şeyh Sadûk'un *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* adlı kitabındaki rivayetlerin hem Şîa hem de Ehl-i Sünnet hadis kaynaklarından tahrîci yapılarak değerlendirilmesine ve tercümesine ayrılmıştır.

Çalışmamda bana yol gösteren, tezimin her aşamasında desteğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Taha ÇELİK'e, Hadis Anabilim Dalı'ndaki diğer hocalarıma, tezimin okunması ve gerekli düzeltmelerin yapılması konusunda yardımını gördüğüm Dr. Öğr. Üyesi Huzeyfe Çeker hocama ve eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen çok kıymetli aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Menhajudin JALALI

Konya-2019

KISATLAMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
b.	: İbn
bk.	: Bakınız
by.	: Baskı yeri yok
ev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
r.a.	: Radıyallahu anh
s.	: Sayfa
a.s.	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
thk.	: Tahkik eden
ty.	: Baskı tarihi yok
yay.	: Yayınları, yayıncılık, yayınevi

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusunu Şeyh Sadûk'un üç ayların faziletiyle ilgili kaleme aldığı *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* isimli eseri teşkil etmektedir. İmamiye Şîası'nın temel hadis kaynaklarından kabul ettiği dört eserden ikincisinin müellifi olan Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahzuruhü'l-Fakîh* adlı kitabında üç yerde tezimizin konusunu teşkil eden eserinden bahsetmektedir.¹ Bu kitap Receb, Şâban ve Ramazan aylarının faziletiyle ilgili rivayetleri ele almaktadır. Eserde Receb ayı ile ilgili 15, Şâban ayı ile ilgili 30 ve Ramazan ayı ile ilgili 85 rivayet bulunmaktadır. Çalışmamızda bahse konu rivayetlerin tahrîcleri yapılmak suretiyle sıhhat durumları tespit edilmiştir.

B. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Kur'an-ı Kerîm ile birlikte İslam Dini'nin iki ana kaynağından biri olan hadisler, Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemden günümüze kadar İslâm âlimlerinin titiz çalışmaları sayesinde sonraki nesillere intikal etmiştir. Rivayet edilen hadislerin bir kısmı üç ayların faziletiyle ilgilidir. Şîilerin üç ayların faziletiyle ilgili en önemli kaynağı Şeyh Sadûk'un *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* isimli risalesidir.² Şeyh Sadûk Şîilerin "Reîsü'l-Muhaddisîn" diye adlandırdığı bir âlimdir.³ Üç yüze yakın eseri bulunmaktadır. Küleyni'den (329/941) sonra Şîa mezhebinin İmamiyye kolunun en önemli âlimlerinden biri kabul edilmektedir. Bu açıdan eserleri Şîi algılar noktasında belirleyici ve yönlendirici bir rol oynamıştır. Hal böyle olunca Şeyh Sadûk'un eserleri üzerine yapılacak olan çalışmalar, Şîa'nın din anlayışının alt metinlerini yahut kaynaklarını ve bunların otantik değerini tespit sadedinde büyük önem arz etmektedir.

C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada öncelikle okuyucunun zihninde bir çerçeve oluşması açısından Şeyh Sadûk'un hayatı ve eserleri ele alınmış ardından *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* tanıtılmaya

¹ Şeyh Sadû, Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali b. el-Hüseyn b. Mûsâ b. Bâbeveyh el-Kummî, *Men lâ Yahzuruhü'l-Fakîh*, farsça çev. Ali Ekber Gaffari, Kum, ts, II, 92.

² Ahmedi Mahdi, *Tarih-i Hads-i Şîa*, Kum, 1970, s. 208.

³ Muhammed Muhsin, Âga Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zeri'a ilâ Tesânîfi's-Şî'a*, Necef, 1936, I, 414.

alışılmıştır. Bu bölümden sonra eserdeki rivâyetlerin tercümeleri yapılmış ayrıca hem şîa hadis kaynaklarından hem de Sünnî kaynaklarından tahrîci yapılmıştır. Hadislerin metinlerine hacmin çok artmaması maksadıyla tezde yer verilmemiş tercümeleri verilmekle yetinilmiştir. Bazı hadislerin tercümesinde daha önce başka araştırmacılar tarafından yapılmış olan tercümelerden istifade edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH SADÛK'UN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Bu başlık altında, Şeyh Sadûk'un doğumu, ailesi, ilim yolculuğu, hocaları, öğrencileri ve diğer âlimlerin onun hakkındaki görüşleri ele alınmıştır.

1.1.1. Doğumu

Tam adı Ebu Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Hüseyin b. Mûsâ b. Bâbeveyh el-Kummî olup lakabı Şeyh Sadûk'tur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Fakat İkinci Safir Muhammed b. Osman'ın (305/917) ölümünden sonra ve Hüseyin b. Ruh'un (326/937) sefaretinin ilk devresinde Kum şehrinde dünyaya geldiği söylenmektedir.⁴

Kum, Tahran'a 153 km uzaklıkta yer alan bir şehir olup ilim ve ictihat merkezi olarak bilinir. Kum aynı zamanda tarihsel süreçte Şîa kültürünün merkezi olmuş ve birçok İslâm âlimiyle ehl-i beyt üyelerini barındırmıştır. Çok sayıda muhaddis ve İslâm âlimi yetiştirmenin yanı sıra eskiden beri hadis, fıkıh, tefsir, tarih ve felsefe gibi ilimlerin merkezi konumunda olmuştur. Hâlihazırda birçok İslâm uleması bu şehirde medfun bulunmaktadır. Âga Büzürg-i Tahrânî'nin (1875-1970), kaydettiğine göre Şeyh Sadûk'un da aralarında bulunduğu söz konusu âlimlerin sayısı yedi yüze ulaşmaktadır.⁵

Şeyh Sadûk'un doğum tarihiyle ilgili birbirinden farklı bilgiler mevcuttur. Şeyh Sadûk'un *Men lâ Yahduruhu'l-Fakîh* adlı eserinde verilen bilgiye göre, Tûsî'nin *Kitabü'l-Gaybe* adlı eseriyle Necaşî'nin *Fihrist*'inde onun hicri 305/917 yılında dünyaya gelmiş olabileceği yazılmıştır.⁶

Şeyh Sadûk'un diğer bir eseri olan *Kitabü'l-Hisâl*'de onun doğum tarihi kamerî 305-306/917-918 yılları olarak gösterilmiştir.⁷ Yine Sadûk'un başka bir eseri olan

⁴ Şeyh Sadûk, *Tercüme-i Uyûnü Ahbâri'r-Rızâ*, Farsça'ya çev. Muhammed Taki, İntişaratı İlmiye-i İslami, Tahran, ts, s.7.

⁵ Uçar, Kerim, *Şîa Âlimleri Biyografisi*, Âl-i Beyit, Berlin, 2007, I, 37.

⁶ Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhu'l-Fakîh*, Farsça'ya çev. Ali Ekber Gâffarî, Tahran, 1367, I, 10.

⁷ Şeyh Sadûk, *Tercüme-i Hisâl*, Farsça'ya çev. Müderris Gaylani, Cavidan, Tahran, 1974, s. 6.

İlelü’ş-Şerâ’i’ ve l-Ahkâm’ın de ise onun doğum tarihi olarak kamerî 305-311/917-923 yılları olarak belirtilmiştir.⁸

Kaynaklara bakılınca Şeyh Sadûk’un 305-311/917-923 yılları arasında Kum şehrinde dünyaya geldiği söylenebilir.

Diğer taraftan Şeyh Sadûk’un doğum tarihiyle ilgili birçok eski Şîa’ kaynaklarında bir hikâyeye nakledilir. Bu kaynaklara göre onun doğumu, on ikinci imamın gizlendiği esnada (gaybetü’s-suğrâ) meydana gelmiştir. Bu devrede imam halkla doğrudan değil, naipleriyle temas kuruyordu. Bu naiplerden biri de Ebu’l-Kasım Hüseyin b. Ruh Nevbahtî’dir (326/938). Bir gün, Şeyh Sadûk’un babası Ebu’l-Kâsım el-Hüseyin b. Rûh en-Nevbahtî’ye (326/938) bir mektup vererek, kendisinden bu mektubu gaybette olan imama ulaştırmasını rica etmiştir. Şeyh Sadûk’un babası bu mektupta, gizli olan imamdan Allah’ın kendisine evlat vermesi için dua etmesini istemiştir. Birkaç gün sonra gelen mektubun cevabında ise şöyle yazmaktadır: “Allah sana fakih ve mübarek iki çocuk bağışladı, bu iki çocuktan biri Şeyh Sadûk, diğeri ise küçük kardeşi Hüseyin’dir.”⁹

İbn Babeveyh’in *es-Sadûk* diye lakaplandırılmasının ise *İmam-ı Muntazar*’ın (beklenen imam) duasıyla dünyaya gelmiş olmasından kaynaklandığı ifade edilmektedir.¹⁰ Ebû Ca’fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî et-Tûsî (460/1067) ise, *Esânidü’l-İstibsâr*’da, Şeyh Sadûk’u “İmâdüddîn” yani “dinin direği” lakabıyla zikretmiştir.¹¹

Şeyh Sadûk’un bizzat kendisi de, imamın duasıyla dünyaya geldiği fikrini savunmaktadır. O, bu konudan *Kemâlü’l-Dîn ve Tamâmü’n-Ni’me* adlı eserinde şöyle bahseder: “Ebu Ca’fer Muhammed b. Ali Esved, benim hadis ve diğer ilimler konusundaki çabamı görünce şöyle derdi: Senin ilme karşı olan bu çaban şaşkıncı değildir. Çünkü sen İmam-ı Zaman’ın (*İmam-ı Muntazar*) duasıyla dünyaya geldin.”¹²

⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’ş-Şîa ve l-Ahkâm*, Tahran, ts, s. 3.

⁹ Tûsî, Ebu Ca’fer, *Kitâbü’l-Gaybe*, Kûm, 2009, s. 566.

¹⁰ Kemâlî Takî, Seyid Hüseyin, *İmamet Velâdeti Hz. Ali*, 2006, Kum, s. 14.

¹¹ Paketçi, Ahmed, *İbn Babaveyh*, Dâ’iretü’l-ma’ârif-i Bozorg-i İslâmî, III, 63.

¹² Paketçi, Ahmed, *a, g, e*, III, 63.

1.1.2. Ailesi

Öncelikle şunu belirtelim ki, Şeyh Sadûk'un hayatı ve ailesi hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır.¹³ Tespit edilebildiği kadarıyla Şeyh Sadûk'un ailesi Kum şehrinde yaşayan Şîa'nın değerli ve önemli ailelerinden biridir. Bu aileye, Şîiler hep saygı duymuştur. Aileden çok değerli ilim adamları ve muhaddisler çıkmıştır. Şeyh Sadûk'un babası Ebu'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babeveyh el-Kummî'dir (329/941). Birçok rical kitabında Şeyh Sadûk'un babasının büyüklüğünden ve saygınlığından bahsedilmiştir. Neccâşî, (450/1058) *Ricâli' n-Necâşî* adlı eserinde onun hakkında şöyle demektedir: "Ali b. Hüseyin b. Babeveyh el-Kummî kendi zamanında Kumluların hocası ve fakihlerindendir. O, Irak'a giderek Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Ruhullah ile görüşmüş ve bir takım sorular sorarak ondan bilgi edinmiştir.¹⁴ İbn Nedim (385/995) onun Şîa'nın Sâdik insanlarından birisi olduğunu söylerken,¹⁵ İmam Hüseyin Askari onun hakkında; "Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babeveyh Kummî güvenilir ravilerimizden ve fakihlerimizdendir." demiştir. Kaydedildiğine göre Şeyh Sadûk'un babası, Babeveyh ailesinin kurucusu ve Babeveyh lakabını alan ilk kişidir."¹⁶

Şeyh Sadûk'un babası yüze yakın eser telif etmiştir. Bu eserlerin bazıları şunlardır: 1. *Kitabü'l-İman*, 2. *Kitabü't-Tefsir*, 3. *Kitabü'l-Hacc*, 4. *Kitabu't-Tevhîd*, 5. *Kitabu's-Salat*. Bazı âlimler, *Musâdekatü'l-İhvân* adlı eserin de Şeyh Sadûk'un babasına ait olduğunu söylemektedirler. İbn Nedim (385/995) *el-Fihrist* adlı eserinde "Ali b. Hüseyin Şîilerin fakihlerinden ve sika ravilerindendir. Bir kitabın sırt kısmında oğlu Ebu Cafer'in el yazısıyla yazılmış notu okudum: "Falan oğlu Falan'a babam Ali b. Hüseyin'in 200 eserini ve 18 olan kendi eserlerimi icazetini verdim.¹⁷ Şîî âlimlerin'den Şuşteri'ye (1019/1610) göre burda bir yazı hatası olmuştur. Çünkü 200 eser Şeyh Sadûk'a, 18 eser babasına aittir.¹⁸

¹³ Bulut, Halil İbrahim, *Erken Dönem Şîî Düşünürleri*, Ensar yay, İstanbul, 2017, s. 125.

¹⁴ Necâşî, Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Alî b. Ahmed b. Abbâs, *Ricâli' n-Necâşî*, en-Neşru'l İslami, Kum, 1987, s. 261.

¹⁵ Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, s. 7-9.

¹⁶ Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, s. 8-9.

¹⁷ İbn Nedîm, Ebu'l-Ferec Muhammed b.Ebî Ya'kub İshâk b.Muhammed b. İshâk, *el-Fihrist*, Dâ'iretü'l-ma'ârif, Beyrut, 1997, I, s. 242.

¹⁸ Hasan Tarimi, *Âli Babeveyh*, Dânişnâme-yî Cihan-ı İslam, c, I, s. 65.

Şeyh Sadûk'un babasının üç oğlu vardır. Bunlar Hasan, Ebu Abdullah (378/987), ve Şeyh Sadûk'tur. Bu üç kardeşten biri olan Hasan, fakih veya âlim değildi. O daha çok zahitlik yönüyle bilinmekteydi. Şeyh Sadûk'un diğer kardeşi Ebu Abdullah, babası ve kardeşinden sonra bu ailenin en önemli rical âlimlerinden biridir. Ebu Abdullah, Kum şehrinden dışarı çıkmamıştır. O, çok güçlü bir hafızaya sahip olup birçok hadis rivâyet etmiştir. Şîa'nın birçok âlimi, Şeyh Sadûk ve kardeşi Ebu Abdullah hakkında *mûsik* (güvenilir) tabirini kullanmışlardır. Ebu Abdullah, *Kitabü't-Tevhîd* ve *Kitabu Red ale'l-Vakife* isimli eserlerin müellifidir.¹⁹

Şeyh Tûsî (460/1067), *Kitabü'l-Gaybe* isimli eserinde şöyle demektedir: Ebu'l-Hasa'nın, Ebu Ca'fer ve Ebû Abdullah adında iki evladı vardı. Bu ikisi çok hadis rivayet ederdi. Hatta insanlar bu iki kardeşin hafızalarının güçlülüğünden dolayı hayret eder ve şöyle derlerdi: “Size olan bu makam İmamı Zaman'ın duasının sayesinde. Özellikle ikinize, İmam Zaman'ın duasının etkisi çok olmuştur”.²⁰ Ebu Abdullah b. Babeveyh ise şöyle der: “Yaşım yirmiden küçük olduğu halde hadis meclislerinde hadis okurdum, tesadüfen Muhammed b. Ali Esved benim hadis meclislerimde bulunurdu, helal haram konularında küçük yaşta olmama rağmen hızlı cevap verdiğimi görünce şaşırırdı. Sonra, “Neye şaşırıyım ki! Sen zaten İmam-ı Muntazar'ın duasıyla dünyaya geldin” derdi.²¹

Kaynaklarda zikredildiğine göre Şeyh Sadûk; Deylemli bir hanımla evlendikten sonra Muhammed ve Hüseyin adında iki çocuğu olmuştur. Çocuklarından Hüseyin b. Ali b. Babeveyh, babası gibi Babeveyh ailesinin önemli âlimlerinden biridir. Şeyh Sadûk'un Muhammed ismindeki diğer oğlu ilk eğitimini babasından almış daha sonra ilmini artırmak için seferlere çıkmıştır.²²

Görüldüğü üzere Şeyh Sadûk ilimle yakından alakadar bir aileye mensuptur. Ailenin ilmî geleneği Şeyh Sadûk ve çocuklarıyla devam etmiştir. Ailesi hakkında verilen bu kısa bilgilerden sonra takip eden başlıkta Şey Sadûk'un ilmî hayatına ilişkin bilgiler paylaşılacaktır.

¹⁹ Şeyh Sadûk, *Musâdekatü'l-İhvân*, s.11-21.

²⁰ Ebu Ca'fer Muhammed b. el-Hasen b. Alî et-Tûsî, *Kitâbü'l Gaybe*, Müessesetü'l-Ma'ârif, Kum, 1991, s. 309.

²¹ Tûsî, *a.g.e.*, 321; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhu'l-Fakîh*, s. 13.

²² Uçar, Kerim, *a.g.e.*, s. 38-39.

1.1.3. İlmî Hayatı

Şeyh Sadûk, ilim ehli olan bir ailede doğup büyümüş ve bu aile tarafından yetiştirilmiştir. Küçüklüğünden itibaren Kum şehrinin âlimlerinden ders almaya başlamasıyla beraber çok geçmeden Şeyh Sadûk'un ilmi yeteneği ortaya çıkmıştır.²³ Şeyh Sadûkun eğitiminde babasının rolü çok büyüktür. O yaklaşık yirmi yaşlarına kadar Kum'da ailesiyle beraber kalmış ve ilk tahsilini babasından almıştır. Babası dışında Kum şehrinin en önemli âlimlerinden sayılan Muhammed b. el-Hasan b. Ahmed el-Velid'in (343/954) onun eğitiminde özel bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır.²⁴ Daha sonra onun, yaklaşık 250 hocadan ders aldığı söylenmektedir.²⁵ Şeyh Sadûk, bilinmeyen bir tarihte Kum şehrini terk etmiştir. O, ilk yolculuğunu 339/951 yılında Âli Büye'nin başkenti olan Rey şehrine yapmıştır.²⁶ Şeyh Sadûk'un Kum şehrini terk etme sebebi babasından sonra en çok yakınlık duyduğu hocası İbn Velid'in (343/954) vefat etmiş olmasıdır. Şeyh Sadûk, bir taraftan Rey şehrinde Ahmed b. Muhammed b. Safer Sayih ve Muhammed b. İshak Talikanî gibi âlimlerden hadis dinlerken,²⁷ diğer taraftan da katıldığı ilmi munazaraları *Zikru'l-Meclis Ellezî cerâ lehû Beyne Yedey Rükni'd-Devle* adıyla bir eserde toplamıştır.²⁸ Şeyh Sadûk 963 yılında Rey şehrinin hükümdarı olan Ali Rükni'd-Devle'nin²⁹ izniyle şehirden ayrılarak Meşhed'e dönmüştür.³⁰

Bu şekilde Şeyh Sadûk 963 yılının Recep ayında Rey'den Meşhed'e gelirken Recep ayını Nişabur'da geçirmiştir. Burada Nişabur'un büyük âlimlerinden Abdulvahid b. Muhammed, Hâkim Ebu Ali Hüseyin b. Ahmed Beyhakî, Ebu Tayyip Hüseyin b. Ahmed Razî gibi ilim adamlarından ders görmüş ve hadis dinlemiştir.³¹ Şeyh Sadûk daha sonra Meşhed'e dönmüşse de oradan tekrar Rey şehrine gitmiştir ve 964 yılında

²³ Paketçi, Ahmed, İbn Babaveyh, *Danışname-i Büzürg-i İslam*, III, 929.

²⁴ Kuzudişli, Bekir, *Şîa ve Hadis Başlangıcından Kütüb-i Erbaa'ya Hadis Rivayeti ve isnad*, Klasik yay, İstanbul, 2017, s. 455.

²⁵ Bulut, Halil İbrahim, *a.g.e.*, 126.

²⁶ Bulut, Halil İbrahim, *a.g.e.*, 132.

²⁷ Paketçi, Ahmed, *a.g.m.*, III, 929.

²⁸ Kuzudişli, *a.g.e.*, 456.

²⁹ Büveyhî devletinin kurucusu olan Ebu Şuca b. Büveyhî'nin üç oğlundan biridir. Bkz. Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâil b. Alî b. Mahmûd, *el-Muhtasar fî Ahbâri'l-beşer -Târîhu Ebi'l-Fidâ-*, Matbaatü'l-Hüseyniyye, II, s.78; Mehmet Azimli, *Sünnî Hilafete Tahaküm Kurmuş Bir Şîî Hanedan: Büveyhiler, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. VII, sy, II, Diyarbakır, 2005, s. 20.

³⁰ Paketçi, Ahmed, *a.g.m.*, III, 929.

³¹ Paketçi, Ahmed, *a.g.m.*, III, 929.

Rey'den Mekke'ye giderek³² aynı yıl içerisinde hac menasikini edâ etmiştir. Şeyh Sadûk'un Mekke'de iken Haremeyn şeyhlerinden hadis aldığı konusunda herhangi bir bilgi yoktur. Ancak 354/965 yılında Mekke'den Irak'a dönerken Feyd'de³³ Ebu Ali Ahmed b. Ebu Ca'fer Beyhaki ile görüşmüş ve ondan hadis dinlemiştir.³⁴ Şeyh Sadûk 355/966 yılında Kufe ve Bağdat'ta kısa bir süre ikamet ederek Ebu'l-Kasım Hasan b. Muhammed Sakuni, Muhammed b. Bikran Nakkaş ve Ahmed b. İbrahim Famî gibi âlimlerden hadis dinlemiştir. Yine Bağdat'ta kaldığı süre içerisinde Hafız Muhammed b. Ömer b. Ceâbi ve Hasan b. Muhammed b. Yahya Ulvi gibi âlimlerden hadis dinlemiş, birçok ilmi münazaraya katılmıştır. Aynı şekilde Şeyh Sadûk, Bağdat'taki hocası olan Şeyh Müfid'den hadis dinlemiş ve rivayet etme icazetini almıştır.³⁵

“Şeyh Sadûk, bundan sonra Bağdat'tan ayrılarak Hemedan'a geçmiştir. Burada Kasım b. Muhammed Hemedani, Ahmet b. Ziyad b. Ca'fer Hemedâni ve Ebu 'l-Abbas b. Fazl b. Fazl b. Abbas Kindi gibi hocalardan hadis dinlemiştir. Şeyh Sadûk bu hocalarından da rivayet izni almıştır. Şeyh Sadûk daha sonra Serahs, Merv, Belh, Semarkant şehirlerinde Ebu 'n-Nasr b. Ahmed, Muhammed b. Şeybani, Muhammed b. Semarkandi, Abdus b. Ali Cürcani, Abdussamed b. Abdüşşehid Ensari'den, Fergana'da³⁶ İsmail b. Mansur Kasâr, Muhammed b. Abdullah b. Tayfur Dâmegâtî'den, Eylak³⁷ bölgesinde bu bölgenin en önemli âlimleri olan Hâkim Bekr b. Ali Hanefi ve Ali b. Abdullah Fakih Esvarî'den hadis dinlemiştir. Şeyh Sadûk *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh* adlı kitabını Eylak şehrinde telif etmiştir. Maveraünnehir dönüşünde İmam Rıza'nın kabrini ziyaret etme amacıyla Meşhed'e gelmiş ve Meşhed'den sonra Nişabur'a ikamet etmiştir. Nişabur'da kaldığı süreçte Şîa'liğin gaybetle ilgili itikadi düşünceleri üzerine tebliğe devam etmiş, *Kemâlî'd-Dîn* adlı eserinin bir kısmını da burada tamamlamıştır.”³⁸

Kısaca Şeyh Sadûk'un, Nişabur'da kaldığı müddet içerisinde kendi vatanı olan Rey'e dönme isteğinin olup olmadığı belli olmayıp Rey'e ne zaman döndüğü hakkında

³² Bulut, Halil İbrahim, *a.g.e.*, 134.

³³ Mekke ve Kufe arasında bulunan bir yer ismidir. Bkz. Yakut el-Hamevî, Ebu Abdillâh Şihâbüddîn Yâkut b. Abdillâh, *Mu'cemü'l-Büldân*, , Daru'l-hyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 1979, IV, 282.

³⁴ Paketçi, Ahmed, *a.g.m.*, III, 929.

³⁵ Hüseyin, Safa Muhammed, *Gülçin-i Sadûk*, Tahran 1947, s. 23.

³⁶ Türkistan'ın Kuzeyi.

³⁷ Bugünkü Taşkent'in çevresi.

³⁸ Paketçi, Ahmed, *a.g.m.*, III, 929.

da bilgi bulunmamaktadır. Ancak bundan sonra, bildiğimiz tek şey onun ömrünün sonuna kadar Rey’de olduğu ve burada vefat ettiğiidir. Günümüzde kabri Rey’de olup ziyaretgâha dönüştürülmüştür.³⁹

Özetlemek gerekirse; Küleynî’den sonra İmâmiye Şîa’sının en önemli âlimi olarak bilinen Şayh Sadûk’un ilmi birikimi ve Şîî toplum nazarındaki yerini gösteren diğer bir delil de değişik bölgelerden kendisinden sorulan sorulara cevap vermesidir.⁴⁰ İlmi hayatına baktığımızda hadisleri toplama, ezberleme ve eda konusunda birçok bölge ve şehirlere ilm için yolculuk yaptığını görüyoruz. Bunlardan bazıları Belh, Buhara, Kûfe, Bâğdat, Mekke, Medine, gibi önemli ilim merkezleridir. Ayrıca Şeyh Sadûk, gittiği şehirlerin âlimlerini bularak onlardan istifade etmiş, bu âlimlerden topladığı hadisleri öğrencilerine aktarmıştır.⁴¹

1.1.4. Âlimlerin Şeyh Sadûk Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında Şeyh Sadûk’la ilgili Şîî ve Sünnîlerden ulaşabildiğimiz bazı ulemanın görüşleri ele alınacaktır.

Şîî âlimler tarafından Şeyh Sadûk birçok övgüye mahzar olmuştur.⁴² *Ricâlü’n-Necâşî* adlı eserin yazarı Necâşî (463/1071), Şeyh Sadûk’tan “Şeyhimiz, fakihimiz ve Horasan’ın yıldızıdır.” diyerek bahsetmektedir.⁴³ Şeyh Tûsî (385/985) onun hakkında şunları söyler: “Ebu Ca’fer Sadûk, hadislerin hafızıdır. Rical hakkında Kum âlimleri arasında onun gibi bilgili kişi görmedim der. Rical bilgisi, hadis ezberleme ve âlimliği konusunda Kummîler arasında onun dengi yoktur. Şîî fakih İbn İdris Hillî’nin (598/1201) ise Şeyh Sadûk’la ilgili ifadeleri şöyledir: “ Hadis konusunda Şîî âlimler arasında en güvenilir rical âlimi o idi.”⁴⁴

İbn Tavs, (664/1266) *Felâhu’s-Sâ’il ve Necâhu’l-Mesâil* adlı eserinde Şeyh Sadûk’la ilgili şunları söyler: “Hadis naklinde itibarlı, güvenilir ve Sâdik bir kişidir.

³⁹ Paketçi, Ahmed, *a.g.m.*, III, 929.

⁴⁰ Bulut, Halil İbrahim, 128.

⁴¹ Uçar, Kerim, *a.g.e.*, s. 45.

⁴² Kuzudişli, *a.g.e.*, s. 456.

⁴³ Necâşî, *a.g.e.*, c.I, s. 389.

⁴⁴ Tibsi, Necmeddin, *Seyr-i der Kitab-ı Kemâli’d-Din ve Temâmü’n-Ni’me*, Mecelle-i İntizar, İsfahan, 2003, s. 4-7.

Şeyh Sadûk'un adalet vasfı konusunda ittifak vardır.⁴⁵ O, Şeyh Sadûk hakkında, bu kitabının 19. babında şöyle der: Bir hadisi nakledeken bu hadisi kendi usulümlle Şeyh Sadûk'tan naklediyorum.⁴⁶ Şeyh Sadûk'un hadis ravileri istisnasız hepsi sikadır." Yine bir Şîa âlimi olan Tüsteri, (1321/1903) "Şeyh Sadûk fıkhıta ve fetvada ender bulunan şahıslardandır" der. Ayrıca günümüz Şîa âlimlerinden Aka Huyi (1317/1938), Şeyh Sadûk'un doğumuyla ilgili rivâyeti naklettikten sonra, "Şeyh Sadûk'un İmam Zaman'ın duasıyla dünyaya gelmesi, onun makâmının ne kadar büyük olduğunun delilidir" demektedir.⁴⁷

Şeyh Sadûk'un *Kemâlü'd-Din* adlı eseri üzerine bir makale yazan Necmeddin Tibsî, şunları söylemektedir: "Şîa âlimleri hakkında, Sünnî âlimler pek görüş bildirmez. Ancak Şeyh Sadûk o kadar büyük bir âlimdir ki onun ilmini gizlemek mümkün değildir. Bunun için bazı Sünnî âlimler de Şeyh Sadûk hakkında olumlu görüşler bildirmişlerdir."⁴⁸ Hadis tarihinin önemli âlimlerinden Hatib el-Bağdâdî (463/1071), onun hakkında *Tarihu Bağdat'ta*: "Ebu Ca'fer Bağdat'a geldiğinde babasından aldığı isnadla hadis naklediyordu. O, Şîa'nın büyüklerinden ve âlimlerinden olup Rafizîlerin en ünlü ravilerindendir" demiştir.⁴⁹

Ricâl ilmine dair vermiş olduğu önemli eserlerle tanınan Zehebi (748/1348) ise onun hakkında: "İmamiyyenin başıdır. Rafizîler arasında sık kullanılan eserleri vardır. Meseleleri hıfz etmesiyle meşhurdur." demiştir.⁵⁰ Şeyh Saduk'un büyük bir hadisçi olduğu, Kummîler arasında (ilimde) onun kadar tanınan başka birisinin olmadığı kaydedilmiştir.⁵¹

⁴⁵ İbn Tâvûs Radiyyüddîn Alî b. Mûsâ b. Ca'fer b. Tâvûs, *Felâhu's-Sâ'il ve Necâhu'l-Mesâ'il*, İntişarât-i Defter-i Tebliğât-i İslamî, Kum, 1986, s. 156.

⁴⁶ İbn Tâvûs, *a.g.e.*, 101.

⁴⁷ Tibsi, Necmettin, *a.g.e.*, s. 7.

⁴⁸ Tibsi, Necmettin, *a.g.e.*, s. 4.

⁴⁹ Hatib el-Bağdâdî, Ebu Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit, *Târihu Bağdâd*, Daru'l-Garbi'l-İslami, Beyrut, 2002, IV,150; Tibsi, Necmettin, *a.g.e.*, s. 4.

⁵⁰ Zehebî, Ebu Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'*, Daru'l-Hadis, Kahire, 2006, XII, 321.

⁵¹ Bkz. Zirîklî, Ebu Gays Muhammed Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ed-Dımaşkî, *el-A'lâm*, Daru'l-İlm li'l-Melayîn, byy, 2002, VI, 274.

1.1.5. Hocaları

Şeyh Sadûk çeşitli beldelelere ilim yolculuğu yaptığı için çok sayıda hocadan ders almıştır.⁵² O, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, *Emalis-Sadûk*, *et-Tevhîd*, *Sevâbü'l-A'mâl*, *İlelü'ş-Şerâ'i' Uyûnü Ahbâri'r-Rıza*, *Kemâlü'd-Din*, *Me'âni'l-Ahbâr* adlı eserlerinde, 250 hocasının olduğunu söyler.⁵³ Bu isimlerin tamamı ise Şeyh Ali Ahundî'nin *Hayatu Reisi'l-Muhaddisîn Ebu Ca'fer* adlı eserinde yer almaktadır.⁵⁴

Şeyh Sadûk ilk eğitimine Kum şehrinde başlamıştır. Kum'un büyük hadis âlimlerinden hadis dinlemiştir. Rey şehrine gittiğinde buradaki hocalardan ve âlimlerden istifade etmiştir. Şeyh Sadûk'un birçok yere ilim tahsili için yolculuk yapmasından dolayı hocalarının sayısı da çoktur.⁵⁵

Hayatının ilk yıllarını Kum'da, daha sonra ömrünün büyük bir kısmını Rey'de geçirmiştir. Bu sebeple onun hadis hocaları da bu iki şehrin hadis medreselerindeki hocalardan oluşur. Şeyh Sadûk'un en önemli hocalarını tanıyabilmek için isnadlarıyla bize ulaşan eserlerine bakılması gerekmektedir. Şeyh Sadûk'un, eserleri şunlardır: *et-Tevhîd*, *Kemâlü'd-Din*, *Me'âni'l-Ahbâr*, *Uyûnü Ahbâri'Rızâ*, *Men lâ Yahdruhü'l-Fakîh*. Buna göre bu dört eserinin incelenmesi sonucunda onun en önemli 8 hocasının Kum Hadis Medresesi'nden olduğu anlaşılmıştır.⁵⁶ Bu sekiz isim şunlardır:

1- Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babeveyh el-Kummî (329/941) Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Ali b. Hüseyin nufûz sahibi Babeveyh ailesine mensup olup Kum şehrinde dünyaya gelmiştir.⁵⁷ Şeyh Sadûk 23 yaşında babasını kaybettiği için onun ilminden fazla istifade edememiştir. Şeyh Sadûk bu yaşta babasını kaybetmesine rağmen birçok rivayeti ondan aktarmıştır. Kaydedildiğine göre ondan; *Kemâlü'd-Din*'de 176, *Uyûnü Ahbâri'r-Rızâ*'da 128, *Tevhîd*'de 153, *Me'âni'l-Ahbâr*'da 324 hadis rivayet etmiştir. Bu rivayetlerin tamamı Şeyh Sadûk'un babası kanalıyla rivayet edilmiştir. Ancak Şeyh Sadûk bu rivayetlerinin hepsini babasından *sema* (dinleme) yoluyla rivâyet

⁵² Bulut, *a.g.e.*, s. 128.

⁵³ Şeyh Sadûk, *Tercüme-i Hisâl*, s.12.

⁵⁴ Ali Ahundî, *Hayatü Reisi'l Muhaddisin Ebu Ca'fer*, Daru'l Kütübi'l-İslâmiyye, Necef, 1957, s. (.)

⁵⁵ Şeyh Sadûk, *Me'âni'l-Ahbâr*, Daru'l-Kitabi'l-İslâmiyye, Tahran, 1958, s. 37.

⁵⁶ Hüseyin Tâlkânî, *Şeyh Sadûk*, Bünyadi Ferhengi Caferi, s. 9.

⁵⁷ Bulut, *a.g.e.*, s. 129.

etmemiş bazılarını ise babasının eserlerinden icazet yoluyla nakletmiştir. Çünkü babası Şeyh Sadûk'a kendi kitaplarından nakletme icazetini vermiştir.⁵⁸

2- Hayatı hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Muhammed b. Hüseyin b. Ahmed b. el-Velid (343/954) Velid, Şeyh Sadûk'un ilim meclislerini takip ettiği ve kendisinden çok sayıda hadis rivayet ettiği önde gelen hocalarından biridir.⁵⁹ Şeyh Sadûk kendisinde özel bir yere sahip olan bu hocası hakkında şöyle demektedir: "Muhammed b. el-Hasan'ın sahih olarak görmediği haberler bana göre de sahih değildir". Onun bu sözleri ondan ne kadar etkilendiğini göstermesi açısından önemlidir.⁶⁰ Şeyh Sadûk, en yakın hocası olan bu zattan vefat edene kadar istifade etmiştir. Onun vefatından kısa bir süre sonra Rey'e gitmiştir. Rey şehrine gitmesini tetikleyen sebeplerin başında bu hocasının vefatı gelmektedir. Şeyh Sadûk bu hocasından sadece hadis nakletmekle yetinmemiş, aynı zamanda onun fikirlerinden de çok etkilenmiştir. Hatta O, hocasının hadis ve rical ilmi zincirini takip etmiştir. Şeyh Sadûk bu hocasından *Kemâlî'd-Din* 'de 146, *Uyûnü'l-Ahbârî'r-Rızâ* 'da 51, *Tevhîd* 'de 100, *Me'âni'l-Ahbâr* 'da 118 hadis rivayet etmiştir.⁶¹

3- Muhammed b. Musa Mütevekkil: Şeyh Sadûk'un Kum'da olan hocaları arasında Velid'den sonra en önemli kişidir. Mütevekil, Şeyh Sadûk'un eserlerine çok katkısı olan biridir. Şeyh Sadûk bu hocasından *Kemâlî'd-Din* 'de 41, *Uyûnü Ahbârî'r-Rızâ* 'da 30, *Tevhîd* 'de 39, *Me'âni'l-Ahbâr* 'da 44 hadis rivayet etmiştir.⁶²

4- Muhammed b. Ali Mâciluye: Şeyh Sadûk'un bu hocası da Mütevekkil gibi önemli bir simadır. Ancak Şeyh Sadûk'un bu hocası hakkında bazı şüpheler vardır. Çünkü Şeyh Sadûk aynı isimde olan iki kişiden hadis rivâyet etmiştir. Fakat Şeyh Sadûk'un hocası Muhammed b. Ali Mâciluye, isim benzerliği olan Muhammed b. Kasım Mâciluye'nin yeğenidir. Şeyh Sadûk bu hocasın dan *Kemâlî'd-Din* 'de 29, *Uyûnü Ahbârî'r-Rızâ* 'da 38, *Tevhîd* 'de 23, *Me'âni'l-Ahbâr* 'da 38 hadis nakletmiştir.⁶³ Şeyh Sadûk'un Kum şehrinde birçok hocası olmakla beraber isimlerini zikrettiğimiz bu dört hocası en önemlilerindendir.

⁵⁸ Bulut, Halil İbrahim, *a.g.e.*, 130.

⁵⁹ Hüseyin Talkani, *a.g.e.*, s.10.

⁶⁰ Kuzudişli Bekir, *a.g.e.*, s. 455.

⁶¹ Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s.10.

⁶² Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s.10.

⁶³ Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s. 10.

5- Ahmet b. Ziyad b. Ca'fer el-Hadi: Şeyh Sadûkbu hocasından *Kemâlîü'd-Din*'de 22, *Uyûnü Ahbâri'r-Rızâ*'da 46, *Tevhîd*'de 14, *Me'âni'l-Ahbâr*'da 10 hadis rivayet etmiştir.⁶⁴

6- Hüseyin b. Ahmed b. İdris: Şeyh Sadûk bu hocasından *Kemâlîü'd-Din*'de 12, *Tevhîd*'de 14 hadis nakletmiştir.⁶⁵

7- Ahmed b. Muhammed b. Yahya el-Attar: Şeyh Sadûk bu hocasından *Kemâlîü'd-Din*'de 19, *Uyûnü-Ahbâri'r-Rızâ*'da 10, *Tevhîd*'de 17 hadis rivayet etmiştir.⁶⁶

8- Ca'fer b. Muhammed b. Mesrur: Şeyh Sadûk bu hocasından *Kemâlîü'd-Din*'de 10, *Uyûnü-Ahbâri'r-Rızâ*'da 9, *Me'âni'l-Ahbâr*'da 7, hadis rivayet etmiştir.⁶⁷

1.1.6. Öğrencileri

Şeyh Sadûk, ilim tahsili için farklı bölgelere gitmesi ve önemli eserler telif etmesinin yanı sıra birçok öğrenci de yetiştirmiştir.⁶⁸ Şeyh Sadûk Rey'deki din âlimleriyle kurduğu temaslar neticesinde Büveyhî Hükümdarı Rüknu'd-Devle'nin daveti üzerine Rey'e yerleşmiştir. Burada bir taraftan Şîa mezhebi ile ilgili düşünceleri konusunda Büveyhî hükümdarının sorularını cevaplandırırken diğer taraftan da öğrenci yetiştirmeye ve eser yazmaya devam etmiştir.⁶⁹

Şeyh Sadûk'un çok sayıdaki öğrencileri arasından 20 tane başarılı isim Şeyh Ali Ahundi'nin *Hayat-ı Reisi'l-Muhaddisîn Ebu Ca'fer* adlı eserinde verilmiştir.⁷⁰

Biz burada bu öğrencilerden bir kısmının ismine yer vereceğiz:

1. Kardeşi Ebu Abdullah el-Hüseyin
2. Yeğeni Hasan b. Hüseyin
3. Necaşi'nin babası Ali b. Ali b. Ahmed
4. Ebu 'l-Kasım Ali b. Muhammed
5. Ebu Abdullah Hüseyin b. Ubeydullah el-Gadâiri
6. Muhammed b. Süleyman el-Hamranî

⁶⁴ Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s. 11.

⁶⁵ Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s. 11.

⁶⁶ Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s. 11.

⁶⁷ Hüseyin Talkânî, *a.g.e.*, s. 11.

⁶⁸ Bulut, *a.g.e.*, 130.

⁶⁹ Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 346.

⁷⁰ Şeyh Ali Ahundi, *a.g.e.*, s. (s¹), (j¹).

7. Ali b. Hasan el-Hûzi
8. Ahmed b. Abbas el-Neccâşi (Bibliyografik bir ansiklopedi niteliğinde olan *er-Rical*'in derleyicisidir)
9. Şeyh Müfid adıyla bilinen Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Ahmed b. Ali Şazani-l Kummi
10. Numan el-Bağdadi el-Kerhî⁷¹

1.1.7. Vefatı

Ebu Ca'fer Muhammed b. Alî b. el-Hüseyn b. Mûsâ b. Bâbeveyh el-Kummî, 381/991 yılında vefat etmiştir.⁷² Sadûk'un mezarı Rey şehrindeki Tuğrul Bağı'nın yakınında bulunan Musaffâ bahçesinde yer almaktadır.⁷³

“Günümüzde Şeyh Sadûk'un mezarı ziyaretçilerin çokça uğradığı mekânlar arasındadır. Buraya gelen insanlar onun mezarını ziyaret ederek Allah'tan onun vasıtasıyla ihtiyaçlarını gidermesini ummaktadırlar. Oradaki yaygın inanca göre Sadûk'un ehlibeyt nezdindeki yüksek makamı gereği ziyaretçilerin dualarının kabul olduğu ve birçok hastanın da onun vasıtasıyla şifa bulduğu söylenmektedir. Yine insanların, ölümlerini Allah'ın azabından korunacağı inancıyla onun mezarının yakınına defnettikleri bilinir. Sadûk'un mezarı yanında birçok âlimin de kabri bulunmaktadır.”⁷⁴

Kaynaklarda verilen bilgiye göre, Sadûk'un mezarı Moğollar, Harezmliler ve Timurluların savaşları ve bölgede birçok doğal afet meydana gelmesi nedeniyle tamamen kaybolmuştur. Ancak Kacarlar zamanında (1275/1859) Rey şehri ve çevresini sel tahrip ederek bu bölgedeki ekinlik ve bağları harabeye çevirmiştir. Bu olaydan sonra Rey şehrinde garip olayların yaşandığı görülmüş ve bu olaylar neticesinde, uzun yıllar sonra Şeyh Sadûk'un mezarı keşfedilmiştir. Kaydedildiğine göre sel, Şeyh Sadûk'un cesedinin üzerini açar ve ceset hiçbir değişikliğe uğramadan ve her hangi bir eksiklik ve

⁷¹ Şeyh Ali Ahundi, *a.g.e.*, s. (أ), (أ)

⁷² Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyyetü'l-Ârifîn Esmâü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1951, III, 57

⁷³ Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, s. 11.

⁷⁴ Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, s. 11.

bozulma olmadan bulunmuştur. Sadûk'un mezarıyla ilgili hikâye türünden bu tür bilgiler birçok Şîa kaynağında yer da almaktadır.⁷⁵

1.2. ŞEYH SADÛK'UN ESERLERİ

Şeyh Sadûk, gerek ehl-i beytin haberlerini yayma ve gerekse hadisleri toplama konusunda birçok eser yazmıştır.⁷⁶ Sadûk'un hayatı incelendiğinde birçok alanda eser yazdığı görülür. Onun yazdığı eserleri fıkıh, hadis, tefsir, rical, kelam vs. gibi ana dallara ayrılabilir. ⁷⁷

Şeyh Sadûk'un eserlerinin sayısı konusunda ise farklı görüşler mevcuttur. Sadûk'un kendi eseri olan *Musâdekatü'l-İhvân*'da Şeyh Sadûk'un eserleri muhakkik tarafından 214 tane olarak belirlenmiştir. Burada, bu eserlerin tamamının isimleri de verilmekte olup bunların arasından yayımlanmış olanlarının da isimleri ayrıca belirtilmektedir. *Musâdekatü'l-İhvân*'da Şeyh Sadûk'un eserlerinin sayısı ile ilgili diğer görüşler de yer almıştır. Bunlardan bir görüşe göre onun eserlerinin sayısı 190, diğer bir görüşe göre ise 300'dür. ⁷⁸

Şeyh Sadûk'un bir başka eseri olan *Kitâbü'l-Hisâl*' de de onun eserlerinin sayısı muhakkik tarafından 300 olarak tespit edilmiş ve isimleriyle beraber zikredilmiştir. ⁷⁹

Şeyh Tûsî, *el-Fihrist* adlı eserinde Şeyh Sadûk'un kendisine kadar ulaşan eserlerine yer vermiştir. O kunuyla ilgili "ben burada, benim zamanımda bana ulaşan kitapların isimlerini veriyorum" der. Tûsî kendi eserinde bu eserlerin sayısının 40 tane olduğunu söyler. Ancak sözünün devamında bunların dışında da Sadûk'un küçük boyda kitap ve risalelerinin mevcut olduğunu ancak onlara ulaşamadığını ekler. Kaydettiğine göre bu eserlerin isimleri şu şekildedir:

1-*Kitâbu Deâimü'l-İslâm*

2-*Kitâbü'l-Mukni*

3- *Kitâbü'l-Mürşid*

⁷⁵ Hüseyin, Safa Muhammed, *a.g.e.*, s. 29-32.

⁷⁶ Hüseyin, Safa Muhammed, *a.g.e.*, s. 9.

⁷⁷ Şeyh Sadûk, *Tercüme-i Hisâl*, s. 22.

⁷⁸ Şeyh Sadûk, *Musâdekatü'l-İhvân*, s. 24.

⁷⁹ Şeyh Sadûk, *Tercüme-i Hisâl*, s.22.

- 4- *Kitâbü 'l-Fazâi.*
- 5- *Kitâbü 'l-Mevâ 'iz ve 'l-Hikem*
- 6- *Kitâbü 's-Sultân*
- 7- *Kitâbü fazlü 'l-aleviyye*
- 8- *Kitâbü 'l-Masâdika*
- 9- *Kitâbü 'l-Havâfîm*
- 10- *Kitâbü 'l-Mevâris*
- 11- *Kitâbü 'l-Vasaya*
- 12- *Kitâbü 'l Garibi Hadis-i 'n-Nebî*
- 13- *Kitâbü 'l-Hizâ ve 'l Haff*
- 14- *Kitâbü Hazvi 'n-na 'l-i bi 'n-na 'l*
- 15- *Kitâbü Maktalü 'l-Hüseyn Aleyhisselâm*
- 16- *Risâle fî erkâni 'l-İslâm ilâ ehl-i 'l-ma 'rifeti ve 'd-dîn*
- 17- *Kitâbü 'l-Mehafîl*
- 18- *Kitâbü 'l- 'Îlel i 'l-Vüdu'.*
- 19- *Kitâbü 'l- 'Îlel i 'l-Hacc*
- 20- *Kitâbü 'l- 'Îlel i 'ş-şerâ.*
- 21- *Kitâbü 't-Tarâif*
- 22- *Kitâbü Nevâdir i 'n-Nevâdir*
- 23- *Kitâb fî Ebî Tâlib ve Abd ü 'l-Muttalib ve Abdullah ve Âmine binti Vehb Ridvanüllahi aleyhim*
- 24- *Kitâbü 'l-Melâhî*
- 25- *Kitâbü 'l- 'Îlel GayrmEbu*
- 26- *Risâle fî 'l-Gaybe İlâ ehli 'r-Rey ve 'l-Mukimîn bihâ ve gayrihim*
- 27- *Kitâb Medinetü 'l-İlm*
- 28- *Kitâb Men lâ yahdurühü 'l-fakîh*
- 29- *Kitâbü 't-Tevhîd*
- 30- *Kitâbü 't-Tefsir (tamamlayamamış)*
- 31- *Kitâbü 'r-Ricâl(tamamlayamamış)*
- 32- *Kitâbü 'l-Misbâh*
- 33- *Kitâbü 'z-Zühd*
- 34- *Kitâbü Sevâb i 'l-a 'mal*

- 35-Kitâbü 'Îkâb i'l-a'mal
36-Kitâbü'l-Me'ânî i'l-ahbâr
37-Kitâbü'l-Gaybe kebir
38-Kitâbü dîn i'l-Îmamiyye
39-Kitâbü'l-Misbâh
40-Kitâbü'l-Mi'râc⁸⁰

Necâşî'nin, *Ricâlü'n Necâşî* adlı eserinde ise Şeyh Sadûk'un eserlerinin sayısı 200 olarak isimleriyle birlikte zikredilmektedir.⁸¹ *Tarih-i Hadis-i Şîa* adlı eserde ise, Şeyh Sadûk'un fıkıh, felsefe, hükümler, kelam, gaybet, faziletler ve menakıp, tarih, ahlak, adap, dua, ziyaret, ricâl, hadis gibi alanlarda eser verdiği belirtildikten sonra, eserlerinin sayısı 240 olarak belirlenmiştir.⁸² Sünnî âlimlerden Bağdatlı İsmâil Paşa *Hediyyetü'l-Ârifîn* adlı eserinde Şeyh Sadûkun eserlerinin yüz seksen üç olarak belirterek bu eserlerden bir kısmını isimlerini zikretmektedir.⁸³

Görüldüğü gibi Şeyh Sadûk'un eserlerinin sayısı konusu ihtilafli olup yazarlar arasında tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Biz bundan sonraki alt başlıklarda, Sadûk'un günümüze kadar ulaşan eserlerinden bir kısmını tanıtmaya çalışacağız.

1.2.1. Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh

Şeyh Sadûk, bu eserini Maverâunnehir'de iken Belh yöresinde bulunan Nimetullah ismindeki bir âlimin ondan fıkıh, helâl ve haram konusunda bir eser yazmasını istemesi üzerine kaleme almıştır.⁸⁴ Bu eser *el-Kâfi*'den sonra İmamiye Şîa'sının muteber ikinci hadis kitabıdır.⁸⁵ İbn Bâbeveyh'e asıl şöhretini kazandıran eser de budur. Bu eser aynı zamanda Ebu Bekir Zekeriyya er-Râzî'nin *Men lâ Yahduruhü't-Tabib* adlı kitabından esinlenilerek isimlendirilmiştir.⁸⁶

Şeyh Sadûk *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*'i yazmasıyla amaçladığı faydayı tesis etmiş, Küleyn'nin *el-Kâfi*'sinden sonra Şîa âlimlerinin en çok itibar ettikleri kaynak

⁸⁰ Geniş bilgi için bkz. Tûsî, Ebu Cafer, *el-Fihrist*, Mektebetü'l Mürtezâ, Necef, ts, s. 53-54.

⁸¹ Necâşî, Ahmed b. Abdulla, *Ricâlü'n-Necâşî*, Müesseses en-Neşrî'l İslami, Kum, 1987, s. 389-393

⁸² Ahmedi Mahdi, *Tarih-i Hads-i Şîa*, Kum, 1970, s. 75.

⁸³ Bağdatlı İsmâil Paşa, *a.g.e.*, III, 57.

⁸⁴ Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, s. 8.

⁸⁵ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s. 342.

⁸⁶ Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 346.

olmuştur. Hatta bazı Şîa âlimleri Şeyh Sadûk'un hafızasının güçlü olması ve İmam Zaman'ın duasıyla dünyaya gelmiş olması, rivayetlerinin sağlam olması sebebiyle *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh* 'ini, Küleyni'nin *el-Kâfi* 'sinden daha üstün tutmuşlardır.⁸⁷

Şeyh Sadûk'un bu eserinde yer alan rivayetlerin tamamının sahih olup olmadığı Küleyni'nin *el-Kâfi* 'si gibi tartışma konusu olmuştur. Hatta bazı rivayetleri sıhhat açısından eleştirilmiştir. Fakat Şeyh Sadûk'un en önemli eseri olan *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh* 'in Küleyni'nin *el-Kâfi* 'sinden farklı kılan özelliklerden biri Küleyni'nin aksine Şeyh Sadûk'un eserinin mukaddimesinde eserindeki rivayetlerin sahih olduğunu açıkça ifade etmesidir.⁸⁸

Eserin tashih ve tahkiki, İranlı araştırmacı Ali Ekber Gaffârî tarafından 1983 yılında İran'da yapılmıştır. Bu nüsha, tahkik edenin ve müellifin mukaddimesinden sonra asıl konulardan oluşur. Tahkik eserin mukaddimesinde, Şeyh Sadûk'un hayatı, eserleri, eserin değeri konusuna değinilerek yazma nüshaları tanıtılmıştır. Müellifin mukaddimesinde ise eserin yazılış amacı, rivayetlerin özellikleri ve kaynaklarından bahsedilmiştir. Eser, fıkıh bablarına göre düzenlenen sünen tarzındadır.⁸⁹ Eser dört cilttir. Birinci cilt 87 bab, ikinci cilt 228 bab, üçüncü cilt 78 bab, dördüncü cilt 173 babdan müteşekkildir.⁹⁰

Eser birkaç defa yayımlanmıştır. Eser ayrıca Hasan el-Harsân tarafından açıklayıcı dipnotları eklenerek neşredilmiştir.⁹¹

1.2.2. Me'âni'l-Ahbâr

Hiz. Peygamber'in (s.a), imamların ve Ehl-i Beyt'in isimleri, lakapları ve bunların anlamları, Tevhîd, adl, kürsî, levh, kalem gibi terimleri rivayet yoluyla açıklayan bir eserdir.⁹² Kitap muhakkikin mukaddimesi ve kitabın aslından oluşmaktadır. Mukaddimedede müellifin doğmu ve vefatından bahsetmektedir.⁹³

⁸⁷ Kuzudişli, *a.g.e.*, s. 457.

⁸⁸ Kuzudişli, *a.g.e.*, s. 458.

⁸⁹ Ahmedî Mahdi, *a.e.g.*, s. 75; Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 346.

⁹⁰ Ahmedî Mahdi, *a.e.g.*, s.75.

⁹¹ Bkz. Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 346.

⁹² Bkz. Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh" XIX, 346.

⁹³ Şeyh Sadûk, *Me'âni'l-Ahbâr*, s.18.

Bu eserin *Me'âni'l-Ahbâr* diye isimlendirilmesi konusunda Şeyh Sadûk şöyle der: “Sözlerimizden ne kast ettiğimizi anladığınızda dini ve şeri konulara hâkim olursunuz. Çünkü her cümlenin birkaç manası vardır. Bu cümleleri söyleyen kişinin yanlış mahâl vermeyecek şekilde söylemesi gerekir.”⁹⁴

Me'âni'l-Ahbâr iki cilt halinde Abdül Ali Muhammedi tarafından Farsça'ya tercüme edilmiştir. Eser dört yüz otuz baktan oluşmaktadır. Birinci bab; eserin adının neden *Me'âni'l-Ahbâr* olarak anıldığı; son bab ise “benzeri olmayan az bulunan haberler” ile bitmektedir.⁹⁵ Şeyh Sadûk eserin telifini 331/942 yılında tamamlamıştır. Şeyh Sadûk bu eserinde Kur'an ve hadislerde geçen bir takım lafızların manalarını açıklamıştır. Eserin tahkikinde iki yazma nüshası ikide yayınlanmış nüshasından istifade edilmiştir.⁹⁶

Eserin diğer baskıları ise şunlardır: Muhammed el-Kummî (Tahran 1310), Hasan el-Harsan (Necef 1972) ve Ali Ekber el-Gaffârî (Tahran 1379/1959; Beyrut 1399/1979, 1410/1990).⁹⁷

1.2.3. İlelü's-Şerâ'i ve'l-Ahkâm

Şeyh Sadûk'un meşhur eserlerinden biridir. Eserin tahkik ve Farsça tercümesini Said Muhammed Cevad yapmıştır. Eserde hikmet, illetler ve ahkâmdan bahsedilmekte olup üç yüz seksen beş baktan oluşmaktadır.⁹⁸ Şeyh Sadûk bu eserinde şer'î hükümleri, Kur'an'ın isimlendirdiği şeyleri, kelâmî bahisleri ve tarihi hadiseleri araştırmaktadır. Aynı zamanda eserde zahiri sebepleri, hikmetleri, akli düşünceleri, *mesalih* ve *mefasid* açısından değerlendirmektedir. Bu eser hadis, tefsir, fıkıh, kelâm, ahlâk, tarih açısından değerli olduğu gibi *fikhu'l-hadis* açısından da çok önemlidir. Eserin rivayetleri Şiîlere göre kâmil raviler yoluyla gelmiş olup bundaki birçok rivayet Şeyh Sadûk'un babası Ali b. Bâbeveyh'ten gelmektedir. Bu eser hadis kitabı olmakla beraber tefsir, fıkıh, kelâm, ahlâk konularından da bahsetmektedir.⁹⁹

⁹⁴ Şeyh Sadûk, *Me'âni'l-Ahbâr*, s.20.

⁹⁵ Şeyh Sadûk, *Me'âni'l-Ahbâr*, s.525.

⁹⁶ Ahmedî Mahdî, *a.g.e.*, s. 361.

⁹⁷ Öz, Mustafa, “İbn Bâbeveyh”, XIX, 346.

⁹⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü's-Şia ve'l-Ahkâm*, s.1

⁹⁹ Ahmedî Mahdî, *a.g.e.*, s.178-179.

Eser, Şeyh Sadûk'un başka bir eseri olan *Me'âni'l-Ahbâr*'la bir arada yapılan taş baskılarının yanında (Tahran1289,1301) ilmi neşri, müellifi tanıtan bir mukaddimeyle birlikte Seyyid Muhammed Sâdik Bahru'l-ulûm tarafından gerçekleştirilmiştir. (Necef 1382/1963, 1385/1966).¹⁰⁰

1.2.4. Risâletü'l-İ'tikâdât

Risâletü'l-İ'tikâdât Şeyh Sadûk'un birçok dile çevrilen, şerh edilen ve İmamiye Şiası'nın inançla ilgili konularını derli toplu bir şekilde ele alan eserlerinden biridir. Eser Şiîlerin tevhid, irade, kazâ, kader, vahiy, Kur'ân, İmâmet, takiyye, ric'at, teklif, kulların fiilleri gibi itikadi düşüncelerini ele almaktadır.¹⁰¹ Şeyh Sadûk bu eserini talebeleri ile beraber 368/978 yıllının Şâban ayında Nişabur'da düzenlenmiş bir mecliste imlâ etmiştir. Eserde Nâciye fırkası'nın itikadi düşüncelerini açıklamaktadır.¹⁰² Şeyh Tûsî *el-Fihrist*'inde bu eseri *Dinü'l-İmamiye* adıyla zikretmektedir.¹⁰³

Eseri Farsça'ya Muhammed Ali Huseyni tercüme etmiştir. Yayınlanmış olan bu eserin mukaddimesinde kitabın nüshaları hakkında bilgi verilmektedir.¹⁰⁴ Eser 45 bapтан oluşmaktadır. Genel olarak İmamiye Şiası'nın tavhid inancı, Allah'ın zati sıfatları, kaza ve kader konuları, imamlarının masumiyeti, takiyye ilgili konulardan bahsetmektedir.¹⁰⁵

İbn Veli el-Kazvini, Seyyid Muhammed Mehdi el-Musevi ve Seyyid Nimetullah b. Abdullah el-Mûsevi de Şeyh Sadûk'un bu eserine birer şerh yazmışlardır. Şeyh Sadûk'un bu eserini, Abdullah b. Hüseyin Rüstem Dari, Ali b. Hüseyin ez-Zevari, Mirza Ali Müderris, Ebu'l-Feth Hüseyini ve Şemseddin Muhammed Esterabadi Farsça'ya çevirmişlerdir. İ'caz Hüseyin Hediye-i Ca'feriyye adıyla Urduca'ya, Ethem Ruhi Fığlalı'nın ilave notlarıyla *Risâletü'l-İ'tikâdâtü'l-İmamiyye* adıyla Türkçeye (Ankara 1978), ayrıca İngilizce'ye de çevirilmiştir.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 347.

¹⁰¹ Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 347.

¹⁰² Muhammed Muhsin, Âga Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zeri'a ilâ tesânifi's-Şi'a*, byy, 1983, II, 226.

¹⁰³ Tûsî, *el-Fihrist*, 53.

¹⁰⁴ Şeyh Sadûk, *Risâletü'l-İ'tikâdât*, Tahran, 1992, s. 8.

¹⁰⁵ Şeyh Sadûk, *Risâletü'l-İ'tikâdât*, s.212

¹⁰⁶ Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 347.

1.2.5. Emâlî-i Sadûk

Eser Ali b. Hüseyin Zeynelâbidîn'in hitâbetile ilgili sözleriyle başlamaktadır. Doksan yedi bölümden oluşan eserin her bölümü "meclis" olarak adlandırılmıştır. Bir nüshası Türkiye Millet Kütüphanesinde bulunan eserin (Ali Emiri Efendi, nr.1908), tahkiki Hasan el-Harsân'ın bir mukaddimesiyle İran'da yayımlanmıştır (Necef 1389/1970).¹⁰⁷ Emâlî, hocanın hadis meclislerinde öğrencilerine ders verdiği esnasında, öğrenciler tarafından yazıya geçirilen hadislerdem meydana gelmiş bir eserdir. Öğrenciler hadisleri yazdıktan sonra tekrar hadis hocasına arz etmiş, hoca gereken yerlerin düzeltilmesini yapmıştır.¹⁰⁸ Eserin Seyid Ali İmami, Said Sâdık b. Seyid Hüseyin 1301/1883, Şeyh Muhammed Bakîr tarafından tercüme yapılmıştır. Şeyh Bakîr'in tercümesi Arapçasıyla birlikte Tahran İslâm Kütüphanesi tarafından yayınlanmıştır.¹⁰⁹

Eserin mukaddimesinde müellifin hayatı, eserin özelliklerinden bahsetmektedir. Eser muhtelif konuları ele almaktadır. Bunlar Peygamber Efendimiz'in sireti, mi'rac ve isrâ, dua, fezâil, menâkıb ve ehl-i beyt'in ahvâlidir.¹¹⁰ Eser 97 meclisten oluşmaktadır, değişik konuları ele alan bu meclislerin bir kısmı Meşhed, bir kısmı da Rey şehrinde yapılmıştır.¹¹¹ Eserin birinci meclisi 367 yılının Recep ayında yapılırken son meclisi ise 368 yılının Şaban ayında yapılmıştır.¹¹²

Şeyh Sadûk eserin rivayetlerini İmamiye ravilerinden bazen de ehl-i sünnet âlimlerinden nakletmiştir. Ehl-i sünnet âlimi Muhammed b. Ömer Hafız Bağdadi'dir. İmamiye âlimlerinden başta babası olmak üzere İbn Velid Muhammed b. Ali, Muhammed b. Musa gibi âlimlerdir. Eserde hadisler dağınık bir şekilde verilmiştir. Bu dağınıklık hadislerin muhtevasında da gözükmektedir.¹¹³ Eser 1049 hadis ihtiva etmektedir.¹¹⁴

¹⁰⁷ Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", XIX, 347.

¹⁰⁸ Müesseseyi Ferhengi Tahur, *Dâiretü'l Maârif Tahur*, İsfahan, 2016, s. 1171.

¹⁰⁹ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s. 195.

¹¹⁰ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s.175-177.

¹¹¹ Müesise-i Fernhengi Tahur, *a.g.e.*,1173.

¹¹² Şeyh Sadûk, *Emali*, s. 8.

¹¹³ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s.175-177.

¹¹⁴ Nâsır Bakiri, Bid Hindi, *Tercume-i Asar-i Hadisi Şeyuh Sadûk be Farsi*, Ulûmül-Hadis, 2002.

1.2.6. et-Tevhîd

Eser Şîîlerin itikadıyla ilgilidir. Şeyh Sadûk *Risâlet'l-İ'tikâd* adlı eserinde Mu'tezile kelamcılarının eleştirilerine maruz kalmıştır. Bu eleştirilere cevap olarak *et-Tevhîd* adlı bu eserini yazmıştır. Eser Şîa âlimlerinin tevhitte ilgili yorumlarını ele almaktadır.¹¹⁵

Eser 1285/1868 yılında Tahran'da yayınlanmıştır. Eser *Tevhîd-i Sadûk* ya da *Tehid-i İbn Babeveyh* olarak da isimlendirilmiştir. Şeyh Sadûk'un bu eseri hadis eserleri içerisinde Allah'ın İsmi, sıfatı ve fillerini ele alan en kapsamlı eserdir. Eser toplamda beş yüzü seksen üç hadisi kapsamaktadır.¹¹⁶

Şeyh Sadûk'a göre eserin yazılış amacı, muhaliflerin Şîa İmamiyesi'ni cebir ve teşbihle itham etmeleri üzerine kaleme alınmıştır. Şeyh Sadûk muhaliflere karşı şunları söyler: “Bunların eserlerine baktığımda haberleri şerhinden, manasından ve tefsirinden haberleri olmadan bizim kast ettiğimiz mananın dışına çıkarak yüklemişlerdir. *Tevhid*'i yazmamın amacı teşbih ve cebrin olmadığını, haberleri Kur'an'a göre yorumlanması gerektiğini, haberlerin manalarını doğru aktarmanın yöntemlerini açıklamaktır.” Şeyh Sadûk bu eserini altmış yedi başlık altında toplamıştır¹¹⁷

Muhakkikinin mukaddimesinde kitabın öneminden, rivayetlerin itibarından, eserin yazma nüshaları ve yayınlanmış olan nüshalarından bahsedilmektedir. Müellifin mukaddimesinde Allah'a hamd, Peygamber Efendimiz'e salat ve selamdan sonra eserin yazılış amacı açıklanmıştır. Her babın ayrı başlıkları vardır. Müellif eserde Tevhîd, Allah'ın zati sıfatları, fiili sıfatları hakkında genel bilgiler verdikten sonra Kur'an'ın bu konularla ilgili ayetlerinin tefsirini ve tevilini vermektedir. Eserde müellif rivayetleri naklettikten sonra bazen geniş açıklamalar bazen kısa açıklamalar yapmaktadır. Örnek olarak (وفي روايه اخرا)(وتصديق ما ذكرته)(وتصدق ذلك) lafızlarıyla açıklamaktadır. Şeyh Sadûk bu eserinde elli altı hadisi hocalarından nakletmiştir. Bunların başında babası gelmektedir. Babasından 89, Ali b. Ahmed'ten 65, Muhammed b. Musa'dan 36, Muhammed b. Maculiye'den 23, Ahmed b. Muhammed'den 17 hadis rivayet etmiştir.¹¹⁸

¹¹⁵ Öz, Mustafa “İbn Bâbeveyh”, XIX, 347.

¹¹⁶ Âyne-i Puzuhîş, Defteri Tebliğâtı İslamî, Kum, 1990, s. 4.

¹¹⁷ Şeyh Sadûk, *Esrâr-ı Tevhîd*, 3.

¹¹⁸ Ahmedî Mahdî, *a.e.g.*, s.253-255.

1.2.7. Sevabü'l-A'mâl ve 'Ikabü'l-A'mâl

Eserin Sevabü'l-A'mâl kısmı salih amel işleyenlerin mükâfatıyla ilgili hadisleri kapsarken, Ikabü'l-A'mâl kısmı ise kötü amel işleyenlerin cezasıyla ilgili hadisleri kapsamaktadır.¹¹⁹ İlk zamanlar eseri iki başlık altında *Sevabu-A'mâl ve 'Ikabü'l-A'mâl* olarak ele alınmıştır. Daha sonra Muhammed Bâkır el-Meclisî XI. yüzyılda iki başlığı tek başlık olarak toplamıştır. Yayınlanmış olan eser muhakkikin mukaddimesi, müellifin mukaddimesi ve kitabın aslından oluşmaktadır. Eserin mukaddimesini yazan Seyid Hasan Musevi mukaddimede Şeyh Sadûk'un ailesi, kitabın önemi, Şeyh Sadûk'un hocaları, yazma nüshalarıyla yayınlanmış nüshalarını tanıtmıştır.¹²⁰ Müellifin mukaddimesinde Peygamber Efendimiz'den şöyle bir rivayet geçmektedir.

Hayra vesile olan hayırı yapan gibidir.¹²¹

Müellif bu hadisi naklederek kitabın öneminden bahsetmektedir. Eserin bab başlıklarını düzenleyen Ali Ekber Gaffari'dir. Ali Ekber'in nüshasında eser beş yüz yirmi babdan oluşmaktadır. Eserin rivayetleri Peygamber Efendimiz ve imamlara dayanmaktadır. Aynı zamanda eserin rivayetleri derece bakımından da ayını değildir. Çünkü eserde *tergib* ve *terhib*, *sevab* ve *ceza* konuları yer almıştır. Eserin tercümesini yayını bulunan Ali Ekber Gaffari' yapmıştır.¹²² Eserin yayınları ise Hasanel-Harsan (Necef 1972) ve Hüseyin al-A'lemi (Beyrut 1410/1989) neşretmiştir) tarafından yapılmıştır.¹²³

1.2.8. Kitâbü'l-Hisâl

Eser dini, ahlaki, sosyal konuları ele almaktadır.¹²⁴ Eserin asıl ismi *el-Hisâlü'l Mahmude ve'l Mezâmûme*'dir. Eser dört yüz baktan oluşmaktadır.¹²⁵ Eser ilk kaynaklarda *el-Hisâl* olarak geçmektedir. Eserin içeriği ahlâk, faziletler ve rezîletlere dairdir. Eserin yayınlanmış nüshası muhakkikin mukaddimesi, müellifin mukaddimesi ve eserin asıl

¹¹⁹ Müessesesi-i, Fernhengi Tahur, *a.g.e*, 1197.

¹²⁰ Ahmedi Mahdi, *a.g.e*, s. 217-219.

¹²¹ Tirmizi, İlim, 14.

¹²² Ahmedi Mahdi, *a.g.e*, s. 220.

¹²³ Öz, Mustafa "İbn Bâbeveyh", XIX, 347.

¹²⁴ Şeyh Sadûk, *el-Hisâl*, s.1.

¹²⁵ Müessesesi-i, Fernhengi Tahur, *a.g.e*, 1175.

konularından oluşmaktadır. Muhakkikin mukaddimesinde güvenilir nüshalarla eserin tashih edildiği, eserin konularının önemi yer almaktadır.¹²⁶

Eserin ilmi neşirleri 1302-1304, 1311-1893, 1389-1969 yıllarında Tahran'da, 1391-1971 yılında Necef'te, 1403-1983 yılında Kum'da ve 1990 yılında Beyrut'ta yapılmıştır.¹²⁷

1.2.9. Sıfatu's-Şîa

“Eser Şeyh Sadûk'un bilinen ve meşhur eserlerinden olmakla birlikte bazılarına göre “mütevâtir” yolla bazılarına göre ise “meşhur” yolla gelmiştir. Eser yayınlanmış olup mukaddimesizdir. Eserde yetmişe yakın rivayet imamlardan nakledilmekte ve rivayetler bab başlıkları olmadan yer almaktadır. Eserin rivayetlerinin senedi kâmil olup Şeyh Sadûk rivayetleri babasından, hocaları İbn Velid, İbn Maciliye'den nakletmektedir. Eserin en uzun rivayeti Hz. Ali'nin Cemel savaşında arkadaşlarına verdiği hutbedir. Eser imama itaat etme, imamın düşmanlarına karşı muhalefet etme, imamın sevinciyle sevinme, üzülmesiyle üzülmeye gibi konuları içermektedir. Bu eser bazen müstakil bazen de Sadûk'un *Musâdekatü'l-İhvân* adlı eseriyle birlikte yayınlanmış olup eseri Muhammed Taki tahkik etmiştir.”¹²⁸

Eserin Farsça tercümesi *Musâdekatü'l-İhvân* ile birlikte 1410/1990 yılında Müessesetü'l-İmamü'l-Mehdi yayınevi tarafından basılmıştır. Amir Tevhîdi tarafından yapılan diğer bir tercüme ve tahkik ise İntişarat-ı Zarare, Raki tarafından 1379 yılında yayınlanmıştır.¹²⁹

1.2.10. Kemâlü'd-Din ve Temâmü'n-Ni'me

Eserin başka bir ismi *İkmâlu'd-Dîn ve İtmâmu'u-ni'me fi İsbâti'l-Gaybe ve Keşfi'l-Hayre*'dir. Eserin yazılış amacı olarak müellif, on ikinci imamın gaybetinin uzun sürmesi sebebiyle imâmiye taraftarlarının kendi içlerinde şübheye düşmelerini göstermektedir.¹³⁰

¹²⁶ Ahmedi Mahdi, .a.g.e,s. 220-222.

¹²⁷ Öz, Mustafa “İbn Bâbeveyh”, XIX, 347.

¹²⁸ Ahmedi Mahdi, a.g.e, s. 223.

¹²⁹ Nâsır Bakiri Bid Hindi, *Tercumeyi Asar Hadisi Şeyh Sadûk be Farsi*, Ulumul Hadis, 2002.

¹³⁰ Bulut, Halil İbrahim, a.g.e, s. 137.

Eserin birçok rivayeti Şeyh Sadûk'un babası Ali b. Babveyh, hocaları İbn Velid, Muhammed b. Muculiye'den gelmektedir. Eser hadis ve kelim ilimlerinin yanı sıra tarih ilmi için de önemli görülmüştür. Eserin tashih ve tahkikini Ali Ekber Gaffari (en-Neşrû'l-İslâmi, Kum, 1985) yapmıştır.¹³¹ Eserin diğer baskıları 1301 yılı (litografik baskı) Tahran, David Heinrich Müler tarafından 1901 yılı Heidelberg, 1970 yılında Necef'te yapılmıştır.¹³²

1.2.11. Musâdekâtü'l-İhvân

Eser ahlak, edep, arkadaşlık ve dostluğun metotlarından bahsetmektedir. Eserin mukaddimesinde Bâbeveyh ailesinden bahsedilmektedir. Eser 43 bab ve 125 hadisten oluşmaktadır. Eserin bab başlıkları; arkadaşlığın çeşitleri, arkadaşları ziyaret, arkadaşların birbirine olan hakları, arkadaş arkadaşın aynası, arkadaşta gülümsemenin sevabı, arkadaşıyla tokalaşmanın sevabı, arkadaşın arkadaşını sevindirmesi, arkadaşın ihtiyaçlarını gidermenin sevabı, arkadaşların birbirine dua etmesinin öneminden oluşmaktadır.¹³³ Eserin tashih ve tahkikini Seyit Muhammed Muşkat yapmıştır. Tercümesini Muhammed Taki Daniş yapmıştır.¹³⁴

1.2.12. el-Hidâye

Eser iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm genel hatlarıyla tevâhid, nübüvvet, imamet, imamların tanınması, iman, takıyye, iyiliği emir ve kötülükten sakındırma, cihat gibi itikâdi konuları ihtiva eder. İkinci bölüm fûrû-i fıkıhla alakalıdır. Eserin fıkıh konuları tahâretle başlayıp miras konusuyla bitmektedir. Eserin Şeyh Sadûk'a nispeti maruftur. Yayınlanmış olan eser, mukaddime ve eserin asıl konularından oluşmaktadır. Eserin mukaddimesinde müellifin hayatı, o zamanda İslâm beldelerinin siyasi durumu ve eserin yazılış amacından bahsedilmektedir.¹³⁵

¹³¹ Ahmedî Mahdî, *a.g.e.*, s.261.

¹³² Öz, Mustafa "İbn bâbavetyh", XIX, 347.

¹³³ Şeyh Sadûk, *Musâdekâtü'l-ihvân*, s.36.

¹³⁴ Ahmed Mahdî, *a.g.e.*, s. 215.

¹³⁵ Ahmedî Mahdî, *a.g.e.*, s.347-348.

1.2.13. Uyûnü Ahbâri'r-Rızâ

Eser, sekizinci İmam Ali er-Rıza'nın hayatı ve sözlerinden bahsetmektedir.¹³⁶ Aynı zamanda bu eser, Şeyh Sadûk'un mütevâtir yolla ulaşan ve Şîliğin hadis, tarih, kelim ilimleriyle ilgili yazılmış olan *Vesail-i Şîa, Müstedrekil-vesâil, Bihâri'l-Envâr*'ın kaynağıdır.¹³⁷

1.2.14. Medinetü'l-İlm

“Eserin, müellifin başka bir eseri olan *Men lâ yahduruhü'l-fakîh*'tan daha geniş olduğu söylenmektedir. Bir görüşe göre altı cilt olan *Men lâ yahduruhü'l-fakîh* eserinden daha geniş yani on cilt olarak düzenlenmiştir. Şeyh Hüseyin Abdussamed (373/984) eseri Şîilerin *Kütüb-i erbea*'sının yanı sıra beşinci kitap olarak değerlendirmiştir. Ancak bu eser, XI. yüzyıll'da kaybolduğundan Şîilerin beşinci kaynak eseri olarak zikir edilmemiştir. Muhammed Bâkır el-Meclisî onun bir nüshasını bulabilmek için çok araştırma yapmasına rağmen bulamamıştır.”¹³⁸

1.2.15. Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse

Üzerinde çalıştığımız Şeyh Sadûk'un bu eseri Recep, Şâban ve Ramazan aylarının faziletlerine dair rivayetleri ihtiva etmektedir. Recep ayıyla ilgili 15 rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin dördünü Hz. Ali, dördünü Ca'fer es-Sadık, üçünü Ali er-Rıza, ikisini Enes b. Malik rivayet etmiştir. Receb ayıyla ilgili rivayetler Recep ayının fazileti, Recep ayında tutulan oruçların sevabı, Receb ayının isimlendiriliş sebebi, Recep ayının başı, ortası ve sonunda oruç tutmanın sevabıyla ilgilidir.

Şaban ayıyla ilgili 30 rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerin on üçünü Ca'fer es-Sadık'den nakledilmiştir. Ca'fer es-Sadık sonra Ali er-Rızâ altısını, Hasan b. Ali ikisini rivayet etmiştir.

Şaban ayıyla ilgili olarak bu ayda yapılan ibadetlerin, on beşinci gecesinde tutulan orucun ve her gününü oruçlu geçirmemin fazileti; Şaban ayının orucunu Ramazan ayının orucuna bağlanması ve Peygamber Efendimiz'in bu ayda tuttuğu oruçla ilgili rivayetleri içermektedir. Bu ayyla ilgili rivayetlerin 16'sı Sünnî kaynaklarda da

¹³⁶ Öz, Mustafa “İbn Bâbeveyh”, XIX, 347.

¹³⁷ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s.181.

¹³⁸ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s, 72.

bulunmaktadır. Bunlar, başta Ebu Hureyre olmak üzere Abdullah b. Mesut, Enes b. Mâlik, Hz. Aişe, Ebu Umâme, İbn Abbâs, Ummu Seleme gibi sahabilerden nakledilmiştir.

Eserdeki 85 rivayet Ramazan ayıyla ilgilidir. Bu rivayetleri en çok nakleden kişi 24 rivayetle Ca'fer es-Sadık'tır. Ca'fer es-Sadık'tan sonra 10 rivayeti Muhammed el-Bâkır, 9 rivayeti Hz. Ali, 8 rivayeti Abdullah b. Abbas, 7 rivayeti Ali er-Rızâ, 6 rivayeti Ebu Hureyre, nakletmektedirler. Eserdeki Ramazan ayıyla ilgili; bu ayda istiğfarın sevabı, Kur'an okumanın fazileti, infakın fazileti, Kadir gecesinin fazileti, tövbe etmenin fazileti, Ramazan ayının diğer aylardan üstün olması, Ramazan ayında otuz gün oruç tutmanın hikmeti, Hz. Musa'nın Allah ile mülakatı, Ramazan ayında Peygamber Efendimiz'in hutbesi, Ramazan ayında iftar vermenin sevabı vb. konulara dair rivayetler yer almaktadır.

Eser Mirza Gulam Rıza tarafından tahkik edilmiş olup 1412/1992 yılında Beyrut'ta yayımlanmıştır.

Şeyh Sadûk *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh* adlı eserinin oruçla ilgili babında *Fez'â'il-i Recep*, *Fez'â'il-i Şâban* ve *Fez'â'il-i Ramazan* isimlerini üç yerde ayrı ayrı zikrederek *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*'de geçen rivayetlerin aynısını vermiştir.¹³⁹

Eserin Şeyh Sadûk'a nispeti mütevâtirdir. Rivayetlerin birçoğu Şeyh Sadûk'un babası Ebu'l-Hasan Ali b. Hüseyin b. Musa b. Babeveyh el-Kummî ve hocaları olan Muhammed b. Hüseyin b. Ahmed b. el-Velid, Muhammed b. Musa Mütevekkil yoluyla ehl-i beyt'ten gelmiştir.¹⁴⁰

Eserin *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* şeklindeki adı yeni bir isimdir. Esere bu isim, Muhammed Bâkır el-Meclisî ve Mirza Hüseyin en-Nuri tarafından verilmiştir. İlk kaynakları tanıtan Necâşî'nin *Ricâlü'n-Necâşî*, eser Tûsî'nin *el-Fihristi* ve İbn Şehir Âşub'un *Meâlimü'l-Ulemâ* adlı eserlerinde *Fez'â'ili Recep*, *Fez'â'ili Şâban* ve *Fez'â'ili Ramazan* adıyla ayrı ayrı geçmektedir. Şeyh Sadûk *el-Hisâl* adlı eserinde sadece *Fez'â'ili Recep*'i zikretmektedir. Şeyh Hur Âmûlî *Emelü'l-Âmil* ve *Vesâilü's-Şîa* adlı

¹³⁹ Muhammed Muhsin, *a.g.e.*,316

¹⁴⁰ Ahmedi Mahdi, *a.g.e.*, s.208.

eserlerinde yukarıdaki üç ismin üçünü de zikretmektedir. Aynı zamanda bu eser, *Vesâilü'ş-Şîa*, *Bihâriü'l-Envâr* ve *Müstedrekü'l-vesâil* 'in de kaynaklarındandır. ¹⁴¹

¹⁴¹ Ahmedî Mahdî, *a.g.e*, s.208.

İKİNCİ BÖLÜM

FEZAILÜ'L-EŞHÜRİ'S-SELÂSE'DEKİ HADİSLERİN TAHRİCİ

Bu bölümde Şeyh Sadûk'un *Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse* isimli eserinde yer alan rivayetlerin tahriri ve değerlendirilmesi yapılacaktır. Öncelikle Recep ayı ile ilgili rivayetler ele alınmış müteakip başlıklarda Şâban ve Ramazan ayıyla ilgili rivayetlere yer verilmiştir.

2.1. RECEP AYI İLE İLGİLİ RİVAYETLER

1. HADİS

Ebu'l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım'dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim Receb’in birinci gününde Allah’tan sevabını umarak oruç tutarsa, Cennete girmesi vacip olur. Kim Receb’in ortasında bir gün oruç tutarsa ona, Rabîa ve Mudar kabilelerindeki kadar insana şefaathakki verilir. Kim Recep ayının sonunda oruç tutarsa, Allah onu Cennet’in meliklerinden yapar ve annesi, babası, oğlu, kızı, kardeşi, amcası, dayısı, halası, teyzesi, kardeşi, tandıkları ve komuşularına Cehennemlik bile olsalar şefaathakki etme yetkisi verilir.¹⁴²

Kaynaklarda Rebia ve Mudar’la ilgili şöyle bir rivayet yer almaktadır, fakat Recep ayıyla bağlantılı değildir;

Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî'nin rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle buyurmuştur: Kıyamet günü Osman b. Affan, Rabîa ve Mudar¹⁴³ sayısını kadar (insana) şefaathakki eder.¹⁴⁴

2. HADİS

Enes b. Malik'ten nakledildiğine göre o şöyle demiştir: “*Rasululllah'ın (s.a) şöyle dediğini duydum: Kim Recep ayında inanarak ve karşılığını sadece Allah'tan*

¹⁴² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse*, Daru'l-Mecid, Beyrut, 1992, s. 14; Şeyh Sadûk, *Uyûnü'l-Ahbâri'r-Rızâ*, Müessesetü'l-İlmiye, Beyrut, 1984, II, 261; Hur el-Âmülî *Vesâilu's-Şia*, Müessesetü'l-Âli'l-Beyt, Kum, ts, X, 474; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, Müessesetü'l-Bi'set, Kum, 1417, I, 59; Meclîsî, *Bihâru'l-Envâr*, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, ts, 1983, XCIV, 32.

¹⁴³ Aslında iki büyük Arap kabilesidir fakat burda çokluktan kinaye olan bir ifadedir.

¹⁴⁴ Tirmizî, *Sıfatü'l-Kıyâme*, 10.

bekleyerek bir gün oruç tutarsa, Allah onunla ateş arasında yetmiş hendek yapar. Her bir hendeğin genişliği gökle yer arası kadardır.”¹⁴⁵

Rivayet ilk dönem hadis kaynaklarında aynı şekilde geçmektedir. Tirmîzî bu rivayet için “Ebu Ümâme’nin gârîb hadislerindedir” kaydını düşmüştür.¹⁴⁶ Rivayete Taberânî (360/971) *el-Mu’cemül-Kebîr*’inde yer vermiştir.¹⁴⁷ Suyûtî (911/1505), *سبع خنادق* “yedi hendek yaratır” ziyadesiyle nakletmiştir.¹⁴⁸ Elbânî senedin sahih olduğunu söylemiştir.¹⁴⁹

3. HADİS

İbn-i Bâbeveyh Ali b. Salim b. Hamze’den şöyle rivayet etmiştir: ”Ben Recep ayının sonuna bir kaç gün kala Ca’fer es-Sâdık’ın yanına gitmiştim. Beni görür görmez şöyle buyurdu: ‘Ey Salim! Bu ayda hiç oruç tuttun mu?’”Hayır, vallahi’ dedim ‘Ey Rasulullah’ın torunu!’ Ca’fer es-Sâdık şöyle buyurdu: ‘O kadar sevap kaybetmişsin ki miktarını ancak Allah bilir. Bu ay Allah’ın üstün kıldığı ve hürmetini yücelttiği bir aydır. Bu ayda oruç tutanları kendi ikrâm ve değerlendirmesine mazhar kılmayı kendisine farz kılmıştır.’ Salim diyor ki: ‘Ey Rasulullah’ın torunu, eğer bu ayın kalan günlerinde oruç tutsam, bu ayda oruç tutanların sevabının bir kısmını elde etmiş olabilir miyim?’ diye sorduğumda şöyle buyurdu: ‘Ey Salim! Kim bu ayın sonundan bir gün oruç tutarsa, ölüm anındaki can çekişme ve rahatsızlıklardan, ölüm sonrasının dehşetinden ve kabir azabından kurtulur. Kim bu ayın sonundan iki gün oruç tutarsa, Sırat’tan kolaylıkla geçer ve kim bu ayın sonundan üç gün oruç tutarsa, kıyamet gününün büyük korkusu, dehşet ve zorluklarından kurtulur ve kendisine cehennem ateşinden kurtuluş berati verilir.’¹⁵⁰

Rivayet, ilk dönem hadis kaynaklarında geçmemektedir.

¹⁴⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 15; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, Müessesetü’l- Bisat, Kum, 1417, I, 59; Meclîsî, *a.g.e*, ts, 1983, XCIV, 32; Hur el-Âmülî, *a.g.e*, X, 474.

¹⁴⁶ Tirmizî, *Fezâilü’l-Cihad*, 3.

¹⁴⁷ Taberânî, *el-Mu’cemül-Kebir*, VIII, 235.

¹⁴⁸ Suyûtî, *Câmi’u’l-Ehâdis*, XX, 471.

¹⁴⁹ Tirmizî, *Fezâilü’l-Cihad*, 3.

¹⁵⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 15; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 66; Meclîsî, *a.g.e*, 94, 33.; Hur el-Âmülî, *a.g.e*, X, 475.

4. HADİS

Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. Hüseyin b. Alî b. Ebî Tâlib'ten nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim Recep ayının başında ya da ortasında ya da sonunda bir gün oruç tutarsa, cennet ona vacip olur ve kıyamet günü onun derecesiyle bizim derecemiz aynı olur. Kim Recep ayında iki gün oruç tutarsa, ona “geçmiş günahların bağışlandı (amellerine) sıfırdan başla” denilir. Kim Recep ayında üç gün oruç tutarsa, ona “geçmiş ve gelecek günahların bağışlandı, kardeşlerinden, tanıdıkların'dan dilediğini günahlarından ötürü şefaet et” denilir. Kim Recep ayında yedi gün oruç tutarsa, yedi cehennemin kapısı ona kapanır. Kim Recep ayında sekiz gün oruç tutarsa, sekiz cennetin kapısı ona açılır, hangisinden isterse ondan girer.¹⁵¹

Rivayetin hadis kaynaklarında geçmemektedir. “Bir kimse Recep ayında yedi gün oruç tutarsa, hepsi cehennemin kapısı için olur ki, her gün cehennemin kapılarından birini kapatır. Bir kimse Recep ayında sekiz gün oruç tutarsa, Cennet'in sekiz kapısı vardır, Allahu Teâlâ her gün için cennetin bir kapısını ona açar” kısmı için İbnü'l-Cevzî mevzû ve İbn Hacer garib hükmünü vermiştir.¹⁵²

5. HADİS

Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. Hüseyin b. Alî b. Ebî Tâlib'ten nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim Recep ayında yedi gün oruç tutarsa, Allah Teâlâ onu Sırat'tan geçirir ve cehennem ateşinden kurtarır, cennetin odalarını ona vacip kılar.¹⁵³

Recep ayında yedi gün oruç tutmanın faziletinden haber veren bir önceki rivayet ile büyük oranda aynıdır.

6. HADİS

¹⁵¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 17; Şeyh Sadû, *el-Emâli*, I, 54; Meclîsî, *a.g.e.*, XCIV, 31-32; Hur el-Âmülî *a.g.e.*, X, 473-474.

¹⁵² İbnü'l-Cevzî *el-Mevzûât*, II, 205; İbn Hacer el- Askalânî, *Tebyînu'l-Aceb*, I, 8; Suyûtî, Celalettin, *el-Le'âli'l- masnû'a fi'l ehâdisi'l mevzû'a*, II, 97.

¹⁵³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 18; Meclîsî, *a.g.e.* XCIV, 34.

Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Recep ayının yirmi yedinci gününün orucunu terketme, çünkü o gün Muhammed’e (s.a.) nübüvvetin verildiği gündür. Onun sevabı sizin için altmış ay gibidir.”¹⁵⁴

Rivayet ilk dönem hadis kaynaklarda uzunca bir rivayetin sonunda yer almaktadır. İbn Kesir senedinin zayıf olduğunu söylemiştir.¹⁵⁵

7. HADİS

Ebu'l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım'dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Allah Teâla Hz. Muhammed’i (s.a) Recep ayının yirmi yedinci gecesinde Peygamber olarak göndermiştir. Bunun için Recep ayının yirmi yedisinde oruç tutmak yetmiş yıl oruç tutmaya gibidir.”¹⁵⁶

Rivayet bazı hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Selmân-i Fârisî'den nakledildiğine göre, Hz. Muhammed (s.a) şöyle buyurmuştur: “*Recep ayında'de öyle bir gün ve gece var ki, o günü oruçlu geçirip gecesinde ibadetle ayakta olan kişi, zamandan yüz seneyi oruç, yüz seneyi de kıyamla (gece ibadeti ile) geçirmiş gibi olur ki; o gün Receb'in bitmesine 3 gün kaladır. (Recebin 27. Gününde) Allah Teâlâ Hz. Muhammed'i (s.a) Peygamber olarak göndermiştir.*”¹⁵⁷

Suyûtî'nin *Camîu'l-Ehadis*'inde, Selmân-ı Fârisî'den münker hadis¹⁵⁸ olarak rivayet edildiği kaydedilmiştir.¹⁵⁹

8. HADİS

¹⁵⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 18; Şehy sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, XC, 2; Küleynî, *Kitabü'l-Kâfî*, Dârü'l kütübü'l İslamiyye, tahrân, 1367, IV, 149; Hur el-Âmülî, *a.g.e*, VII, 358.

¹⁵⁵ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, I, 223; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, VII, 349.

¹⁵⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 18; Şeyh sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, el-Mektebetü'l Hayderiye, Nəcəf, 1962, I, 58; Meclîsî, *a.g.e*, XCIV, 32.

¹⁵⁷ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, V, 345; *Fezâilü'l-Evkat*, I, 95; İbn Hacer el- Askalânî, *Tebyînu'l-Aceb*, I, 21 Suyûtî, *Câmi'u'l-Ehâdis*, XIV, 496.

¹⁵⁸ Zayıf râvinin güvenilir râvilere aykırı olarak rivâyet ettiği ve bu rivâyetle tek kaldığı hadislere denmektedir. Bkz. Yücel, Ahmet, *Hadis usulü*, M.Ü. ilahiyat Fakültesi, Vakıf Yayınları, İstanbul, 2011, 184.

¹⁵⁹ Suyuti, Celalettin, *Câmiu'l Ehâdis*, XIV, 496.

Hız. Ali'den nakledildiğine göre Şöyle demiştir: "Nuh (a.s) Recep ayının ilk gününde gemiye bindi ve yanındakilere bu gün oruĉ tutmalarını emretti. Şöyle dedi: "Kim bu orucu tutarsa, Cehennem ondan yürüme mesafesiyle bir yıl uzaklaşır. Kim (Recep ayında) yedi gün oruĉ tutarsa yedi cehennemın kapısı ona kapanır. Kim (Recep ayında) sekiz gün oruĉ tutarsa cennetin sekiz kapısı ona aĉılır. Kim (Recep ayında) on beş gün oruĉ tutarsa istediği ona verilir. Kim de bunu artırırsa Allah da onun iĉin artırır."¹⁶⁰

İbn Hacer el- Askalânî fedaile dair telif eserinde hadise zayıf hükmü vermiştir.¹⁶¹

9. HADİS

Hız. Ali'den nakledildiğine göre Şöyle demiştir: "Recep Cennet'te sütten daha beyaz, baldan daha tatlı bir nehirdir. Kim Recep ayında bir gün oruĉ tutarsa Allah Teâlâ bu nehirden ona iĉirir."¹⁶²

Rivayet bazı hadis kaynaklarında ayını lafızlarla geĉmektedir.¹⁶³ Elbânî, mevzu hükmü vermiştir.¹⁶⁴

Zehebi, bu hadisi Şu farklı lafızlarla rivayet etmektedir.¹⁶⁵

"Cennette Recep isimli bir nehir vardır. Suyu sütten daha beyaz ve baldan daha tatlıdır. Kim Recep ayında bir gün oruĉ tutarsa Allah o kimseye bu nehirden su iĉirecektir."¹⁶⁶ Elbânî batıl hükmü vermiştir.¹⁶⁷

10. HADİS

¹⁶⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-EŐhri's-Selâse*, s. 19; Şehy sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, II, XCI; Hur el-Âmlî, *a.g.e*, X, 471.

¹⁶¹ İbn Hacer el- Askalânî, *Tebyînu'l-Aceb Bimâ Verede fi Şehri Receb*, I, 18.

¹⁶² Şeyh Sadk, *Fezâilü'l-EŐhri's-Selâse*, s. 20; Şeyh Sadk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, II, 92; Şeyh Sadk, *Sevab'l-A'mâl*, I, 53; Meclîsî, *a.g.e*, XCIV, 37.

¹⁶³ İbn Hibbân, *Kitâbü'l-Mecrhîn*, II, 238; Beyhakî, *Fezâilü'l-Evkât*, I, 90; İbn'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, II, 55; Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, IV, 189; Suyûtî, *El-Cam's-Sagır min Ehâdisi'l-BeŐiri'n-Nezîr*, I, 196.

¹⁶⁴ Nâsirüddin, Elbânî, *Zaif'l-Câmi' i's-Sagır ve Ziyâdâtüh*, I, 275.

¹⁶⁵ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, II, 55.

¹⁶⁶ Zehebî, *Mizânü'l-İ'tidâl*, IV, 189.

¹⁶⁷ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'z-Zaife*, IV, 371.

Hız. Ali'den nakledildiğine göre şöyle demiştir: "Recep yüce bir aydır. Allah o ayda iyiliklerin karşılığını kat kat artırır ve kötülükleri siler. Kim Recep ayında bir gün oruç tutarsa cehennem ondan bir yıllık yürüme mesafesi uzaklaşır. Kim Recep ayında üç gün oruç tutarsa, cennet ona vacip olur."¹⁶⁸

Rivayetin hadis kaynaklarında sadece "Recep yüce bir aydır, Allah (c.c) o ayda iyiliklerin karşılığını kat kat artırır" kısmı geçmektedir.¹⁶⁹

11. HADİS

Ebü Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî'den (r.a) nakledildiğine göre Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Dikkat edin! Recep Allah'ın el-Asam ayıdır ve büyük bir aydır. Recep ayı el-Asam diye adlandırıldı çünkü Allah katında hiçbir ay hürmet ve üstünlükte O'na yaklaşamaz. Cahiliye dönemindeki insanlar cahil olmalarına rağmen ona ihtiram ediyorlardı. İslâm geldikten sonra da Recep ayının fazileti ve saygınlığı arttı. Dikkat edin, Recep Allah'ın ayıdır, Şâban benim ayımdır ve Ramazan da ümmetimin ayıdır.

Dikkat edin! Kim Recep ayında inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek bir gün oruç tutarsa Allah'ın en büyük rızasını kazanır ve bu günde tuttuğu oruç Allah'ın gazabını söndürür ve cehennem kapılarından bir tanesi ona kapanır. Oruç tutana yeryüzü dolusu altın verilse, verilen altın tuttuğu oruçtan daha faziletli değildir. Kişi orucunu sadece Allah için tutarsa ecri iyilikler dışında dünyadan herhangi birşeyle tamamlanmaz ve o kişi akşam dünyalık için dua ederse Allah istediğini ona verir, eğer istemezse Allah'ın velî kullarından, sevdiği kullarından seçilmiş kullarından herhangi bir dua edenin dua etiği şeyin en faziletlisi onun için hayır olarak birikir.

Recep ayında iki gün oruç tutanın Allah katındaki sevabının yüceliğini yer ve gök ehli tanımlayamaz, bütün ömründe Allah'ın ibadetini yapan Sâdık kişilerin on tanesinin sevabının benzeri ona yazılır, Sâdikların şefaati ettikleri gibi Kıyamet günü ona da şefaati

¹⁶⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse*, s. 20; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 92; Hur el-Âmülî, *a.g.e*, X, 473; Meclîsî, *a.g.e*, XCIV, 37.

¹⁶⁹ Suyûtî, *Câmiu'l-Ehâdis*, IX, 29.

hakkı verilir, Kıyamet günü onlar kadar şefaathakkı vardır. Allah Teâlâ cennete girmesi için Mahşer’de onlarla beraber toplar ve Allah Teâlâ onların refiklerinden eyler.

Kim Recep ayında üç gün oruç tutarsa Allah Teâlâ onunla ateş arasına uzunluğu yetmiş yıl yürüme mesafesinde bir hendek ya da engel kılar ve iftar ederken Allah Teâlâ ona şöyle der: “Senin hakkın benim üzerime vacip oldu, sevgim ve muhabbetim de sana vacip oldu. Sizi şahit kılıyorum ey meleklerim, ben onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladım. Kim recep ayında dört gün oruç tutarsa deri hastalığı, alaca hastalığı, deccalın fitnesi gibi belalardan ve kabir azabından kurtulur ve Allah dostlarının, tövbe edenlerin, zikredenlerin ecri ona verilir, amel defteri ilk ibadet edenlerin içerisinde sağ tarafından ona verilir.

Recep ayında kim beş gün oruç tutarsa, Kıyamet günü Allah (c.c.) onun gönlünü alır. Kıyamet günü yüzü dolunay halinde olduğu halde diriltilir. Aynı zamanda Allah Teâlâ kum taneleri adedince ona iyilik yazar ve hesapsız cennete girer. Kendisine Rabbinden dilediğini iste denilir. Kim Recep ayında altı gün oruç tutarsa Güneş’in ışığından daha beyaz inci gibi parlayan bir yüzü varken kabirden çıkar. Bunun haricinde ona Mahşer gününün halkını aydınlatacağı bir nur daha verilir güven içinde dirilenlerden olur, Sırttan hesapsız geçer, anne babaya isyan ve akraba ilişkilerini kesme günahları da affolur.

Kim Recep ayında yedi gün oruç tutarsa yedi kapısı olan cehennem her gün Recep’te oruç tutanlar için bir kapısı kapanır aynı zamanda Allah Teâlâ oruç tutanın cesedini cehenneme haram kılar. Kim Recep ayında sekiz gün oruç tutarsa sekiz kapısı olan cennetin her gün Recepte oruç tutanlar için bir kapısını açar ve “sekiz cennet kapısından dilediğine gir” denilir. Kim Recep ayında dokuz gün oruç tutarsa “la ilahe illallah” diye nida ederek kabrinden çıkar ve onun yüzü cennet’in dışında başka bir tarafa çevrilmez ve yüzünde inci gibi parlayan bir nur olduğu halde kabrinden çıkar. Hatta Mahşer’dekiler şöyle der: “Bu Allah’ın seçkin kullarındandır.” Aynı zamanda ona verilen şeyin en azı cennete hesapsız girmesidir.

Kim Recep ayında on gün oruç tutarsa Allah ona yakut ve inciden süslenmiş iki yeşil kanat verir ve bu kanatlarla Sırat’ın üstünden birden patlayan şimşek gibi cennete uçar. Aynı zamanda Allah onun kötülüklerini iyiliğe çevirir. Kim Recep ayında on bir

gün oruç tutarsa Allah'ın katında kıyamet günü kendisi gibi olan veya da kendisinden daha fazla oruç tutan haricinde kimseye verilmeyen bir elbise verilir. Kim Recep ayında on iki gün oruç tutarsa biri kalın biri ince ipten olmak üzere iki elbise giydirilir. Bu iki elbiseyle ateşten kurtulur. Eğer bu iki elbiseden biri yeryüzünde uzatılarsa doğu ile batı arasını tamamen aydınlatır ve Dünya miskten daha güzel kokar hale gelir.

Kim Recep ayında on üç gün oruç tutarsa, Kıyamet günü Allah'ın arşının gölgesinde yeşil yakuttan ayakları inciden olan genişliği Dünya'nın yetmiş katı olan üzerinde inci ve yakut yaprakları olan her yaprağının yetmiş bin rengi olan hiç biri birbirine benzemeyen yetmiş çeşit, renkleri ve kokuları farklı yemekleri olan bir sofra koyulur. Hâlbuki insanlar büyük sıkıntıdadır. Kim Recep ayında on dört gün oruç tutarsa gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, hiçbir insanın aklının almadığı inci ve yakuttan inşa edilmiş cennet saraylarından verilir.

Kim Recep ayında on beş gün oruç tutarsa kıyamet günü güvende olan kişiler yanında durur ve melekler, Resuller ve nebiler onun yanından geçerken “ne mutlu sana sen şerefli, Allaha yakın, kabul olunmuş, gıpta edilen ve cennet sakinlerindensin” der. Kim Recep ayında on altı gün oruç tutarsa nurdan yapılmış bineklere ilk binen olarak cennetin zemininde Rahman'ın yurduna kadar uçar. Kim Recep ayında on yedi gün oruç tutarsa kıyamet günü Sırat'ın üzerinden geçmek için yetmiş bin nurdan lamba koyulur. Ta ki sıratın üzerinden bu lambaların aydınlığı içerisinde cennete girsin.

Kim Recep ayında on sekiz gün oruç tutarsa inci ve yakuttan yapılmış yatakların üzerinde Hz. İbrahim'in (a.s) zaviyesinde ebedi cennet bulunur.

Kim Recep ayında on dokuz gün oruç tutarsa Allah Teâlâ Adn cennetinde İbrahim ve Âdem (a.s)'ın saraylarının hizasında yaş inciden bir saray inşa eder. O iki peygambere selam verir, iki peygamber de cenneti hakettiğini bilir, ona değer vererek selam verir. Tutulan bir gün orucun sevabı yetmiş yıl tutulan orucun sevabı gibidir.

Kim Recep ayında yirmi gün oruç tutarsa sanki Allah'a yirmi yıl ibadet etmiş gibi olur.

Kim Recep ayında yirmi bir gün oruç tutarsa Kıyamet günü Rebia ve Mudar kabileleri kadar hatalı ve günahkâr insanlara şefaathakki tanınır.

Kim Recep ayında yirmi iki gün oruç tutarsa gökten bir melek nida eder: “Ey Allah’ın dostu müjdeliler olsun sana! Allah’ın büyük kerameti ve Sâdıklar, şehitler, Salihlerle beraber olursun, onlar ne güzel yoldaştır.”

Kim yirmi üç gün oruç tutarsa gökten bir melek nida eder: “Ey Allah’ın kulu! Az yorulduñ çok nimet kazandıñ. Örtü senin üzerinden kaldırılıp büyük Rabbin’in sevabına ulaşıp selamet yurdunda Hz. İbrahim’e (a.s) komşu olduğunda ne mutlu sana!”

Kim Recep ayında yirmi dört gün oruç tutarsa ölüm meleği yeşil hülle elbisesi giymiş, cennet atlarından bir ata binerek bir elinde ağır miske bulanmış bir ipek, diğere elinde de cennet içeceklerinden dolu altın bir kadehle gelir, bu kadeh ile ölüm esnasındaki kişiye su verir ve verilen su ölüm anındaki sekaretini kolaylaştırır. Sonra ruhunu bu ipek içerisinde alır. Ölen kişiden güzel bir koku çıkar, bu kokuyu yedi kat gök ehli burnuna çeker daha sonra sudan kanmış olduğı halde kabrinde kalır. Aynı zamanda Peygamber Efendimiz’in (s.a) Havz-ı Kevser’inin başına varıncaya dek suya kanmış bir şekilde diriltilir.

Kim Recep ayında yirmi beş gün oruç tutarsa kabrinden çıkar, yetmiş bin melek onu karşılar her bir meleğin elinde inci ve yakuttan sancak vardır. Onların yanında dikkat çekici süslü elbiseler vardır. Onlar şöyle der: “Ey Allah’ın kulu! Rabbine sığındın. Onlar Allah’tan, Allah’ta onlardan razı olur. Allah’a yakın olanlarla beraber Adn cennetine ilk girenlerden olur.

Kim Recep ayında yirmi altı gün oruç tutarsa Allah inci ve yakuttan Arş’ın gölgesinde yüz köşk inşa eder. Her köşkün başında ipekten çadırlar vardır. İnsanlar hesaba çekilirken o ise Arş’ın gölgesindeki yüz köşkün onunda olan çadırında yatar.

Kim Recep ayında yirmi yedi gün oruç tutarsa Allah onun kabrini dört yüz bin yıl yürüme mesafesinde genişletir. Bu kabir misk ve amberle doludur

Kim Recep ayında yirmi sekiz gün oruç tutarsa Allah onunla cehennem arasına yedi hendek koyar her bir hendek gökle yer arası kadardır. Beş yüz yıl yürüme mesafesi kadar geniştir.

Kim Recep ayında yirmi dokuz gün oruç tutarsa yol kesici olsada Allah onu bağışlar. Aynı zamanda yetmiş kez zina etmiş fâcire bir kadın da olsa, Allah'ın rızasını ve cehennemden kurtuluşu istedikten sonra Allah onu bağışlar

Kim Recep ayında otuz gün oruç tutarsa gökten bir melek nida eder: “Geçmiş günahların bağışlandı. Kalan ömründe yeniden amel etmeye başla!” Allah ona birçok cennet verir ve her cennete kırk şehir, her bir şehire de kırk milyon saray inşa edilmiştir. Her sarayda kırk milyon oda her odada kırk milyon sofraya her sofranın başında da kırk milyon kap vardır. Her kapta kırk milyon farklı yiyecek içecekler vardır. Her bir evde kırk bin yatak yatakların boyu da elli metredir. Her bir yatakta otuz bin hurilerden cariye vardır. Recep ayının tamamında oruç tutanlar için bu huriler misk ve amberle bir odaya kapatılmıştır.

“Bir kimse Recep ayında bir hastalıktan dolayı ya da kadımsa hayızden dolayı oruç tutamıyorsa ne yapmalı ey Allah'ın nebisi?” “Her gün fakirlere bir ekmek sadaka versin. Canım elinde olan Allaha yemin olsun ki anlattığım şeylerin daha fazlasına nail olur. Ona fazilet ve derece bakımından cennetten elde edecek şeyleri takdir etmek için göklerin ve yerin bütün varlıkları bir araya gelse ondan birini takdir edemezler.” “Ey Allah'ın Resulü! Bu sadakayı verecek gücü yoksa ne yapmalı?” “Recep ayının tamamında şu tespihi yüz defa okusun: (سبحان الله الجليل سبحان من لا ينبغي التسبيح إلا له سبحان)»¹⁷⁰

Recep ayında gün gün tutulan oruca verilecek olan faziletten bahseden bu rivayet kadar uzun olmasa da benzer bir metin için İbn Hacer el-Askalânî “garib bir hadis” derken İbnü'l-Cevzî mevzu olduğunu ifade etmiştir.¹⁷¹ Rivayetin “Recep Allah'ın

¹⁷⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 21; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 632; Şeyh Sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, I, 54-58; Meclîsî, *a.g.e.*, XCIV, 24.

¹⁷¹ İbn Hacer el- Askalânî, *Tebyînu'l-Aceb*, I, 8; İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-Mevzûât li'İbnül Cevzî*, II, 205.

ayıdır. Şâban benim ayımdır. Ramazan ümmetimin ayıdır” kısmına Elbani zayıf demiştir.¹⁷²

12. HADİS

Ebu Rumha Huzremi, Muhammed el-Bâkır’dan şöyle naklediyor: Kıyamet günü arşın derinliklerinden biri şöyle seslenir: “(Recepçiler nerde) Recep ayında ibadet edenler ve oruç tutanlar nerde?” Mahşer ehlinden bir gurup insanın yüzleri nurlu, başlarında inci ve yakuttan yapılmış süslü taçları olan, her birine sağ tarafına bin melek sol taraflarına da bin melek eşlik ederek şöyle müjde verirler: “Allah’ın ikrâm ettiği (nimetler) sizlere afiyet olsun.” Allah tarafından onlara şöyle seslenilir: “Ey kullarım! İzzetim ve Celalim’e yemin olsun ki sizleri aziz kılacağım ve size bağışlarım bol olacaktır. Sizlere altından ırmaklar akan cennet odaları vereceğim. Sizlere bu nimetler daimi verilecektir. Bu nimetler amel edenler için ne güzel bir nimettir. Sizler hürmeti büyük olan Recep ayında benim için kendi isteğinizle oruç tutunuz. Ey meleklerim! Benim kullarımı cennete dâhil edin.”¹⁷³

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

13. HADİS

İbrahim b. Abdullah şöyle dedi: Abdullah b. İbrahim’in kızı bana dedi ki: Ebû Devânîk Abdullah b. Hasan b. Hüseyin’i ve iki oğlunu öldürdükten sonra benim oğlum olan Davud b. Hüseyin’i zincire bağlayarak amcaoğullarıyla beraber Irak’a götürdü. Benim oğlum Davud bir süreliğine hapiste kaldı. Ben ondan hiçbir haber alamadım, sadece Allah’a ibadet eder ve Allah’a onu kurtarması için yalvarırdım. Takva sahibi kardeşlerimden oğlumun ölmeden önce görmem için dua etmelerini isterdim. Onlarda benim için dua ederlerdi. Bu esnada bazıları onun öldüğünü, bazıları da hayatta olduğunu, fakat amcaoğulları ile beraber bir duvarın altında hapsedildiği haberini getirirlerdi. Bu tip haberler beni çok üzüyordu. Ne kadar dua etsemde kabul olmuyordu, bende yaşlı ve güçsüz hale düşmüştüm bu esnada Ca’fer es-Sâdık yanına geldim. Ca’fer es-Sâdık da hastaydı. Halini hatırlarını sordum, hastalığı için Allah’tan şifa istedim

¹⁷² Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'z-Za'ife*, IX, 402.

¹⁷³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse*, s.33; Meclîsî, *a.e.g*, XCIV, 41.

yanından çıkmak için müsaade istediğimde bana şöyle dedi: “Ey Davud’un annesi! Oğlundan haber var mı? Tabi ki ben oğlumun yanında İmam Sâdık’ı emzirmiştım. Ben İmam Sâdık’ın sütannesiyim, oğlum da İmam Sâdık’ın sütkardeşidir. İmam Sâdık oğlumdan soru sorduğu esnada ben ağlamaya başladım, canım size fedâ olsun, Davut’u kaybettim, o da Irak’ta hapistedir. Ben ondan hiçbir haber alamıyorum onu çok özölüyorum ve (göremeyeceğim) diye umutsuzum. Kardeşinizin hakkında dua etmenizi sizden rica ediyorum.”

Davud’un annesi şöyle devam eder: “İmam Sâdık şöyle buyurdu: Ey Davud’un annesi! Neden kabul olacak duadan gafil kaldınız? O dua ile Allah göğün kapılarını açar, senin meleklerle görüşebilme imkânın olur, melekler oğlunun kurtarılma müjdesini verir, o dua makbul duadır. Kim onu okursa karşılığı cennettir.”

İmam Sâdık dedi ki: “ Ey Davud’un annesi! Mübarek ve duaların kabul olacağı olan Recep ayı yakındır. Sen Recep ayının on üçüncü ve ön dördüncü eyyamü’l-biz denilen günlerinde oruç tut ve on beşinci günü öğlene doğru gusül abdesti al. Öğlenin sünnetini kıl. Bu namazın rükûsunu, secdesini, konudunu hakkıyla yap. İlk iki rek’atın birincisinde Fatiha suresini, Kâfirûn suresini ikincisinde ise Fâtiha ve İhlâs suresini oku. Kalan altı rek’atında Fâtiha’dan sonra istediğin kısa surelerden okuyabilirsin. Arkasından öğle namazını kıl. Daha sonra sekiz rek’at İkinci namazın sünnetini kıl. Bu namazında rukusunu, secdesini ve konudunu hakını vererek kıl. Namazını güzel koku ve temiz elbise ile temiz odada, temiz seccade üzerinde kıl çünkü melekler bunu sever. Bu namazı kılarken kimsenin sana yaklaşmasına müsaade etme, seninle kimse konuşmasın, seni meşgul etmesin.

Duanı bitirdikten sonra yere secde yaparak şöyle de:

“Yalnızca sana secde ettim ve yalnızca sana iman ettim. Rızana nail olmam için hatalarımı, eksikliklerimi ve yanılığlarımı affeyle. Gözünden sineği kanadı kadar bile olsa yaş damlası gelmesi için çabala çünkü bu duanın kabul olmasının işaretlerinden biri de yüreğin yanması ve gözlerden yaş gelmesidir. Sana öğrettiklerimi korumaya çalış, başka birinin eline düşmesine izin verme. O eline düşen kişi haksız yere kullanmasın. Çünkü bu dua da İsm-i Azam vardır. Kim bununla Allah’ın ismini okursa onun istekleri yerine getirilir. Allah o duayı geri çevirmez. Eğer göğün kapıları kapanmışsa ve denizler

onun yoluna engel olmuşsa Allah bu dua sayesinde onun ihtiyaçlarını giderir. Sen aynı zamanda ihtiyaçlarına ulaşırsın. Allah senin sıkıntılarını giderir ve senin umduklarına ulaştıracaktır. Eğer insanlar ve cinler senin oğluna düşman olsalar bile Allah bu düşmanların kötülüklerinden korur. Onları sana karşı zelil eder.” Bu duayı okuyarak uyudum. Rüyamda kendilerine salavat gönderdiğim melekler, peygamberler, şehitler, Allah’ın büyük kullarını gördüm. Bu kişilerin içinde Peygamber Efendimiz de vardı. Peygamber Efendimiz şöyle dedi: “Ey Davud’un annesi olan kızım! Sana müjdelere olsun bu gördüklerinin hepsi senin kardeşlerin, sana şefaate edecek olan, sana istiğfar eden kişilerdir. Bunlar senin isteklerinin yerine getirilmesi konusunda sana müjdelere verir, bende sana Allah’ın mağfiretini müjdeliyorum. Allah sana hayır versin. Allah senin oğlunu korudu, onu sana tekrar kavuşturacaktır.”

Davud’un annesi şöyle dedi: “Ben uykudan kalktığımda Allah’a yemin ederim ki benim uykudan kalkmamla oğlum Davud’un Irak’tan dönmesi arasındaki mesafe, Irak’tan Medine’ye kadar hızlı bir binicinin ulaşması kadar değildi. Ben Davud oğlumla konuştuğumda bana şöyle dedi: Ey anne! Ben hapiste çok zor şartlar altında zincirlere bağlı olarak kalıyordum. Kurtulmaktan tamamen umudumu kesmişim taki Recep ayında gecenin yarısında rüyamda Dünya ayağımın altında toplanmıştı. Ben seni gördüm, sen seccadenin üzerinde namaz kılıyordun. Çevrende Allah’ı tesbih eden beyaz elbiseli, başları gökte ayakları yerde olan kişiler vardı. Onların içinden yüzü güzel, elbisesi temiz ve güzel kokulu, hoş sesli konuşan, bana şöyle dedi:

Ey Salih kadının oğlu! Allah senin annenin duasını kabul etti. Uykudan kalktığımda bir anda Ebu Devanık’ın gönderdiği kişiyi gördüm. Bu kişi beni Ebu Devanık’ın yanına götürdü. Ebû Devânık da üzerimde ki zincirleri çözmesi için emir verdi. Onlar da benim üzerimdeki zincirleri aldılar ve bana on dirhem verdiler. Bana hızlı bir at verdi ve tüm hızıyla beni Medine’ye yetiştirdi.

Davud’un annesi şöyle dedi: “Ben oğlum İmam Sâdık’ın yanına götürdüm. İmam Sâdık’a selam verdikten sonra durumu anlattım.” İmam Sâdık şöyle dedi:

“Ebû Devânık da o gece rüyasında Hz. Ali’yi görmüştü. Hz. Ali ona şöyle dedi: Benim evladımı bırak, eğer bırakmasan seni ateşe atacağım. Ebu Devanık rüyasında

ayaklarının altında deniz gibi bir ateşin olduğunu gördü. Uykudan kalktığında çok ızdırıp duydu ve onun için seni serbest bıraktı.¹⁷⁴

Rivayet Cafer-i Sadık'a nispet edilmektedir. Hadis kaynaklarında yer almamaktadır.

14. HADİS

Hz. Ali'den (r.a) nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim Recep ayının başında ya da ortasında ya da sonunda bir gün oruç tutarsa geçmiş ve gelecekteki günahları bağışlanır. Kim Recep ayının başında ortasında ve sonunda üç gün oruç tutarsa gelecekteki günahları bağışlanır. Kim de Recep ayını ibadetle geçirirse cehennem ateşinden âzat edilir ve yetmiş bin günahkâr kişiye şefaet etme hakkı verilir. Kim Recep ayında Allah'ın rızasını umarak sadaka verirse, Allah Teâlâ Cennet'te onu değerli kılar, hiçbir gözün görmediği ve hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir aklın hayal edemediği kadar sevap verir.”¹⁷⁵

Hadis kaynaklarında Recep ayıyla ilgili olmamak kaydıyla rivayetin sadece şu kısmı geçmektedir: Ebu Hureyre'nin Rasulullah'tan (s.a) naklettiğine göre, Allah Tealâ şöyle buyurdu: “*Salih kullarıma hiçbir gözün görmediği ve hiçbir kulağın duymadığı, hiçbir aklın hayal edemediği nimetler hazırlayacağım.*”¹⁷⁶

Rivayete Tirmizi, “Hasen-Sahih” hükmü verirken, Elbânî “sahih” demiştir.¹⁷⁷ Şuayb el-Arnaut da sahih olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁸

15. HADİS

Malik b. Enes'ten nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Allah'a yemin ederim ki fazilet, ibadet, takvâ ve zühd açısından İmam Ca'feri Sâdık'tan daha iyisini görmedim.

¹⁷⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 34; Meclîsî, *a.e.g.*, XCIV, 43-46.

¹⁷⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 44; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 635; Hur el-Âmülî, *a.g.e.*, VII, 335; Meclîsî, *a.g.e.*, XCIV, 33.

¹⁷⁶ İbn Mace, *Sıfatü'l-Cenne*, 39; Ahmed b. Hanbel, II, 466; Humeydi, *el-Cem'Bejne's-Sahîhayn*, III, 133.

¹⁷⁷ Tirmizî, *Tefsir*, 33.

¹⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, II, 466.

Onun yanına gittiğimde her zaman bana ikrâm ederdi. Bir gün İmam Ca'fer-i Sâdık'a şöyle dedim: Ey Allah Resulunun torunu! İman ve halis niyetle Recep ayında oruç tutan kimsenin sevabı nedir?" İmam Ca'fer-i Sâdık dedelerinden naklederek şöyle dedi: "Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle dedi: " Kim Recep ayında inanarak halis niyetle oruç tutarsa Allah günahlarını bağışlayacaktır." Ben İmam Sâdık'a şöyle dedim: "Şaban ayında bir gün oruç tutanın sevabı nedir?" İmam Ca'fer Sâdık şöyle dedi: "Babalarım Peygamber Efendimiz'den (s.a) şöyle naklediyor: "Kim Şaban ayında Allah'a inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa Allah onun günahlarını bağışlayacaktır".¹⁷⁹

Şîi literatür haricinde tespit edilememiştir.

2.2. ŞÂBAN AYI İLE İLGİLİ RİVAYETLER

16. HADİS

Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: "Ramazan ayı orucu Kıyamet günü kul için hazinedir. Allah Teâlâ Şâban ayında çok oruç tutanların geçimlerini düzeltir, düşmanlarının şerrinden korur. Şâban ayında bir gün oruç tutan kimsenin en az mükâfatı, cennetin ona vacip olmasıdır."¹⁸⁰

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

17. HADİS

Ca'fer es-Sâdık'ın atalarından rivayet ettiğine göre, Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Şâban ayı benim ayımdır, Ramazan ayı Allah'ın ayıdır. Kim benim ayımda bir gün oruç tutarsa ben ona Kıyamet günü şefaata edeceğim. Kim iki gün oruç tutarsa Allah geçmiş ve gelecekteki günahlarını bağışlar. Kim üç gün oruç tutarsa ona şöyle denilir: Geçmiş günahların bağışlandı yeniden amellerine başla kim ramazan ayında iffetini, dilini kuruyarak insanlara eziyet etmeden oruç tutarsa Allah geçmiş ve

¹⁷⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 45; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 34; Meclîsî, *a.g.e*, CXIV, 34.

¹⁸⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 50; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 98; Meclîsî, *a.g.e*, XCIV, 68

gelecekteki günahlarını bağışlar, cehennem ateşinden korur ve cennet ehlerinden eyler. Tevhid ehli günhakar insanlar kum taneleri kadar olsalarda(onlara) şefaet eder “.¹⁸¹

Rivayetin “Recep Allah’ın, Şâban benim ve Ramazan ümmetimin ayıdır.” kısmı bazı kaynaklarda zikredilmiştir.¹⁸² Aclûnî ve Elbânî zayıf hükmü vermişlerdir.¹⁸³

18. HADİS

Ebu’l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım’dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim Şâban ayında yetmiş kez istiğfar ederse Allah Teâlâ onun günahlarını gökteki yıldızlar kadar olsa da bağışlar.”¹⁸⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

19. HADİS

Hasan b. Fazzal şöyle demiştir: “İmam Rıza’ya Şâban ayının on beşinci gecesinin faziletini sordum o şöyle cevap verdi: “Şâban ayının on beşinci gecesini Allah bazılarını cehennem ateşinden kurtarır ve günahları bu gecede bağışlar.”¹⁸⁵

Hadis kaynaklarında Şaban ayının on beşinci gecesini ile ilgili şöyle bir rivayet vardır: “Allah Teâlâ Şaban ayının on beşinci gecesinde dünya semasına iner ve Kelb kabilesinin koyunlarını kılları sayısından daha fazla günahkârı affeder.¹⁸⁶ Şuayb el-Arnâvût “zayıf” hükmü vermiştir.¹⁸⁷

20. HADİS

¹⁸¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 50; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 71; Meclîsî, *a.g.e.*, XCIII, 356.

¹⁸² İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menâru'l-Münîf*, I, 95; Suyutî, *el-Le'âli'l-Masnû'a*, II, 74; İsmâil b. Muhammed b. Abdihâdî el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, el-Mektebetü'l-Asriyye, I, 485, 2000.

¹⁸³ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zaîfe*, IX, 390; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, el-Mektebetü'l-Asriyye, I, 485, 2000.

¹⁸⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 52; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 68; Meclîsî, *a.g.e.*, XCIV, 90; Şeyh sadûk, *Uyûnu'l-Ahbâr er-Rıza*, II, 262.

¹⁸⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 52; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 79; Şeyh Sadûk, *Uyûnü Ahbâr*, II, 263.

¹⁸⁶ Tirmizî, *Sîyam*, 39; Ahmed b. Hanbel, VI, 238; Beyhakî, *Fezâilü'l-Evkat*, I, 130.

¹⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, VI, 238.

İmam Ca'fer es-Sâdık babasından şöyle naklediyor: “Hz. Ali (r.a) senenin şu dört gecesini ibadetle geçirmeyi seviyordu: Recep ayının ilk gecesini, Kurban bayramı gecesini, Ramazan bayramı gecesini, Şâban ayının on beşinci gecesini.”¹⁸⁸

Rivayet hadis kaynaklarında merfu olarak şu şekilde geçmektedir:

Ebu Umâme'den nakledildiğine göre Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: “Beş gece vardır ki onlarda yapılan dualar geri çevrilmez. Receb'in ilk (Cuma) gecesini, Şâban'ın ortasında bulunan gece, Cuma gecesini, Ramazan bayramı ve Kurban bayramı geceleridir.”¹⁸⁹

Elbânî zayıf hükmü vermiştir.¹⁹⁰ İbn Hacer el-Askalânî şu farklı lafızlarla nakletmektedir: “Ömer b. Abdulaziz (r.a) Ebû Vâsil Adî b. Ertât el-Fezârî ed-Dımaşkî'ya şöyle yazmıştır: “Yılda şu dört geceye dikkat et, zira Allah (c.c) bu dört ayda rahmet yağdırır: “Receb'in ilk gecesini, Şâban'ın ortasında bulunan gece, Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı geceleri.”¹⁹¹

21. HADİS

Abdullah b. Abbas'tan nakledildiğine göre, Paygamber Efendimiz'in (s.a) yanında Şâban ayının faziletlerinden bahsedilince şöyle buyurdu: “Şâban ayı şerefli bir aydır, benim ayımdır. Arşın taşıyıcıları Şâban ayının büyüklüğünü ikrar eder ve hak ettiği değeri bilirler. Şâban ayı müslümanların rızıklarının arttığı bir aydır. Amellerin katlandığı bir aydır. İyiliklere yetmiş kat sevap verilir, kötülüklerin cezası azaltılır, günahlar bağışlanır, iyi ameller kabul edilir. Cebbar olan Allah Teâlâ, Şâban ayında kulları ile iftihar eder. Az veya çok oruç tutan yahut gece ibadete kalkanlara bakar, onlar ile arşın taşıyıcısı meleklerle öğünür.”

¹⁸⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 53; Meclîsî, *a.g.e*, LXXXVIII, 128; Hur el-Âmülî, *a.g.e*, VII, 478.

¹⁸⁹ İbn Asâkir, Ali b. el-Hasan b. Hibetullah b. Abdullah b. el-Hasan Ebu 'l-Kasım ed-Dımeşki eş-Şafîî, *Tarih-i Medîneti'd-Dımuşk*, X, 408; İbnü'l-Mülakkın, Ali b. Ahmed el-Ensârî, *el-Bedrü'l-Münîr*, V, 40; İbn Hacer, *et-Telhîsü'l-Habîr*, II, 80.

¹⁹⁰ Elbânî, *Zaifü'l-Câmi' i's-Sagîr ve Ziyâdâtüh*, I, 420.

¹⁹¹ İbn Hacer, *et-Telhîsü'l-Habîr*, II, 80.

Hz. Ali (r.a) kalkıp “Annem babam sana fedâ olsun ey Allah’ın Rasulü! Bu ayda oruç ve teheccüde çok rağbet göstermemiz için bu ayın faziletlerini bize biraz anlat.” dedi.” Bunun üzerine Paygamber Efendimiz buyurdu ki: “Kim Şâban ayında bir gün oruç tutarsa Allah Teâla ona yetmiş tane iyilik verir her bir iyilik yetmiş sene ibadetin dengidir. İki gün oruç tutarsa büyük günahları bağışlanır üç gün oruç tutarsa inci ve yakuttan yapılmış cennetlerden yetmiş tane verilir. Dört gün oruç tutarsa rızkı çoğalır. Beş gün oruç tutarsa Allah kullarının sevdiği kişi olur. Altı gün oruç tutarsa yetmiş türlü belalardan kurtulur. Yedi gün oruç tutarsa hayatı boyunca şeytanın kütüklüklerinden muhafıza edilir. Sekiz gün oruç tutarsa havz-ı Kevser suyunu içmeden vefat etmez. Dokuz gün oruç tutarsa münker ve nekir meleği soru sorma esnasında ona merhametli davranır. On gün oruç tutarsa kabri yetiş zira genişler. On bir gün oruç tutarsa nurdan yapılmış on bir minare kabrinde konulur. On iki gün oruç tutarsa kıyamete kadar yetmiş bin melek onu kabrinde ziyaret eder. On üç gün oruç tutarsa yedi gök melekleri onun için istiğfar eder. On dört gün oruç tutarsa yırtıcılar, deniz balıkları, onun için istiğfar eder. On beş gün oruç tutarsa Allah Teâla ben seni ateşe yakmayacağım diye hitap eder. On altı gün oruç tutarsa yetmiş deniz kadar ateş onun için söner. On yedi gün oruç tutarsa tüm cehennem kapıları onun için kapanır. On sekiz gün oruç tutarsa cennet kapıları onun için açılır. On dokuz gün oruç tutarsa cennette inci ve yakuttan yapılmış yetmiş saray ona verilir. Yirmi gün oruç tutarsa yetmiş bin huriyle evlenir. Yirmi bir gün oruç tutarsa melekler kanatlarını açarak hoş geldin der. Yirmi iki gün oruç tutarsa inci ne kalın yetmiş elbise verilir. Yirmi üç gün oruç tutarsa kabirden çıktığında nurdan bir binek uçarak onu cennete götürür. Yirmi dört gün oruç tutarsa nifaktan beraat ettirilir. Yirmi beş gün oruç tutarsa ona, tevhd ehlinde yetmiş günahkâra şefaate hakkı verilir. Yirmi altı gün oruç tutarsa Allah sırttan geçme belgesi verir. Yirmi yedi gün oruç tutarsa Allah onu cehennem ateşinden berat eder. Yirmi sekiz gün oruç tutarsa kıyamet gün yüzü nurlu olur. Yirmi dokuz gün oruç tutarsa Allah ondan razı olur. Otuz gün oruç tutarsa arşın karşısından ona şöyle seslenilir: “Allah senin tüm günahlarını bağışladı, kalan ömründe amelene yeniden başla. Şayet senin günahların göğün yıldızları, yağmurun damlaları, ağacın yaprakları, çölün kumları kadar olsa da Allah Teâla bağışlar. Allah’ın merhameti rahmeti uzak değil, çünkü sen Şâban ayında oruç tuttun.”¹⁹²

¹⁹² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhîri's-Selâse*, s. 53 ;Hur el-Âmülî, *a.g.e*, X, 498-500.

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir. Yukarıda benzer bir metin Recep ayı ile ilgili olarak nakledilmişti.¹⁹³

22. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık atalarından şöyle rivayet ediyor: Bir gün Peygamber Efendimiz sahâbelerle sohbet ederken “Hanginiz her gün oruç tutuyor?” diye sordu. Selmân-ı Fârisî “Ben, ya Rasulallah” dedi. Peygamber Efendimiz “Hanginiz (ibadet ile) geceyi ihyâ ediyor?” dedi. Selmân-ı Fârisî “Ben, ya Rasulallah” dedi. Peygamber Efendimiz “Hanginiz günde bir kere Kur’ân’ı hatmediyor? Diye sordu. Selmân-ı Fârisî “Ben, ya Rasulallah” dedi. Sahâbelerden biri Selmân-ı Fârisî’nin bu sözüne kızdı ve şöyle dedi: “Ey Allah’ın Rasulü! Selman bize büyüklük taslamak istiyor. Her gün oruçlu olduğunu söyledi. Oysaki biz onu her gün yemek yerken görüyoruz. Her gece ibadet ettiğini söyledi. Oysaki biz her gece onu uyurken görüyoruz. Her gün Kur’ân’ı hatmettiğini söyledi. Oysaki biz günün çoğunda bir şey okurken görmüyoruz.” Peygamber Efendimiz o sahâbeye “Sakin ol! Lokman Hekim gibi olan Selmân’ı sen nerden biliyorsun? Selmân’ın söylediklerini hikmetini sor, sana açıklasın.” dedi. O sahâbe Selmân-ı Fârisî’ye sordu: “Sen her gün oruç tuttuğunu söylemedin mi?” Selmân-ı Fârisî “evet” dedi. Sahâbe dedi ki “Ben gününün çoğunda seni yemek yerken görüyorum” dedi. Bunun üzerine Selman dedi ki “Benim kastım senin düşündüğün gibi değil. Ben her ay üç gün oruç tutuyorum. Allah Teâlâ da ‘Kim bir iyilik yaparsa on misliyle karşılık bulur’ buyurmaktadır. Aynı zamanda Şâban ayını Ramazan ayına (oruçla) bağlıyorum ki bu da tüm ömrü oruçlu geçirmek gibidir” dedi. O sahâbe Selmân-ı Fârisî’ye “Peki her gece ibadet ettiğini söyledin, fakat biz seni gece uyurken görüyoruz” dedi. Selmân-ı Fârisî de “Benim kastettiğim senin düşündüğün gibi değil. Her gece abdestle uyuyan tüm geceyi ibadetle geçirmiş gibi olur” dedi. Tekrar o sahâbe “Her gün Kur’ân’ı bir kere hatmettiğini söylemedin mi?” deyince Selmân-ı Fârisî “Evet” dedi. Bunun üzerine sahâbe “Fakat biz genelde senin Kur’ân okumadığını görüyoruz” deyince Selmân-ı Fârisî “Benim kastım senin düşündüğün gibi değil. Ben Sevgili Peygamberimizi Hz. Ali’ye şöyle derken işittim: ‘Yâ Ebâ Hasan! Ümmetim içinde sen, (Kur’ân sureleri içinde) İhlas suresi gibisin. Kim İhlas suresini bir kez okursa Kur’ân’ın üçte birini okumuş gibi olur. Kim iki kez okursa Kur’ân’ın üçte ikisini

¹⁹³ Bkz. . hadis.

okumuş olur. Kim üç kez okursa Kur'ân'ı hatmetmiş olur. Kim seni diliyle severse imanın üçte biri tamam olur. Kim seni kalbi ve diliyle severse imanın üçte ikisi tamam olur. Kim seni kalbi ve diliyle sever, eliyle de sana destek olursa imanı tastamam olur. Ey Ali, beni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki yeryüzü ehli göktekiler gibi seni sevseydi hiç kimse cehennemle azab edilmezdi.' Ben de İhlas suresini her gün üç kez okuyorum" dedi. Bunun üzerine o sahâbe mahcup olarak kalktı gitti.¹⁹⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

23. HADİS

Ebû Muhammed Üsâme b. Zeyd b. Hârise el-Kelbî (r.a)'den nakledildiğine göre, Rasulullah (s.a) günlerce oruç tutuyordu, hatta bir daha iftar etmez deniliyordu. Günlerce de orucu bıraktığı oluyordu hatta bir daha oruç tutmaz deniliyordu. Ebu Saîd Makarri, Usame b. Zeyd'e sordu: "Peygamber Efendimizin herhangi bir ayda diğer aylarda tutmadığı kadar oruç tuttuğunu gördün mü?" Usame "Evet" dedi. "Hangi ay? diye sorunca Usame şöyle dedi: "Şâban ayı. Peygamber Efendimiz "Bu ay, Recep ile Ramazan ayları arasında insanların gafil kaldığı bir aydır. Hâlbuki Şâban, amellerin âlemlerin Rabbi olan Allah'a yükseltildiği bir aydır. Ben de amelimin oruçluyken Allah'a arz edilmesini isterim" buyururdu."¹⁹⁵

Rivayet sünnî kaynaklarda aynı lafızlarla yer almaktadır.¹⁹⁶ Elbâni ve Şuayb Arnavut "hasen" hükmü vermişlerdir.¹⁹⁷

24. HADİS

Muhammed el-Bâkır'den nakledildiğine göre, Peygamber Efendimiz Şâban ayını Ramazan ayıyla birleştirerek iki ay oruç tutardı. Fakat insanlara bunu yapmayı

¹⁹⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 60; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 85-86; Meclîsî, *a.g.e*, XCIV, 93-94.

¹⁹⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 63; Şeyh Sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, I, 61; Meclîsî, *a.g.e*, XCIV, 75; Hur el-Amülî, *a.g.e*, X, 502.

¹⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 27; Bezzâr, *el-Müsned*, VII, 69.

¹⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 27; Elbâni, *İrva'ul-Galil*, IV, 103.

yasaklardı. “Şâban ve Ramazan ayları Allah’ın aylarıdır. Bu iki ay, öncesinde ve sonrasında yapılan günahlara keffarettir” buyururdu.¹⁹⁸

Rivaye hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir: Hz. Aişe’nin (r.a), rivayet ettiğine göre, “Rasûlullah (s.a)’in oruç tutmayı en çok sevdiği ay Şâban ayı idi. Öyle ki; Şâban ayının çoğunu oruçla geçirip Ramazan’a eklerdi.”¹⁹⁹ Elbâni, sahih hükmü vermiştir.²⁰⁰

25. HADİS

Yunus b. Yakup, İmam Ca’fer-i Sâdik’a sordu: “Atalarından birileri Şâban ayında oruç tutuyor muydu?” İmam Ca’fer-i Sâdik şöyle cevap verdi: “Evet, atalarımın en hayırlısı Allah’ın Resulüdür. O da en çok orucu Şâban ayında tutardı.”²⁰¹

Hz. Peygamber (s.a)’in Ramazan ayından sonra en çok orucu Şaban ayında tuttuğuna dair rivayetler bulunmakla birlikte Cafer-i Sadık’tan gelen bu rivayet kaynaklarda tespit edilememiştir.

26. HADİS

Ebû Üsâme Zeyd b. Eslem el-Adevî el-Ömerî’den (r.a) nakledildiğine göre, Peygamber Efendimiz’e Recep ayında tutulan orucu sordular. “Sizin Şâban ayı orucunun sevabından haberiniz yok.” buyurdu.²⁰²

Rivayet, aynı lafızlarla sahih bir isnadla hadis kaynaklarında yer almaktadır.²⁰³

27. HADİS

¹⁹⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 64; Küleynî, *a.g.e*, IV, 92; Şeyh Sadûk, *Sevabü’l-A’mâl*, I, 60; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 76; Hur el-Amülî, *a.g.e*, X, 497.

¹⁹⁹ Nesâî, *Sıyâm*, 70.

²⁰⁰ Nesâî, *Sıyâm*, 70.

²⁰¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 64; Şeyh Sadûk, *Sevabü’l-A’mâl*, I, 61; Meclisi *a.g.e*, XCIV, 76; Hur el Amülî, *a.g.e*, X, 491.

²⁰² Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 65; Şeyh Sadûk, *Sevabü’l-A’mâl*, I, 61; Meclisî, *a.g.e*, XCVI, 77; Hur el Amülî, *a.g.e*, X, 501.

²⁰³ İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 345; İshâk b. Rahuye, *el-Müsned*, III, 954.

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle dedi: “Allaha yemin ederim ki otuz gün ve onun peşinden gelen Şâban ayı orucu -peş peşe iki ay oruç- Allah’ın günahları bağışlamasına sebeptir.”²⁰⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

28. HADİS

Ebu'l-Hasan Ali bin Musa er-Rıza şöyle dedi: Kim Şâban ayının ilk gününde oruç tutarsa Allah’ın rahmeti ona vacip olur. Kim Şâban ayında iki gün oruç tutarsa, kıyamet günü Allah’ın rahmeti, mağfireti ve ikrâmı Şâban ayında oruç tutan kimseye vacip olur. Kim Ramazan ayında oruç tutarsa, Allah’ın rahmeti ona vacip olur. Kim Şâban ayının sonunda üç gün oruç tutarak Ramazan ayının orucuna bağlarsa Allah ona iki ay peş peşe oruç tutma sevabı verir. Kim Ramazan ayında Allah’a inanarak ve sevabını ondan bekleyerek oruç tutarsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınır. Sonra Peygamber Efendimizden şu sözü rivayet etti: “Kim Ramazan ayına ulaştığı halde günahlarından bağışlanmazsa, Allah’ın rahmetinden uzaktır. Kim Kadir gecesine ulaştığı halde günahlarından bağışlanmazsa, Allah’ın rahmetinden uzaktır. Kim müslümanlarla beraber Cuma namazını kılar ancak bağışlanmayı hak etmezse, Allah’ın rahmetinden uzaktır. Kim anne ve babasını her ikisinin veya birisinin yaşlılık dönemini görür ancak günahlarından bağışlanmayı hak edemezse Allah’ın rahmetinden uzaktır. Kim benim adım söylenince bana salâvat getirdiği halde bağışlanmazsa, Allah’ın rahmetinden uzaktır.” “Ey Allah’ın Resulü! Sana salavat getirir de nasıl bağışlanmaz?” Bunun üzerine Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “Kim bana salavat getirir de aynı salavatı aileme getirmezse bağışlanmaz. Kim de bana ve aileme salavat getirirse bağışlanır.”²⁰⁵

Rivayet hadis kaynaklarında aynı lafızlarla geçmemekle beraber şu ifadeler Nesai’nin *Sünen*’inde yer almaktadır.

‘Yüce Allah Ramazan ayı oruç tutmayı size farz kıldı, ben de size Ramazan gecelerini namazla geçirmenizi sünnet olarak bırakıyorum. Allah’a inanarak ve sevabını

²⁰⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 65; Meclisî, *a.g.e*, X, 79.

²⁰⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 66; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 80; Hur Amülî, *a.g.e*, X, 506.

Allah'tan bekleyerek Ramazan ayında gündüzleri oruç tutup, geceleri namaz kılan kişi anasından yeni doğmuş gibi günahlarından arınır.²⁰⁶

29. HADİS

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ، (سَلَّمَ)، عَنِ الصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ آبَائِهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: شَعْبَانَ شَهْرِي وَرَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ، فَمَنْ صَامَ مِنْ شَهْرِي يَوْمًا وَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَمَنْ صَامَ مِنْهُ يَوْمِينَ كَانَ مِنْ رَفَقَاءِ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ صَامَ الشَّهْرَ كُلَّهُ وَوَصَلَهُ بِشَهْرِ رَمَضَانَ كَانَ ذَلِكَ تَوْبَةً لَهُ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ صَغِيرٍ أَوْ كَبِيرٍ وَلَوْ مِنْ دَمٍ حَرَامٍ.

İmam Ca'fer es-Sâdik'ın babalarından nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Şâban benim ayım, Ramazan Allah'ın ayıdır. Kim benim ayımda bir gün oruç tutarsa ona cennet vacip olur. İki gün oruç tutarsa Kıyamet günü peygamberler ve siddiklerle beraber olur. Şâban ayının tamamını oruç tutar, orucu Ramazan ayına bitiştirirse bu orucu, küçük büyük bütün günahları için tövbe olur; haksız yere cana kıymış olsa bile.²⁰⁷

Rivayet sünnî kaynaklarda şu şekilde geçmektedir: Ramazan Allah'ın ayıdır Şâban benim ayım, Şaban temizler, Ramazan kefarettir.²⁰⁸ Elbânî zayıf hüküm vermiştir.²⁰⁹

30. HADİS

Ali er-Rızâ'dan şöyle nakledilmiştir: Rasulullah (s.a) Şâban ayında çok oruç tutardı. Hanımları da sair aylarda onun birliktelik isteğine engel olmamak için kaza oruçlarını Şâban ayına erteler, bu ayda tutarlardı. Peygamber Efendimiz şöyle buyururdu: “Şâban benim ayımdır. Ayların içinde Ramazan'dan sonra en faziletli aydır. Kim Şâban ayında bir gün oruç tutarsa ben kıyamet günü onun şefaathanesi olurum. Kim Allah'a iman ederek ve karşılığını ondan bekleyerek Ramazan ayı orucunu tutarsa

²⁰⁶ Nesâî, Sıyâm, 40.

²⁰⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 67; Hur Amülî *a.g.e*, X, 506; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 81.

²⁰⁸ Suyûtî, *el-Câmi'u'l-kebîr*, V, 381; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-'Ummâl fî Süneni'l -Akvâl ve'l-Efâl*, XII, 313.

²⁰⁹ Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi'z-Za'aife*, IIIV, 222.

geçmiş ve gelecekteki tüm günahları bağışlanır. Orucunu bozan bir şey yapmadığı sürece iftara kadar oruçlu kimseye hiçbir günah yazılmaz. Haccı bozan fiiller yapmadığı sürece memleketine dönünceye kadar hacc yapan kimseye hiçbir günah yazılmaz. Uyuyan kişi haram bir iş yapmadığı sürece uyanıncaya kadar ona günah yazılmaz. Bülüğa erinceye kadar çocuğa günah yazılmaz. Allah için cihat eden kişiye de cihadını bozacak bir şey yapmadığı sürece evine dönene dek günah yazılmaz. Aklı başına gelinceye kadar deliye günah yazılmaz. Hasta kimseye de sağlığına kavuşuncaya dek günah yazılmaz.” İmam Ali Rıza şöyle ilave etti: “Allah’ın alışverişi ucuzdur, pahalıdan alın.”²¹⁰

Rivayet bizzat bu lafızlarla sünnî kaynaklarda yer almamakla birlikte “Kim Allah’a iman ederek ve karşılığını O’ndan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır” kısmı kaynaklarda geçmektedir. Elbânî, sahih hükmü vermiştir.²¹¹

31. HADİS

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ زِيَادٍ بْنِ جَعْفَرِ الْهَمْدَانِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ هَاشِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سَلْمَةَ الْإِهْوَازِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَيْمُونٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَنْهُ: صَوْمُ شَعْبَانَ كَفَّارَةٌ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ حَتَّى لَوْ أَنَّ رَجُلًا بَلَى بِدَمٍ حَرَامٍ فَصَامَ مِنْ هَذَا الشَّهْرِ أَيَّامًا وَمَاتَ رَجُوتَ لَهُ الْمَغْفِرَةُ، قَالَ: قُلْتُ: فَمَا أَفْضَلُ الدُّعَاءِ فِي هَذَا الشَّهْرِ فَقَالَ: الْإِسْتِغْفَارُ، إِنْ مِنْ اسْتِغْفَرَ فِي شَعْبَانَ كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً كَانَ كَمَنْ اسْتِغْفَرَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الشُّهُورِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّةٍ، قُلْتُ: فَكَيْفَ أَقُولُ: قَالَ: قُلْ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَسْأَلُهُ التَّوْبَةَ.

İmam Ali er-Rızâ dedi ki: “Şâban ayı orucu büyük günahların kefaretidir. Hatta bir kimse haksız yere birisini öldürse, ardından bu ayda bazı günler oruç tutsa ve vefat etse onun bağışlanacağını ümit ederim.” İbrahim b. Meymûn “Şâban ayında en iyi dua hangisidir?” diye sorunca İmam şöyle cevap verdi: “İstiğfardır. Şâban ayının her gününde yetmiş defa istiğfar eden kimse, diğer aylarda yetmiş bin defa istiğfar eden kimse gibi olur.” İbrahim “Nasıl istiğfar edelim” diye sorduğunda *أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَسْأَلُهُ التَّوْبَةَ*.

²¹⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse*, s. 68; Meclisî, *a.g.ç.*, XCIV, 81; Hur Amülî, *a.g.e.*, X, 490.

²¹¹ Buhârî, *Fadlû leyleti'l-kadr*, I; Müslim, *Salat*, 13; Nesâî, *Kıyâmu'l-leyl* 3; Ahmed b. Hanbel, II, 383; Ebu Dâvûd, *Kıyâmu Şehri Ramazân* 1.

(Allah'a istiğfar eder ve ondan tövbemi kabul etmesini isterim) şeklinde cevap vermişti.²¹²

Şîî literatürde yer alan bir rivayettir.

32. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle dedi: “Kim Şâban ayının her günü yetmiş kere (Kendisinden başka ilah olmayan, Rahman ve Rahim, Hay ve Kayyûm olan Allah'a istiğfar ederim ve ona tövbe ederim) derse ismi ufuk-i mübîn'e yazılır.” Ravi Muhammed b. Hamza “Ufuk-i mübîn nedir?” diye sordu. İmam şöyle cevap verdi: “Allah'ın arşının önündeki geniş meydandır. Orada içine yıldızlar adedince kadehlerin döküldüğü nehirler vardır.”²¹³

Hadis kaynaklarında rivâyetin, Şaban ayıyla ilgili olmamak üzere sadece tavsiye edilen lafzî dua kısmı yer almaktadır.²¹⁴ Elbânî sahih hükmü vermiştir.²¹⁵

33. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık dedi ki: “Kim Şâban ayının ilk gününde oruç tutarsa cennet ona kesinlikle vacip olur. Kim Şâban ayında iki gün oruç tutarsa cennete girene kadar gece gündüz Allah Teâlâ ona (rahmet nazarıyla) bakar. Kim Şâban ayında üç gün oruç tutarsa cennetteki arşında Allah Teâlâ'yı her gün ziyaret eder.” Kitabın müellifi Şeyh Sadûk şöyle demiştir: “Allah'ı ziyaretten kasıt onun (hüccetlerini)²¹⁶ ziyaret etmektir. Kim onları ziyaret ederse Allah'ı ziyaret etmiş yahut da cennette peygamberler ve imamların derecesine ulaşabilecek makama sahip kimseleri ziyaret etmiş olur. Sonunda

²¹² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 70; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 91; Hur-Amülî, *a.g.e*, X, 511.

²¹³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 71; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 91; Hue Amülî, *a.g.e*, X, 510.

²¹⁴ Ahmed b. Hanbel, 3, 10; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, VI, 57; Taberânî, *el-Mu'cemu's-Sagîr*, II, 91; İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, I, 75.

²¹⁵ Ebu Dâvûd, *Kitabü'd-Daavât*, 118.

²¹⁶ Allah-u Teâlâ'nın, insanların üzerinde iki hücceti (kanıtı) vardır: Zahiri hüccet ve batini hüccet. Zahiri hüccet Peygamber ve İmamlardır, batini hüccet de akıllardır.bk. Küleynî, *a.g.e.*, I, 16.

da o kimseleri ziyaret ederler ve makamları da büyük olur. Onlara itaat, Allah'a itaat, onlara isyan da Allah'a isyan olduğu için onları ziyaret de Allah'ı ziyaret gibidir.²¹⁷

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

34. HADİS

İmam Ca'fer-i Sâdık'ın atalarından nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Şâban ayı benim ayımdır. Ramazan ayı Allah'ın ayıdır ve fakirlerin baharıdır. Allah Teâlâ, Kurban bayrâmını fakirlerin ete doyması için size verdi. Öyleyse fakirlere et yedinir.”²¹⁸

Rivâyete geçen “Şaban benim ayımdır” kısmı kaynaklarda geçmektedir.²¹⁹

35. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık buyurdu ki: Babam her zaman Şâban ayında oruç tutarak Ramazan ayına bitiştirirdi ve şöyle derdi: “İki ay üst üste oruç tutmak, günahlardan arınmaya sebeptir.”²²⁰

Rivayet hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Ümmü Seleme'nin rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz Şaban ayı dışında iki ay üst üste oruç tutmazdı. Çünkü Şaban ayında oruç tutarak Ramazan ayına bağlardı.²²¹

Tirmizi rivayetinin hasen olduğunu belirtmiştir. Elbani, *Sünen-i Nesai*'deki rivayet için sahih hükmü vermiştir.

36. HADİS

²¹⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 71; Şeyh Sadûk, *Men la Yahdurühü'l-Fakih*, II, 92-93; Hur Âmüli, *a.g.e*, X, 489; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 82.

²¹⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 73; Hür Amüli, *a.g.e*, X, 501; Meclisi. *a.g.e*, XCIV, 75.

²¹⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menâru'l-Münif*, I, 95; Suyutî, *el-Le'âli'l-Masnû'a*, II, 74; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, el-Mektebetü'l-Asriyye, I, 485, 2000.

²²⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 73; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakih*, II, 76; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 76; Hur- Amüli, *a.g.e*, X, 497.

²²¹ Tirmizi, *Savm*, 37; Nesai, *Cenâiz*, 193; İshâk b. Rahuye, *Müsned*, IV, 150.

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Allah (c.c)’a yemin ediyorum ki, Şâban ve Ramazan oruçları Allah’a bir tövbedir.”²²²

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

37. HADİS

İmam Ca'fer-i Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim Şâban ayında üç gün oruç tutarsa cennet ona vacip olur, Peygamber Efendimiz de ona Kıyamet günü şefaathçi olur.”²²³

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

38. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle dedi: “Babam Ali Zeynelâbidîn şâban hilâli görüldüğünde arkadaşlarını toplayarak şöyle derdi: Bunun hangi ay olduğunu biliyor musunuz? Bu Şâban ayıdır. Peygamber Efendimiz ‘Şâban benim ayımdır’ buyurmuştur. Dikkat edin. Peygamberinize sevgi göstermek ve Allah yaklaşmak için Şâban ayında oruç tutun. Ali b. Hüseyin’in canı elinde olan Allah’a yemin olsun ki ben babam Hz. Hüseyin’i ‘Kim Şâban ayında Peygambere Efendimiz sevgi göstermek ve Allah’a yaklaşmak için oruç tutarsa Allah onu sever, cömertliği sebebiyle kıyamet günü onu kendisine yaklaştırır ve ona cenneti vacip kılar, derken işittim.”²²⁴

Rivâyete geçen “Şaban benim ayımdır.” kısmı İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menâru'l-Münifin*’de geçmektedir.²²⁵

39. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle buyurdu: Şâban ayının on beşinci gecesinde Hz. Aişe (r.a), Peygamber Efendimiz’in diğer hanımlarından birinin yanına gittiğini sandı ve

²²² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 74; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 74; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 93; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 494.

²²³ Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 81; Hur- Amüli, *a.g.e*, X, 490.

²²⁴ Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 82.

²²⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menâru'l-Münif*, I, 95; Suyutî, *el-Le'âli'l-Masnû'a*, II, 74; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000, I, 485.

kıskandı. Hz. Aişe'nin başında pamuktan, ipekten veya ketenden sadece devenin yününden olan bir örtü vardı. Hz. Aişe Peygamber Efendimizi aramak için hücreleri geziyordu ki Peygamber Efendimiz'i odanın kenarında secde ederken buldu. Peygamber Efendimiz Allah'a şöyle demektedir: "Allahım! Ben senin için yüzümü yere koydum. Kalbim sana iman etti." Tekrar yüzünü yere koyarak Peygamber Efendimiz şöyle diyordu: "Allah'ım ben yüzümü senin için yere sürüyorum tabi ki sana secde etmek senin için yüzümü yere sürmek senin buna layık olduğun içindir. Peygamber Efendimizin ibadeti bitince Hz. Aişe çarçabuk odasına geçti. Peygamber Efendimiz Hz. Aişe'nin odasına geldiğinde Hz. Aişe nefes nefeseydi. Peygamber Efendimiz Hz. Aişe'nin neden bu kadar acele ettiğini sordu. Bu gecenin hangi gece olduğunu bilmiyor musun dedi. Bu gece Şâban ayının on beşinci gecesidir bu gecede insanların ömürleri belirlenir, rızıkları dağıtılır, Allah bu gecede birçok kulun günahlarını affeder. Allah bu gece rahmet meleklerini dünya semasına gönderir. Bu melekler Mekke'ye iner.²²⁶

Rivayet hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Hz. Aişe'nin (r.a) naklettiğine göre Şâban ayının ortasında Rasulullah'ın (s.a) sırasının bende olduğu bir gece, yanımda geceledi. Gece yarısı olduğunda onu bulamadım ve bir kadın olarak kıskançlığım tuttu. Çarşafıma büründüm ama vallahi çarşafım ne ince ipek, ne kalın ipek, ne pamuk ne de ketendi. 'Ey müminlerin annesi, öyleyse çarşafın neden yapılmıştı?' denildi. Dedi ki 'deve derisinden ve kılındandı. Rasulullah'ı (s.a) hanımlarının odasında aradım ama bulamadım. Hücreme döndüğümde o sanki yere serilmiş bir elbise gibi secdedeydi ve şöyle diyordu: Gölge sana secde etti, kalbim sana iman etti, işte elim ve işlediği günahlar! Ey bütün büyük işler için kendisinden istenen Azim! Büyük günahlarımı affet. Yüzüm onu, gözlerini ve kulaklarını yaratana secde etti. Sonra başını kaldırdı ve tekrar secde ederek şöyle dedi: "Öfkenden rızana sığınırım, cezalandırmandan mükâfatlandırmana sığınırım, senden sana sığınırım, sen kendini övdüğün gibisin. Kardeşim Davud'un (a.s) dediği gibi derim: Efendim için yüzümü toza toprağa sürüyorum. Secde ediyorsa bu onun görevidir." Sonra başını kaldırdı ve şöyle dedi: "Allahım, bana kâfir veya bedbaht olmayan, kötülükten arınmış bir kalp ver." Hz. Aişe (r.a) Şöyle dedi: "Sonra Rasulullah (s.a) döndü ve benimle birlikte çadıra girdi, bense onun hakkında yanılmıştım. "Ne

²²⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhîri's-Selâse*, s. 76; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 88-89.

zannettin ey Humeyra” dedi. Bende olanları anlattım. Eliyle dizlerimi ovarak şöyle dedi: Yazık şu dizlere! Şâban’ın ortanca gecesi nelerle karşılaştı. Allah bu gece Dünya semasına iner ve müşrik ve müşahin kullar dışındaki kulları affeder.”²²⁷

İbn Hacer el-Askalânî rivayetin garib olduğunu, Süleyman b. Ebî Kerîm dışındaki ravilerinin sika olduğunu söylemektedir.²²⁸ Süleyman b. Ebi Kerim’in kaynaklarda zayıf bir ravi olduğu kaydedilmiştir.²²⁹

40. HADİS

İmam Ali er-Rızâ şöyle dedi: “Ramazan ayının orucu hilâlin görünmesiyle başlar, hilâlin görünmesiyle sona erer. Ramazan hilâlini görmeden oruç tutan da, Şevval hilâlini görmeden orucu bırakan da bizden değildir.” Ravi Sehl b. Sa’d, Ali Rıza’ya “Yevm-i şekk’te oruç hakkında ne dersin?” diye sordu. O da babası ve dedesi kanalıyla atalarından gelen Rivayetle Hz. Ali’nin şöyle dediğini aktardı: “Ben Şâban ayında bir gün oruç tutmayı, Ramazan ayının bir gününü oruçsuz geçirmeye tercih ederim”. Kitabın müellifi Şeyh Sadûk şöyle dedi: “Bu, garib hadistir. Sadece bu senetle bana ulaşmıştır. Bu hadisi sadece Ali b. Ahmed’den işittim”²³⁰

Rivayet ilk hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

41. HADİS

Hz. Ali’den (r.a) nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz, şöyle buyurdular: Şâban benim ayımdır. Ramazan Allah’ın ayıdır. Kim benim ayımda oruç tutarsa Kıyamet günü onun şefaatchisi olacağım. Kim Allah’ın ayında oruç tutarsa Allah Teâla onu kabirde yalnız hissettirmeyecek, yalnızlığını giderecektir. Kabirden yüzü ak olarak çıkar. Amel defterini sağ tarafından, ebedilik mektubunu sol tarafından alır. Nihayet Allah’ın huzuruna çıkar. Allah Teâlâ ona “kulum” der; o da “Buyur, Rabbim” diye mukabelede bulunur. Allah “benim için mi oruç tuttun?” der. “Evet, Rabbim” diye

²²⁷ Taberânî, *ed-Duâ lit-Taberânî*, I, 194; İbn Hacer, *el-Emâli’l-Mutlaka*, I, 120.

²²⁸ İbn Hacer, *el-Emâli’l-Mutlaka*, I, 120.

²²⁹ İbn Hacer, *Lisânü’l-Mizân*, IV, 170.

²³⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhürî’s-Selâse*, s. 78; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü’l-Fakîh*, II, 128; Meclisî, *a.g.e*, XCII, 303; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 28.

cevap verir. Bunun üzerine Allah buyurur: “Peygamber gelinceye dek kulumun elinden tutun.” Ben gelince “Benim ayımda oruç tuttun mu?” diye sorarım. O da “Evet” derse ona “Bugün sana şefaata edeceğim” derim. Allah Teâla buyurur: “Benim haklarımı kulum için affettim. Kullarımın haklarına gelince kim bu kimseyi affederse razı oluncaya kadar hakkının karşılığını vermek bana borçtur.” Peygamber Efendimiz şöyle buyurur: Onun elinden tutar, sırat köprüsüne kadar götürürüm. Sırat köprüsü, günahkârların ayaklarının sabit duramayacağı kadar kaygan ve zordur. Onun elinden tutarım. Sırat görevlisi bana “Bu kim ya Rasulallah?” der. Ben de ismini söyleyerek “Bu ümmetinden falancadır. Bu dünyada şefaati umarak benim ayımda oruç tuttu. Vadinin karşılığını bekleyerek de Rabbinin ayında oruç tuttu” derim. Allah’ın mağfiretiyle Sırat’ı geçer, cennetin kapısına gelir. Onun için kapının açılmasını isterim. Cennet meleği Rıdvan “Bugün sadece ümmetin için kapıyı açma emrini aldık” der.

Hz. Ali (r.a) buyurdu ki “Peygamber Efendimizin ayı olan Şâban ayında oruç tutun ki size Kıyamet günü şefaata etsin. Allah’ın ayı olan Ramazan ayında da oruç tutun ki mühürlü halis içecekten içesiniz. Kim oruç tutarak Şâban ayını Ramazan ayına bitirtirse Allah ona peş peşe iki ay oruç sevabı verir.”²³¹

Rivayet bizzat bu lafızlarla tespit edilememiş olmakla birlikte “Recep Allah’ın ayıdır, Şâban benim ayıdır” kısmı bazı kaynaklarda geçmektedir.²³²

42. HADİS

Hasan b. Ali şöyle demiştir: Hz. Aişe, Şâban ayının on beşinci gecesiyle ilgili uzun hadisin sonunda Peygamber Efendimizin şöyle dediğini aktardı: “Bu gece dostum Cebrail bana geldi ve ‘Ey Muhammed! Ümmetine emret ki Şâban ayının on beşinci gecesi olduğunda onlardan her biri on rek’at namaz kılsın. Her rek’atta Fatiha suresini ve on kere İhlas suresini okusun. Sonra secde etsin ve secdede şu duayı okusun: (Allahım, tüm vücudum sana secde etti. Ey yücelerin yücesi! Benim büyük günahlarımı bağışla. Çünkü senden başkası bağışlayamaz, ey Azim!) Bunu yaptığı zaman Allah

²³¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 79; Meclisi. a.g.e, XCIV, 83.

²³² Suyûtî, *el-Câmi'u'l-kebîr*, V, 381; Ali el-Muttakî, a.g.e, XII, 313.

onun yetmiş iki bin günahını siler ve ona yetmiş iki bin sevap yazar. Anne ve babasının da yetmiş iki bin günahını siler dedi.”²³³

Rivayetin sadece dua kısmı kaynaklarda yer almaktadır.²³⁴ Hâkim en-Nisaburî sahih hükmü vermiştir.²³⁵

43. HADİS

Abdullah b. Ömer’den nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Peygamber Efendimiz Şâban ayı orucunu Ramazan ayı orucuna bitiştirirdi.”²³⁶

Rivayet hadis kaynaklarında aynı lafızlarla yer almaktadır.²³⁷ Heysemî (807/1405), ravilerinin sika olduğunu söylemektedir.²³⁸ Elbânî sahih hükmü vermiştir.²³⁹

44. HADİS

Hz. Aişe (r.a) şöyle dedi: “Rasulullah’ın (s.a) Şâban ayından daha fazla oruç tuttuğu başka bir ay görmedim.”²⁴⁰ Rivayeti Nesai eserinde zikretmiştir.²⁴¹

2.3. RAMAZAN AYI İLE İLGİLİ RİVAYETLER

45. HADİS

Muhammed el-Bâkır’dan nakledildiğine göre, Peygamber Efendimiz (s.a) Şâban ayının son Cumasında hutbeye çıktı. Allah’a hamdü sena getirdikten sonra şöyle dedi: “Ey insanlar! İçinde bin aydan daha hayırlı bir gecenin bulunduğu bir ayın gölgesi üzerinize düşmüştür. O ay Ramazan ayıdır. Allah bu ayda oruç tutmayı farz kılmıştır.

²³³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 82; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 89-90; Hur-Amûli, *a.g.e*, VIII, 109.

²³⁴ Beyhâkî Ahmed b. Hüseyin, *ed-Dâ'avâtü'l-Kebîr*, I, 449.

²³⁵ Hâkim en-Nisaburî, *el-Müstedrek*, I, 716.

²³⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 83; Hur- Âmûlî, *a.g.e*, X/507.

²³⁷ Ebu Dâvûd, *Savm*, 12; İbn Mace, *Siyâm*, 6; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, II, 46; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, II, 285.

²³⁸ Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, III, 192.

²³⁹ Ebu Dâvûd, *Savm*, 12.

²⁴⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 83; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 83-84; Hur-Âmûlî, *a.g.e*, X, 491.

²⁴¹ Nesâî, *Siyâm*, 33.

Bu ayda bir geceyi namaz kılarak geçirmeyi başka aylarda yetmiş gece namaz kılma gibi yapmıştır. Hayır ve iyilik hasletlerinden birini her kim bu ayda nâfile olarak yaparsa Allah'ın farzlarından birini yapmış gibi sevap alır. Her kim de bu ayda Allah'ın farzlarından birini yaparsa başka aylarda yetmiş farz edâ eden kişi gibi olur. Bu ay sabır ayıdır. Sabrın karşılığı da cennettir. Bu ay eşitlik/lütuflar ayıdır. Allah'ın müminlerin rızıklarını artırdığı bir aydır. Kim bu ayda oruçlu olan bir mümine iftar verirse Allah katında onun için bir köle âzat etme sevabı vardır ve geçmiş günahları bağışlanır.”

Denildi ki: “Ya Resulallah! Hepimiz oruçlu olan bir kişiye iftar verecek durumda değiliz.”

Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “Allah cömerttir. Hurma, tatlı su ya da süttten başka bir şeyi olmayıp bunlarla oruçluya iftar ettiren kimseye de bu sevabı verir. Kim Ramazan ayında kölelerinin işini hafifletirse Allah Teâlâ da onun hesabını kolaylaştırır. Ramazan ayının başı rahmet, ortası mağfiret, sonu da duaların kabul olması ve cehennem ateşinden kurtuluş sebebidir. Ramazan ayında dört vasfı kendinizde bulundurun. İkisiyle Allah'ı razı edersiniz. Diğer ikisinin de sizde bulunması gerekir. Allah'ı razı edecek vasıflardan ilki Allah'tan başka ilah olmadığına, diğeri de benim Allah'ın elçisi olduğuma şahitlik etmektir. Sizde bulunması gereken diğer iki vasıf ise Allah'tan ihtiyaçlarınızı ve cenneti dilemeniz ile ondan afiyet isteyip cehennemden ona sığınmanızdır.²⁴²

Rivayet hadis kaynaklarında yaklaşık olarak aynı lafızlarla yer almaktadır. el-Azami rivayetin zayıf olduğunu söylemektedir.²⁴³

46. HADİS

Muhammed b. Müslim es-Sekâfi İmam Muhammed el-Bâkır'den şöyle rivayet etti: “Ramazan ayı bitene kadar her gün oruç tutanların bağışlanmasını dilemekle görevli Allah'ın melekleri vardır. Melekler her akşam iftar esnasında oruç tutanlara şöyle seslenirler: “Müjdeler olsun size! Bir süre aç kaldınız, uzun süre tok olacaksınız.

²⁴² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 86; Şeyh Sadûk, *el-Emâli'*, I, 96-97; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 95-94; Şeyh Sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, I, 66; Küleynî *a.g.e.*, IV, 66-67.

²⁴³ İbn Huzeyme, *Sahih*, III, 191; Beyhakî, *Şu'abu'l-Îmân*, V, 223; Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhib*, II, 57.

Siz hayır buldunuz, sizin ehliniz de hayır buldu. Ramazan ayının son gecesi onlara şöyle seslenilir: “Ey Allah’ın kulları! Sizlere müjde olsun ki Allah sizlerin günahlarınızı bağışladı ve tövbenizi kabul etti, gelecekte nasıl olacağınıza bakın ve amellerinize devam edin.”²⁴⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

47. HADİS

İmam Ali er-Rızâ’dan nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Ramazan ayı büyük bir aydır. Allah o aydaki iyiliklerin karşılığını kat kat verir, kötülükleri siler, dereceleri yükseltir. Kim bu ayda bir sadaka verirse Allah onu bağışlar. Kim Ramazan ayında köle ve cariyelerine iyi muamele ederse Allah onu bağışlar.” Daha sonra buyurdu ki: “Bu ay, diğer aylar gibi değildir. Bu ay size geldiği zaman rahmet ve bereket getirir. Gittiği zaman günahların bağışlanmasıyla birlikte gider. İyiliklerin karşılığının kat kat verildiği, amellerin kabul olduğu bir aydır. Sizden her kim bu ayda Allah için iki rek’at nâfile namaz kılsa Allah onun günahlarını bağışlar.” Peygamber Efendimiz daha sonra dedi ki: “Gerçek bedbaht Ramazan ayı gelip geçtiği halde günahları bağışlanmayan kimsedir. İşte o zaman iyilik yapan insanlar Yüce Allah’ın hediyeleri ile kazanmış iken bu bedbaht ise hüsrana uğrar.”²⁴⁵

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

48. HADİS

İmam Ca’fer es-Sâdık şöyle dedi: “Allah, içkiyle iftar yapanın dışında Ramazan ayının her gecesinde insanların bir kısmını cehennem ateşinden kurtarır. Ramazan

²⁴⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 88; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 108; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 245; Meclisî, *a.g.e*, XCII, 361.

²⁴⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 89; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 109; Şeyh Sadûk, *Uyûnü Ahbâri’r-Rızâ*, II, 263-264; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 361-362; Hur-Âmüli, *a.g.e*, X, 313-314.

ayının son gecesi olduğunda Ramazan'ın tamamında kurtardığı kişiler adedince kişiyi cehennemden âzad eder.²⁴⁶

Rivayet Taberânî'nin, *el-Mu'cemü's-Sağır*'inde geçmektedir. Heysemî hadisin zayıf olduğunu söylemektedir.²⁴⁷

49. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır'dan nakledildiğine göre, Peygamber Efendimiz, Ramazan ayından üç gün önce Hz. Bilal'e "İnsanların toplanması için çağrı yap" dedi. İnsanlar toplanınca minbere çıkarak Allah'a (c.c) hamd ve sena getirdikten sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Ramazan ayı size yaklaşmıştır. Bu ay, ayların efendisidir. Bu ayda bin aydan daha hayırlı olan bir gece vardır. Bu ayda cehennem kapıları kapanır, cennetin kapıları açılır. Kim Ramazan ayına ulaşır, ancak bağışlanmazsa Allah'tan en uzak olan kişi olsun. Kim anne-babasının (yaşlılık dönemine) ulaşır da bağışlanmayı hak etmezse Allah'tan en uzak olan kişi olsun. Kim benim adımla duyunca salavat getirir, ancak bağışlanmazsa Allah'tan en uzak olan kişidir."²⁴⁸

Rivayet hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Ebû Ubeyde Âmir b. Abdillâh b. el-Cerrâh'den nakledildiğine göre, "Ayların efendisi Ramazan, günlerin efendisi de Cuma günüdür."²⁴⁹

Beyhaki hadisi Abdullah b. Mesud'un (r.a) sözü olarak nakletmiş ve sonuna mevkuf kaydını düşmüştür.²⁵⁰ Rivayetin muteber hadis kaynaklarından ziyade tali kaynaklarda yer aldığı görülmekle birlikte âlimlerin menfi bir değerlendirmesine rastlanılmamıştır. Hadisin diğer bir bölümü sünnî kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

²⁴⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 90; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, Müessesetü'l-Bisat, Kum, 1417, I, 113; Şeyh Sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, el-Mektebetü'l-Hayderiye, Necef, I, 65; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 98; Küleynî *a.g.e.*, VI, 435.

²⁴⁷ Taberânî, *el-Mu'cemü's-Sağır*, I, 155.

²⁴⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 91; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 114; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 96.

²⁴⁹ İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, I, 477; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, IX, 205; Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*'de Taberani'nin hadisi naklettiğini, rivâyetin isnadında yer alan Ebu Ubeyde'nin babasından hadis almadığını kaydetmiştir. bkz. Heysemi, *Mecmeu'z-Zevâid*, III, 140.

²⁵⁰ Bkz. Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, V, 243.

Ebu Hureyre'den (r.a) nakledildiğine göre, Rasulullah (s.a), şöyle buyurdu: "Size Ramazan ayı geldi, o mübarek bir aydır. O ayda oruç tutmayı Allah size farz kıldı. O ayda cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır. Şeytanların azgınları zincire vurulur. O ayda Allah'ın bir gecesi vardır ki, bin aydan daha hayırlıdır. O gecenin hayrından mahrum kalan Allah'ın rahmetinden mahrum kalır" buyurmuşlardır.²⁵¹

Rivayet, Nesâî'nin *Sünen* 'in geçmektedir. Elbâni sahih hükmü vermiştir.²⁵²

Hadisin diğer ifadeleri şu şekilde geçmektedir.

Peygamber Efendimiz (s.a) bir keresinde minbere çıkarken, her adımda "âmin" dedi: Bir adım çıktı, "âmin..."; bir adım daha çıktı, "âmin..."; bir adım daha çıktı, "âmin..." dedi.

Buyurdu ki: "Cebrail (a.s) gelerek bana şöyle dedi: 'Annesine, babasına veya onlardan birine ulaşmış bir evlat, (onlara güzel hizmet edip, onların hayır duasını alıp) cehenneme girmişse, ona yazıklar olsun/burnu yerde sürtülsün!' dedi, ben de âmin dedim."

İkincisi: Ramazana eriştiği halde bir insan, Ramazanın feyzinden, bereketinden istifade edememiş, Ramazan gelmiş geçmiş de hâlâ Allah'ın mağfiret ettiği bir kul olamamışsa, Allah'ın affını, mağfiretini kazanamamışsa; yazıklar olsun o kula! Burnu yerde sürtülsün!' diye beddua etti. Ben de ona âmin dedim.

Üçüncüsü: "Cebrail (a.s): 'Sen peygamber olarak bir insanın yanında anıldığı zaman, sana salat-ü selâm getirmezse; ona yazıklar olsun! Onun burnu yere sürtülsün!' dedi. Ben de ona âmin dedim."²⁵³

İbn Hibbân, bu rivayeti *Sahîh 'inde* yer vermiş ve Şuayb el-Arnâvut "Sahîh ligayrihi" hükmü vermiştir.²⁵⁴

50. HADİS

²⁵¹ Nesâî, Sıyâm 5.

²⁵² Nesâî, Sıyâm 5.

²⁵³ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XIX, 291.

²⁵⁴ İbn Hibbân, *Sahîh*, II, 140.

Abdullah b. Abbas'tan (r.a) nakledildiğine göre, Peygamber Efendimiz, Ramazan ayında bütün esirleri serbest bırakır, hiçbir dilenciyi boş göndermezdi.²⁵⁵

Rivayet aynı lafızlarla sünnî kaynaklarda geçmektedir.²⁵⁶ Heysemi ve Elbânî zayıf hükmü vermişlerdir.²⁵⁷

51. HADİS

Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre, Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Yaptığınız zaman doğunun batıdan uzaklaştığı gibi şeytanın sizden uzaklaşacağı bir şeyi size haber vereyim mi?” Sahâbeler “Evet” dediler. Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “Oruç şeytanın yüzünü siyah eder. Sadaka şeytanın belini kırar. (Allah'ın kullarını) Allah için sevmek ve salih ameller işlemek şeytanın hayat damarlarını keser. İstiğfar şeytanın perişan eder. Her şeyin bir zekâtı vardır, beden zekâtı da oruç tutmaktır.”²⁵⁸

Rivayetin sünnî kaynaklarda “Her şeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur kısmı yer almaktadır.”²⁵⁹ Elbânî zayıf hükmü vermiştir.²⁶⁰

52. HADİS

Emiru'l-müminin Hz. Ali dedi ki: “Ramazan ayında istiğfarı ve duayı bol yapmanız lazım. Çünkü dua belaları defeder, istiğfar da günahlarınızı giderir.”²⁶¹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

53. HADİS

²⁵⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 91; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 114; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 99; Meclisi. *a.g.e*, XCIII, 363; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 315.

²⁵⁶ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, V, 236; Beyhakî, *Fezâilü'l-Evkat*, I, 193; Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâid*, III, 358.

²⁵⁷ Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id*, III, 358; Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zâife*, VII, 15.

²⁵⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 92; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 117; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, X, 75; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 114; Hur-Amüli. *a.g.e*, X, 396.

²⁵⁹ İbn Mâce, Sıyâm 44; Ebî Şeybe, *el-Musannef İbn Ebi Şeybe*, III, 7; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, VI, 193; Beyhakî, Ebû Bekr, *Şuabu'l-İman*, V, 199; İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, II, 539; Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhîb*, II, 51.

²⁶⁰ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zâife*, III, 497.

²⁶¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 93; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 118; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 108; Küleyini. *a.g.e*, IV, 88; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 304.

İmam Ca'fer es-Sâdık'ın atalarından naklettiğine göre Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “Allah Teâlâ bana altı özelliği uygun görmedi. Ben de bu altı özelliği neslimden vasî olanlara ve benden sonra onlara tabi olanlara uygun görmüyorum. Bu altı vasıf şunlardır: 1. Namazdayken (namaz dışı şeylerle) meşgul olmak, 2. Oruçluyken kötü söz söylemek, 3. Sadaka verdikten sonra başa kakmak, 4. Cenabet halinde camilere girmek, 5. Başkalarının evlerini gözetlemek, 6. Mezarlıklarda gülmek.”²⁶²

Rivayetin bir kısmı hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Yahya b. Ebi Kesir'in naklettiğine göre, Allah namazdayken (namaz dışı şeylerle) meşgul olmayı, oruçluyken kötü söz söylemeyi, mezarlıklarda gülmeyi size uygun görmedi.²⁶³ Zehebî zayıf hükmünü vermiştir.²⁶⁴

Oruçlu iken kötü söz söylememekle ilgi sünnî kaynaklarda şöyle bir rivayet de bulunmaktadır:

“Oruç günahlara karşı bir kalkandır. Sizden biriniz oruç tuttuğu zaman kötü söz söylemesin ve kavga etmesin. Şayet biri kendisine söver ya da sataşır: ‘Ben oruçluyum’ desin.”²⁶⁵

54. HADİS

Hz. Ali şöyle demiştir: Bir gün Rasulullah bize hutbe okurken şunları söyledi:

“Ey insanlar! Allah'ın ayı (Ramazan) size bereket, rahmet ve mağfiret getirmiştir. Ramazan ayı Allah katında en hayırlı aydır. Günleri en iyi gün, geceleri en iyi gece, saatleri en iyi saattir. Bu Allah'ın ziyafetine çağrıldığımız, Allah'ın cömertliğine mazhar olduğunu bir aydır. Bu ayda nefesleriniz Allah'ı tesbih eder, uykonuz ibadettir, bu ayda amelleriniz kabul olur, dualarınıza icabet edilir.

²⁶² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 94; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 118; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 108; Küleyini. *a.g.e*, IV, 88; Hur- Amüli. *a.g.e*, X, 304.

²⁶³ Ebu Abdullah muhammed b. Selâme b. Ca'fer el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, II, 155; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl*, I, 242.

²⁶⁴ Zehebî, *Siyeru A'lami'in-Nübelâ*, VII, 324.

²⁶⁵ Buhari, *Savum*, 9; Müslim, *Sıyâm*, 30; Nesâî, *Sıyâm*, 42; İbn Mâce, *Ahmed b. Hanbel*, XVI, 439, II, 273.

Öyleyse bu ayda samimi niyet ve temiz kalplerle rabbiniz Allah'tan sizi oruç tutmaya ve Kur'an'ı okumaya muvaffak kılmasını isteyin. Bedbaht kimse bu yüce ayda Allah'ın bağışlamasından mahrum kalan kişidir.

Bu ayda aç ve susuz kalmanız vesilesiyle kıyamet günündeki açlık ve susuzluğunu tahayyül edin! Bu ayda fakirlere ve miskinlere yardım edin! Yaşlılara saygı gösterin! Küçüklere sevgi gösterin! Sıla-i rahim yapın! Dilinizi (boş ve batıl sözlerden) koruyun! Gözünüzü bakmamanız gereken haramlardan uzak tutun! Kulaklarınızı dinlemenizin haram olduğu şeylerden muhafaza edin! Başkalarının yetim çocuklarına şefkat gösterin ki sizin yetimlerinize de şefkat gösterilsin. Günahlarınızın bağışlanması için Allah'tan bağışlanma dileyin! Namaz vakitlerinde dua etmek için ellerinizi yukarıya kaldırın. Çünkü namaz vakitleri en iyi vakitlerdir, Allah bu vakitlerde kullarına rahmet gözüyle bakar, yakardıklarında onları dinler, nida etiklerinde onlara 'buyurun' der, dua ettiklerinde dualarını kabul eder.

Ey insanlar! Siz amellerinize karşılık rehinsiniz. Bu yüzden istiğfar ederek bağınızdan kurtulun. Sırtlarınız ağır günahlarla yüklüdür. Uzun secdelerle yükünüzü hafifletin. Bilin ki zikri yüce olan Allah namaz kılanlara ve secde edenlere azap etmeyeceğine, insanların âlemlerin rabbi olan Allah'ın huzurunda dikildikleri zaman onları cehennemle korkutmayacağına dair izzetine yemin etmiştir.

Ey insanlar! Kim bu ayda bir oruçlu mümine iftar verirse Allah katında bir köleyi âzat etmiş gibi olur, geçmiş günahları bağışlanır.”

“Ey Allah'ın Resulü! Hepimizin bunu yapmaya gücü yetmez.” denildi.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz buyurdu: “Bir hurma parçasıyla da olsa, sudan yapılmış çorbayla da olsa kendinizi cehennem ateşinden koruyun”.

Ey insanlar! Sizden her kim bu ayda ahlakını güzelleştirirse bu ayakların kaydığı günde sırat köprüsünden geçmesine vesile olur. Kim bu ayda kölelerinin işlerini hafifletirse Allah kıyamet günü onun hesabını kolaylaştırır. Kim bu ayda insanlara zarar vermekten kaçınırsa kıyamet günü Allah'ın huzuruna çıktığı zaman gazaba uğramayacaktır. Kim bu ayda bir yetime ikrâm ederse karşılaştığı zaman Allah da ona

ikrâmda bulunacaktır. Kim bu ayda bir akrabasını ziyaret ederse Allah da kıyamet günü rahmetini ona ulaştıracaktır. Kim bu ayda akraba bağlarını keserse Allah'ta kıyamet günü ondan rahmetini keser. Kim bu ayda nâfile namazı kılsa Allah ona cehennem ateşinden kurtuluş beratı verir. Kim bu ayda Allah'ın bir farzını edâ ederse diğer aylarda yetmiş farzı yerine getirmiş gibi olur. Kim bu ayda bana çok salavat getirirse insanların tartılarının hafıflediği günde Allah onu sevaplarını ağırlştırır. Kim bu ayda Kur'ân'dan bir ayet okursa diğer aylarda hatim etmiş gibi sevap alır.

Ey insanlar! Bu ayda cennetin kapıları açıktır. Yüzünüze kapanmamasını rabbinizden isteyin. Cehennem kapıları bu ayda kapalıdır. Rabbinizden cehennem kapılarını size açmamasını isteyin. Bu ayda şeytanlar zincirlerle bağlıdır. Allah'tan size onları musallat etmemesini isteyin.”

Hız. Ali kalkıp “Ey Allah'ın Resulü! Bu aydaki en hayırlı amel nedir?” diye sordu.

Rasulullah “Ey Hasan'ın babası! Bu ayda en hayırlı amel Allah'ın haramlarından uzak durmaktır.” dedi ve ağlamaya başladı. Hız. Ali “Neden ağlıyorsunuz, ey Allah'ın Resulü?” deyince, Peygamber Efendimiz şöyle dedi: “Ey Ali! Bu ayda senin başına gelecek şeye ağlıyorum. Sen Allah için namaz kılarken, Semud kavminin devesini katledenlerin kardeşi, dünyanın gelmiş geçmiş en alçak insanının ortaya çıktığını, (kılıcını) senin başına vurduğunu ve sakalının kana bulandığını görür gibiyim.”

Bunun üzerine Hız. Ali “Ey Allah'ın Resulü! Dinim selamette iken mi bu olacak?” dedi. Peygamber Efendimiz de “Evet, bu dinin selametteyken olacak.” dedi

Sonra şöyle devam etti: “Ey Ali! Seni öldüren beni öldürmüştür. Seni kızdıran beni kızdırmıştır. Sana küfreden bana küfretmiştir. Çünkü sen benim canım gibisin. Senin ruhun benim ruhumdandır. Senin karakterin benim karakterimdir. Allah beni ve seni yarattı, bizi seçkin kullar yaptı; beni peygamberliğe, seni de imâmete seçti. Senin imâmetini inkâr eden benim peygamberliğimi inkâr etmiştir. Ben hayattayken de, vefat etikten sonra da benim vasimsin, torunlarımla babasımsın, kızımın kocasımsın, ümmetimin başında halifemsin. Senin emrin benim emrimdir, senin yasakladığın benim yasakladığımdır. Beni peygamber olarak gönderen ve yaratılmışların en hayırlısı yapan

Allah'a yemin ederim ki sen Allah tarafından insanlara bir hüccet (delil)sin, sırlarına karşı Allah'ın güvenilir kulusun, kulları için de Allah'ın halifesisin.”²⁶⁶

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

55. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır'dan nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz Ramazan hilâlini gördüğünde yüzünü kibleye çevirerek şunu söyledi: “Allah'ım! Ramazan ayında bize güven, iman, sağlık, selamet, afiyet, bol rızık, hastalıklara şifa ver. Kur'ân okumada, namaz kılmada, oruç tutmada bizlere yardım eyle. Allah'ım! Bizi Ramazan'a, Ramazan'ı da bize sağ salim ulaştır. Ramazan ayı bitip de bizi bağışlayana kadar da bu yüce ayı muhafaza eyle.”

Sonra Peygamber Efendimiz yüzünü insanlara çevirerek şöyle buyurdu: “Ey Müslümanlar! Ramazan ayı hilâli doğunca şeytanların azgın olanları bağlanır. Göğün, cennetin ve rahmetin kapıları açılır. Cehennem kapıları kapanır, dualar kabul olur. Allah Teâlâ her gün iftar esnasında bir kısım insanları cehennem ateşinden âzad eder. Her gece Allah'ın münadisi (seslenen) şöyle nida eder: ‘Allah'tan bir şey isteyen var mı? Günahlarından bağışlanma isteyen var mı? Allah'ım kim bir şey infak ederse onun verdiği benzerini ona ver. Kim senin yolunda infak etmiyorsa onun malını telef et.’

Nihayet Şevval hilâli görününce müminlere ‘Mükâfatlarınıza koşun. Çünkü bu gün ödül günüdür.’ diye nida edilir.”

İmam Ca'fer-i Sâdık buyurdu ki: “Dikkat edin! Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki o günün mükâfatı dirhem ya da dinar değildir.”²⁶⁷

Bu hadis İbnü's-Sünnî'nin *Amelü'l-Yevm ve'l-Leylesin*'de, şu şekilde geçmektedir:

²⁶⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 95; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 154-155; Şeyh Sadûk, *Uyûnü AHBâr'r-Rızâ*, II, 265-267; Meclisi. *a.g.e*, XCIII, 358-356.

²⁶⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 101; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 103-102; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 96-97.

Peygamber Efendimiz hilâli görünce şöyle dua ederdi: Allah'ım, yeni ayı bizlere iman ve İslâm, güven ve huzur, saadet ve selamet, sağlık, rızık ve bolluk yönünden berektli eyle.²⁶⁸

Rivayeti, Taberânî eserinde şu farklılıkla rivayet etmektedir.

Abdullah b. Hişâm'ın naklettiğine göre, Peygamber Efendimiz'in sahâbeleri yeni yıl veya ay girdiğinde şu duayı yaparlardı: “Allah'ım, yeni ayı bizlere iman ve İslâm, güven ve huzur, saadet ve selamet, kendi katından rızanı, şeytandan korunmamıza vesile eyle.²⁶⁹ Heysemî isnadının “hasen” olduğunu söylemektedir.²⁷⁰

56. HADİS

Saîd b. Cübeyr'den naklediliyor: Abdullah b. Abbas'a “Ramazan ayında hakkını vererek oruç tutanın sevabı nedir?” diye sordum. İbn Abbas dedi ki: “Sıkı dur, Ey Cübeyr'in oğlu! Sana kulaklarının duymadığı, aklına bile gelmeyen bir şey söyleyeceğim. Bana sorduğun ancak ummadığın bir cevap için git hazırlan! Bu cevap geçmiş ve gelecek insanların ilmidir.”

Saîd b. Cübeyr, İbn Abbas'ın yanından çıkar. Ertesi güne kadar hazırlanır. Sabah namazı vaktinde erkenden onun yanına gider. Sabah namazını kılar. Bir müddet sonra İbn Abbas dünkü konuşmamızı hatırlar ve yüzünü ona dönüp ve şöyle der:

“Söyleyeceklerimi iyi dinle. Ben Rasulullah'ı (s.a) şöyle derken işittim: ‘Eğer Ramazan ayında kazanacağınız sevabı bilseydiniz Allah'a daha çok şükrederdiniz.

Ramazan ayının ilk gecesi Allah Teâla, ümmetimin açıktan ve gizlice yaptığı günahları affeder, sizi iki milyon derece yükseltir, sizin için elli şehir inşa edilir.

İkinci günü (hayır yolunda) attığımız her bir adım için size bir sene ibadet yazılır, bir peygamberin sevabı ve bir yıl oruç sevabı yazılır.

²⁶⁸ İbnü's-Sünnî, *Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle*, I, 598.

²⁶⁹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Evsat*, VI, 221.

²⁷⁰ Elbânî, *Silsiletü'l-Ehâdisi'z-Zaîfe*, VI, 8.

Üçüncü günü Allah size bedeninizin her bir kılı için firdevs-i a'la'da beyaz inciden yapılmış bir bahçe verir. O bahçenin üzerinde nurdan on iki bin ev vardır. Altında da on iki bin ev bulunur. Her bir evde bin yatak, her bir yatakta da bir huri vardır. Her gün bin melek size hediye getirir.

Dördüncü günü size ebedilik cennetinde yetmiş bin saray verir. Her sarayda yetmiş bin oda, her odada elli bin yatak, her yatakta bir huri, her hurinin önünde de başı örtülü bin hizmetçi bulunur ki bu hizmetçilerin her biri dünya ve dünyadaki her şeyden daha hayırlıdır.

Beşinci günü Allah size Me'vâ cennetinden bir milyon şehir verir. Her şehirde yetmiş bin ev, her evde bin sofraya, her sofrada yetmiş bin sini, her sinide tadı birbirine benzemeyen yetmiş bin çeşit yemek vardır.

Altıncı günde Allah size selamet yurdunda yüz bin şehir verir. Her şehirde yüz ev, her evde yüz bin oda, her odada bin zirâ uzunluğunda altından yapılmış yüz bin yatak, her yatakta iri gözlü huri eşi vardır. Bu hurilerin üzerinde inci ve yakuttan dokunmuş otuz bin cibinlik vardır. Her bir cibinlik de yüz bin cariye taşımaktadır.

Yedinci günde Allah size Naim cennetinde kırk bin tane şehitler ve siddıkların sevabını verir. Sekizinci gün altmış bin âbid ve zâhit kişilerin sevabını verir. Dokuzuncu günde Allah size bin âlime, itikâfa giren bin kişiye ve Allah yolunda sınırları bekleyen bin kişiye verilen sevabı verir.

Onuncu günde yetmiş bin muhtacın ihtiyacını giderme sevabını verir. Güneş, ay, yıldızlar, kara hayvanları, kuşlar, yırtıcı hayvanlar, taş-toprak, yaş-kuru ne varsa her şey, denizlerdeki balıklar, ağaçlardaki yapraklar size istiğfar eder.

On birinci günde Allah size peygamberlerden biriyle yapılmış dört hac sevabıyla bir şehit ve bir siddıkla yapılmış dört umre sevabı verir.

On ikinci gün Allah size öyle bir iman verir ki (bu imanınızla) günahlarınızı iyiliklere dönüştürür, iyiliklerinizi kat kat artırır, her bir iyilik için bin iyilik sevabı yazar.

On üçüncü gün size Mekke ve Medine halkının ibadeti kadar sevap yazar. Mekke ile Medine'nin arasındaki taşlar ve topraklar kadar size şefaahat (hakkı) verir.

On dördüncü gün sanki Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Davud ve Hz. Süleyman ile beraber bulunmuş; onlardan her biriyle ayrı ayrı iki yüz yıl ibadet etmişsiniz gibi (sevap verir).

On beşinci gün Allah dünya ve ahiret ihtiyaçlarınızı giderir. Hz. Eyyüb'e verdiği sizlere de verir. Arşın taşıyıcıları size istiğfarda bulunur. Allah size kırk nur verir: on nur sağınızda, on nur solunuzda, on nur arkanızda, on nur da önünüzde olacaktır.

On altıncı gün Allah kabirden çıktığınızda size altmış elbise giydirir. Bineceğiniz bir deve verir. O günün sıcaklığından sizi gölgelendirecek bir bulut gönderir.

On yedinci gün Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Ben oruçluları ve onların atalarını bağışladım. Kıyametin sıkıntılarını onlardan bertaraf ettim."

On sekizinci gün Allah Teâlâ; Cebrail'e, Mikail'e, İsrail'e, Azrail'e, arşın taşıyıcı meleklerine ve Allah'a en yakın olan meleklerle gelecek seneye kadar ümmet-i Muhammed'e istiğfar etmelerini emreder. Bedir savaşına katılanların sevabını size verir.

On dokuzuncu gün göklerdeki ve yerdeki bütün melekler ellerinde hediyeler ve içeceklerle sizi kabrinizde ziyaret etmek için Allah'tan izin isterler.

Yirminci gün tamamlandığında Allah sizi kovulmuş şeytandan korumak için yetmiş bin melek gönderir. Oruç tuttuğunuz her gün için yüz yıl oruç sevabı yazar. Sizinle cehennem arasında bir hendek yapar. Tevrat, İncil, Zebur ve Kur'an'da ismi geçen kimselerin sevabını size verir. Arşın ve kürsünün tesbihinin sevabını size verir. Kur'an'daki her bir ayet sebebiyle sizi bin huriyle evlendirir.

Yirmi birinci gün Allah kabirlerinizi bin fersah kadar genişletir. Sizden kabrin karanlığını ve yalnızlığını kaldırır. Kabirlerinizi şehitlerin kabirleri, yüzlerinizi de Hz. Yusuf'un yüzü gibi yapar.

Yirmi ikinci gün Allah ölüm meleğini size peygamberlere gönderdiği gibi gönderir. Münker ve Nekir korkusunu sizden giderir. Dünya ve ahiretin kederinden sizi kurtarır.

Yirmi üçüncü gün Sırat köprüsünden peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle geçersiniz. Sanki ümmetimin bütün yetimlerini doyurmuş, bütün elbisesizleri giydirmiş gibi olursunuz.

Yirmi dördüncü gün (Allah size öyle bir makam verir ki) her biriniz cennetteki yerini görene dek dünyadan ayrılmazsınız. Her birinize bin hasta, Allah ibadet kastıyla yola çıkmış bin yolcunun sevabını verir. Hz. İsmail soyundan gelen bin köleyi âzat etme sevabını size verir.

Yirmi beşinci gün Allah size arşın altında bin yeşil kubbe inşa eder. Her kubbenin başında nurdan bir çadır kurulur. Allah Teâlâ buyurur ki: Ey Muhammed'in ümmeti! Ben sizin efendiniz, siz de benim köle ve cariyelerimsiniz. Bu kubbelerde arşımın gölgesinde gölgelenin. Afiyetle yiyin, için! Artık size korku yoktur, mahzun da olmayacaksınız. Ey Muhammed'in ümmeti! İzzet ve celalime yemin olsun ki ben sizi diriltip cennete göndereceğim, gelmiş geçmiş herkes size (vereceğim nimetlere) hayret edecek. Her birinizin başına nurdan bin taç giydireceğim. Her birinizi nurdan yaratılmış gemleri nurdan olan develere bindireceğim. Her birinin geminde bin altın halka bulunacak. Her halkanın başında da bir melek bulunacak. Her meleğin elinde nurdan bir direk bulunacak. Ta ki her biriniz cennete gireceksiniz.

Yirmi altıncı gün Allah size rahmet gözüyle bakar. Cinayet ve rüşvet dışındaki tüm günahlarınızı bağışlar. (Şâban ayında oruç tutan kimse için haksız ölüm bile af ediliyordu Ramazan ayı Şâban ayından daha faziletli olmasına rağmen neden af edilmedi)

Gıybetten, yalandan ve iftiradan evinizi her gün yetmiş bin kez uzak tutar.

Yirmi yedinci gün erkek veya kadın her mümine yardım etmiş, yetmiş bin elbisesizi giydirmiş, sınırı bekleyen bin mücahide hizmet etmiş, Allah'ın peygamberlerine indirdiği bütün ilahi kitapları okumuş gibi olursunuz.

Yirmi sekizinci gün Allah size Ebedilik cennetinde nurdan yapılmış yüz bin şehir, Me'vâ cennetinde gümüşten yapılmış yüz bin saray, Yücelik cennetinde miskten yapılmış üç bin minber verir. Her minberin içinde safrandan yapılmış bin oda, her odada da inci ve yakuttan yapılmış tahtlar, her tahtta da iri gözlü hurilerden bir eş vardır.

Yirmi dokuzuncu gün Allah size bir milyon mahalle verir. Her mahallede beyaz bir kubbe bulunur. Her kubbede beyaz kâfurdan yapılmış bir taht, her tahtın üstünde de yeşil ipekten bin sergi, her serginin üstünde de bin elbise giymiş bir huri vardır. Başında inci ve yakutla süslenmiş seksen bin cibinlik bulunur.

Otuzuncu gün tamamlanınca Allah geçen bir gün için size bin şehit ve bin sıddık sevabı ile elli sene ibadet sevabı yazar. Her bin gün oruç için iki bin gün oruç sevabı yazar. Nil nehrinin bitirdiği bitkiler miktarınca derecelerinizi yükseltir. Size cehennemden kurtuluş, sıratın geçiş beratı ile azap edilmeme garantisi verir. Cennetin Reyyan denilen bir kapısı vardır. Bu kapı sadece kıyamet günü açılır. Sonra ümmet-i Muhammed'den oruç tutan erkek ve kadınlara açılır. Ardından cennetin bekçisi Rıdvan "Ey Muhammed ümmeti! Reyyan'a gelin." diye seslenir. Ümmetim bu kapıdan cennete girer. Ramazan'da bağışlanmayan kimse hangi ayda bağışlayabilir ki! Güç ve kudret sadece yüce ve büyük olan Allah'a aittir.²⁷¹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

57. HADİS

Hız. Ali'den nakledildiğine göre dört grup insan vardır ki bunların hiçbir duası reddedilmez, göğün kapıları o kimselerin (dualarına) açılır ve Allah'ın arşına ulaşır. Bunlar: Babanın oğluna duası, mazlumun zalime bedduası, evine dönüncüye dek umre yapanın duası, iftar edene dek oruçlunun duası.²⁷²

Bu hadisin bir benzeri sünnî kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

²⁷¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 103; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 103-107; Şeyh Sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, I, 68-72; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 351-356.

²⁷² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 115; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 337; Şeyh Sadûk, *Men la Yahduruhü'l-Fakih*, II, 226; Küleynî, *a.g.e.*, II, 510; Meclisî, *a.g.e.*, XC, 354; Hur-Amûli, *a.g.e.*, VII, 117.

Ebu Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: “Üç sınıf insan vardır ki, duası Allah katında reddedilmez: İftar edinceye kadar oruçlu, âdil devlet reisi ve mazlumun duası. Allah mazlumun duasını, kıyamet günü bulutunu onun üstüne yükseltir, gök kapıları ona açılır ve Allah Teâlâ: “İzzetime yemin ederim ki ey mazlum! Bir süre sonra bile olsa behemehâl sana yardım edeceğim” buyurur. Tirmizî “Hasen” hükmü vermiştir.²⁷³

58. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre islâm, beş temel üzerine kurulmuştur: 1. Namaz, 2. Zekât, 3. Oruç, 4. Hac, 5. Hz. Ali'nin ve onun neslinden gelen imamların velayeti.²⁷⁴

Bu hadis kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

İbn Ebû Ömer'in naklettiğine göre Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki İslâm beş temel üzerine kurulmuştur: 1- Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığına şehâdet, 2 - Namazı kılmak, 3 - Zekâtı vermek, 4 - Ramazanı tutmak, 5 - Beyti hacc etmek.”²⁷⁵ Şuyb Arnavut Sahih hüküm vermiştir.²⁷⁶

Görüldüğü gibi buradaki farklılık Sünnî kaynaklarda geçen “Allah'tan başka hiç bir ilâh olmadığına şehâdet” kısmı Şia kaynaklarında bulunmamaktadır. Bunun yerine “Hz. Ali'nin ve onun neslinden gelen imamların velayeti” ifadesine yer verilerek imamet konusuna vurgu yapılmıştır.

59. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre, Allah katında Kur'an'a göre ayların sayısı yerin ve göğün yaratılışından itibaren on ikidir. Ayların en faziletlisi (Allah katında) Allah'ın ayı olan Ramazan'dır. Ramazan ayının kalbi Kadir gecesidir.

²⁷³ Tirmizî, Kitâbü'd-Da'avât 129; İbn Hibbân, *Sahih*, VIII, 215; Münzirî, *et-Tergib ve't-Terhîb*, II, 63; Nevevî, *el-Ezkâr*, I, 189.

²⁷⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhürî's-Selâse*, s. 115; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 257; Hur-Amüli, *a.g.e.*, I, 25; Küleynî, *a.g.e.*, IV, 62.

²⁷⁵ Buhârî, İman 1; Müslim, İman 5; Tirmizî, İman 3; Nesâî, İman 13.

²⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 120.

Kur'ân, Ramazan ayının ilk gecesinde inmeye başlamıştır. Ramazan ayı Kur'ân'la başlamıştır.²⁷⁷

Bu rivayet kaynaklarda tespit edilememiş olmakla birlikte Kur'an'ın indirilmesiyle ilgili şu şekilde bir rivayet geçmektedir: “Kur'an hepsi birden dünya semasına kadir gecesi indirildi. Sonra yirmi yıl içinde (dünya'ya) inmiştir.” Hâkim en-Neysaburî “sahih” hükmü vermiştir.²⁷⁸

60. HADİS

Hafs b. Gıyâs, İmam Ca'fer es-Sâdık'a şöyle sordu: “Kur'ân-ı Kerim'de “İçinde Kur'ân'ın indirildiği Ramazan ayı...”²⁷⁹ (شهر رمضان الذي انزل فيه القرآن) ayeti hakkında bana bilgi ver. Kur'ân nasıl Ramazan ayında indirildi? Hâlbuki başından sonuna kadar yirmi senede inmiştir.” İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle cevap verdi: “Kur'ân Ramazan ayında bir bütün olarak beyt-i ma'mur'a inmiştir. Daha sonra beyt-i ma'mur'dan yirmi sene içerisinde parça parça (Peygamber Efendimize) inmiştir.²⁸⁰

Bu hadis Sünnî kaynaklarda yirmi sene kaydı olmaksızın şu şekilde geçmektedir:

Abdullah b. Abbas'tan (r.a) nakledildiğine göre o şöyle dedi: “Kur'ân Kadir gecesinde (yüksek semadan), dünya semasına tam olarak indi. Sonra parça parça indi ve İbni Abbas ”Yıldızların mevkilerine yemin ederim.” (Vâkıa, 56/75) âyetini okudu, ayrı ayrı, parça parça nazil oldu, dedi.²⁸¹

61. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır'den naklediliyor: “Allah Teâlâ, Musa (a.s) ile konuştuğunda Musa (a.s) “Allah'ım! Benim senin gönderdiğin bir peygamber olduğuma ve seninle konuştuğuma inanan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah

²⁷⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 116; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 118-119; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, II, 99; Küleyni, *a.g.e*, X, 66-65; Meclisî, *a.g.e*, XIX, 353.

²⁷⁸ Hâkim en-Nisaburî, *el-Müstedrek*, II, 421.

²⁷⁹ Bakara, 2, 185.

²⁸⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 116; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 119; Küleynî, *a.g.e*, II, 629; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 11; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 316.

²⁸¹ Nesâî, Cenâze 8.

Teâlâ buyurdu ki: “Ey Musa! Meleklerim onun yanına gelerek cennetle müjdeler.” Musa (a.s) “Allah’ım! Senin huzurunda kıyama durup namaz kılan kimselerin mükâfatı nedir? Diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Ben onların secdesi, rükûsu, kıyâmı ve oturuşu esnasında onlarla meleklerime övünürüm. Ben meleklerime kiminle övünürsem ona azap etmem.” dedi. Musa (a.s) “Allah’ım! Senin rızan için miskini doyduran kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ da “Ey Musa! Kıyamet günü bir münadiye emrederim, o da tüm mahlûkatın önünde ‘falanın oğlu falan Allah’ın cehennem ateşinden kurtardığı kimselerdendir” diye nida eder” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Akraba ilişkilerine önem veren kimsenin mükâfatı nedir?” deyince Allah Teâlâ şöyle buyurdu: “Ey Musa! Onun ömrünü uzatırım, ona ölüm sarhoşluğunu kolaylaştırırım. Cennetin bekçileri ona ‘bize gel, cennete istediğin kapıdan gir’ diye seslenir.” Musa (a.s) “Allah’ım! İnsanlara eziyet etmeyen ve onlara iyi muamele eden kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Kıyamet günü cehennem ateşi ona ‘Ben sana zarar veremem’ diye seslenir” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Kalbi ve diliyle seni anan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ “Ey Musa! Kıyamet günü ben onu arşımın gölgesinde gölgelendirir ve onu kendi himayeme alırım” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Gizli veya açık senin yarattıklarının hikmetlerini tefekkür eden kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Bu kimse aniden parlayan şimşek gibi hızlıca sırattan geçer” buyurdu. Musa (a.s) “İnsanların eziyetlerine ve küfürlerine sabırlı davranan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ “Kıyamet gününün korkularına karşı ona yardım edeceğim” dedi. Musa (a.s) “Allah’ım: Senin korkundan dolayı gözleri yaşlarla dolan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Cehennem ateşinin hararetinden ve en büyük korku gününden onun yüzünü korurum.” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Başına bela musibet geldiğinde sabrederek senin emirlerini yerine getiren kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ “Ey Musa! Aldığı her nefes için ona cennette bir derece verilir ki cennetin bir derecesi dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır.” dedi. Musa (a.s) “Allah’ım: Senin farzlarını yerine getirme konusunda sabreden kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ şöyle cevap verdi: “Ey Musa! Yerine getirdiği her farz sebebiyle en yüksek cennet derecelerinden bir derece veririm.” Musa (a.s) “Allah’ım: Gecenin karanlığında sana ibadet etmek için yürüyen kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ da şöyle cevap verdi: “Kıyamet günü ona daimi nuru vacip kılarım.

Gecenin karanlığının, gündüzün aydınlığının ve yıldızların ışıklarının değdiği her şey adedince onun iyilikleri olur.” Musa (a.s) “Allah’ım! Haram kıldığın şeylerden uzak durmayan kimsenin cezası nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ “Ey Musa! Onun amel defterini arkasından sol eline veririm.” diye cevap verdi. Musa (a.s) “Allah’ım! Zina edenin cezası nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! O kimse kıyamet günü leşten daha kötü kokan bir dumanı içine çeker. Bu duman insanların üzerini kaplar.” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Seni sevdiğinden dolayı sana ibadet edenleri seven kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ da “Ey Musa! Ben onu cehennem ateşine haram kılarım.” diye cevap verdi. Musa (a.s) “Allah’ım! Dünyada iken dili daima seni zikreden, daima sana yalvaran, daima senden yardım dileyen kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Ahiretin sıkıntıları için ona yardımcı olurum.” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Kasten bir mümini öldüren kimsenin cezası nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ “Ey Musa! Kıyamet günü ona (rahmet nazarıyla) bakmam ve onun hatalarını bağışlamam.” diye cevap verdi. Musa (a.s) “Allah’ım! Bir kâfiri İslâm’a davet eden kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Kıyamet günü ona istediği kişilere şefaet etme izni veririm.” dedi. Musa (a.s) “Allah’ım! Bir mümini sana itaate çağırın veya sana isyan etmekten engelleyen kişinin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ şöyle cevap verdi: “Ey Musa! Kıyamet günü onu takva sahibi kimselerle beraber haşrederim.” Musa (a.s) “Allah’ım: Dünyalık işlerin namazlarını vaktinde kılmaktan alıkoymadığı kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ “Ey Musa! İstediklerini ona veririm ve ona cenneti mubah kılarım.” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Yetimi koruyup kollayan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! Kıyamet günü onu arşın gölgesinde gölgelendiririm.” diye cevap verdi. Musa (a.s) “Allah’ım! Senden korktuğu için abdestini tastamam alan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ da “Ey Musa! Kıyamet günü ona iki gözü arasında parlayan bir nur gönderirim.” buyurdu. Musa (a.s) “Allah’ım! Ramazan ayında insanlara gösteriş olsun diye oruç tutan kimsenin alacağı karşılık nedir?” diye sorunca Allah Teâlâ “Ey Musa! O kimse hiç oruç tutmamış gibidir.” dedi. Musa (a.s) “Allah’ım! Senin için gündüzün sıcağında oruç tutan kimsenin mükâfatı nedir?” diye sordu. Allah Teâlâ da “Ey Musa! Kıyamet günü

onun için cennet, her türlü korkudan güven ve cehennem ateşinden kurtuluş mükâfatı vardır.” dedi.²⁸²

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

62. HADİS

Câbir b. Abdullah el-Ensâri'den nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Ramazan ayının benden önceki hiçbir peygamberin ümmetine verilmeyen şu beş hasleti benim ümmetime verildi: 1. Ramazan'ın ilk gecesi olduğu zaman Allah onlara (rahmet nazarıyla) bakar. Allah kime (rahmet nazarıyla) bakarsa ona azap etmez. 2. İftar olduğu zaman oruç tutanların ağızlarının kokusu Allah katında mis kokusundan daha güzeldir. 3. Melekler gece gündüz onlar için istiğfarda bulunur. 4. Allah Teâlâ cennete şöyle seslenir: “Kullarım için süslen ve hazırlan. Onlar dünyanın yorgunluğundan ve sıkıntılarından kurtularak benim cömertlik yurduma girmek üzereler.” 5. Allah Ramazan ayının son gecesi olduğunda oruç tutanların hepsinin günahlarını bağışlar.

Peygamber Efendimize bir adam şöyle sordu: Ey Allah'ın Rasülü! O son gece Kadir gecesi mi?”

Peygamber Efendimiz buyurdu: “Hayır! Siz işçileri görmüyor musunuz? Onlar işlerini yaptıkları zaman ücretleri onlara nasıl verilir? (Hemen peşin alırlar.)”²⁸³

Bu hadis sünnî kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

Ebu Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: “Ramazanda önceki ümmetlere verilmeyen beş özellik benim ümmetime verildi: 1.Oruçlunun ağız kokusu Allah katında misk kokusundan daha güzeldir. 2. Oruçlu için iftar edinceye kadar melekler istiğfarda bulunur. 3. Allah onlar için her gün cennetini süsler ve (cennete) şöyle der: Kullarımdan sıkıntı ve ezanın gitmesi ve sana gelmesi yakındır. 4. Şeytanların azgınları bağlanır, Ramazanın dışında yaptıklarını yapamazlar. 5. Ramazanın son gecesinde mü'minler bağışlanır.” Denildi ki: Ey Allah'ın Rasülü!

²⁸² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 117; Meclisî, *a.g.e.*, LXVI, 412-414.

²⁸³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 123; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 364-365.

Bağışlanma günü Kadir Gecesi midir? Rasulullah (s.a): “Hayır; fakat amel eden amelini bitirdiği zaman karşılığını eksiksiz alır.”²⁸⁴

Şuayb el-Arnaut isnadının zayıf olduğunu söylemiştir.²⁸⁵

63. HADİS

Hz. Ali'den şöyle naklediliyor: “ Bu insanlara öyle bir zaman gelir ki insanlar fuhuş ve gösterişli işleri haram görmezler. Allah'ın yasakladığı şeylere uymazlar. Açıktan zina yaparlar. Yetimin malını helal sayarlar. Faiz ve ölçüde hileyi açıktan yaparlar. İçkiyi üzüm şırası diye rüşveti de hediyeye diye helal sayarlar. Bu vakitte Ümmette ihanet ederler. Erkekler kız kılığına, kızlar da erkek kılığına girerler. Namazın hükümlerine ve hudutlarına dikkat etmezler. Haccı Allah adına değil bir başkasının adına yaparlar. (Ramazan) ayının birinci gecesi bazan çok uzar hata ikinci geceymiş gibi olur bazan da (ay) gizlenir. Böyle bir zamanda insanlar Ramazan ayının birinci gününde oruç tutmazlar fakat birinci bayram günü oruç tutarlar. Allah'ın insanları gafil yakalayarak cezalandıracağı günden korkun. Çünkü (yapılan günahlardan dolayı Allah'ın gazabı geldiğinde) ölümcül felaketler gelecektir ki kişiler sabah sapa sağlamken akşam toprağa defnedilir. Gece hayatayken gündüz hayatını kaybetmiş olarak bulunur. İnsanlar böyle bir zamanda ölüm gelmeden önce vasiyetlerini ve namazı ilk vaktinde kılmaları gereklidir. Çünkü ecelleri geldiğinde fırsatları olmaz. Sizlerden her biriniz böyle bir zamanın gelmesini hissettiğinizde geceleyin abdestsiz uyumasın. Hatta hayatınızın birçok kısmını abdestsiz geçirmemeye (gayret) gösterin. Çünkü ölüm meleğinin ne zaman geleceği belli değildir. Sizi uyardım eğer dikkate aldıysanız, anladıysanız size anlatım, öğüt aldıysanız öğüt de verdim. Gizli ve aşikar, Allah'tan korkun ve ancak Müslüman olarak ölümleniz.²⁸⁶(Çünkü Allah Kur'an'ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır) “Kim, İslâm'dan başka bir dîn isterse, o dîn ondan asla kabul olunmayacaktır ve o, âhirette hüsrâna uğrayanlardan olacaktır.”²⁸⁷

²⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, II, 292; Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhîb*, II, 55.

²⁸⁵ Ahmed b. Hanbel, II, 292.

²⁸⁶ Âli İmran, 3, 102.

²⁸⁷ Âli İmran, 3, 85; Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 124; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 303-307.

Rivayette kısım kısım hadislerden mülhem ifadelerin bulunduğu görülmekle birlikte Hz. Ali'den mevkuf olarak nakledilen bu rivayet bizzat bu lafızlarla kaynaklarda tespit edilememiştir.

64. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'dan nakledildiğine göre Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: “Sahur yapmakla orucunuza yardım edin, uyumanızla da gece namazınıza yardım edin.”²⁸⁸

İbn Hacer'in zayıf olduğunu belirttiği rivayet Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-Kebîrin*'de, Suyutî'nin *Cami'ul-Ehâdisi*'nde şu şekilde geçmektedir:

Abdullah b. Abbas'tan nakledildiğine göre gündüz kaylule yaparak teheccüde, sahura kalkarak da oruca yardım edin.²⁸⁹

65. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık babalarından şöyle naklediyor: “Ramazan geldi, ramazan gitti demeyin” Ramazan ayı (geldi Ramazan ayı gitti deyin) çünkü Ramazan'ın ne olduğunu bilmiyorsunuz, (Ramazan Allah'ın isimlerinden biridir).²⁹⁰

Rivayet benzer lafızlarla sünnî kaynaklarda da şu şekilde geçmektedir:

Muhammed b. Kâb'dan nakledildiğine göre “Sakın ‘Ramazan’ demeyiniz. (Çünkü Ramazan'ın ne olduğunu bilmezsin) ki o, Allah'ın isimlerinden biri ola. Fakat ‘Ramazan ayı’ deyiniz.”²⁹¹ İmam Nevevi “zayıf” hükmü vermiştir.²⁹²

66. HADİS

²⁸⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 127; Meclisî, *a.g.e*, s, XCIII, 312.

²⁸⁹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, IX, 443; Serahsî, *el-Mebsût*, III, 77; Suyutî, *Cami'ul-Ehâdis*, IV, 339; Ali el-Muttakî, *Kenzü'l-'Ummâl*, VII, 803.

²⁹⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 128; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 377; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 320.

²⁹¹ Beyhâkî, *es-Sünenü'l-Kübra*, IV, 202; İbn Hacer, *Fethül Bari*, IV, 113; Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl fi Nakdi'r-Rical*, IV, 247.

²⁹² Nevevî, *el-Ezkâr*, I, 385.

Yunus b. Abdurrahman İmam Ca'fer es-Sâdık'tan naklediyor: "Kim Ramazan ayında bir gün oruç tutmazsa imanın ruhu ondan alınır."²⁹³

Bizzat bu lafızla kaynaklarda tespit edilememiştir. Benzer ifadelerle kaynaklarda şu şekilde yer almaktadır:

Ebu Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Kim ruhsat olmaksızın Ramazandan bir gün bile bile orucunu yese yıl boyunca oruç tutmak ona kâfi gelmez."²⁹⁴ Şuayb Arnavut zayıf hükmü vermiştir.²⁹⁵

67. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: "Recep hilâli görüldüğünde elli dokuz gün say ve altmışıncı günde oruç tut (altmışıncı günden itibaren ramazan ayı başlar)."²⁹⁶

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

68. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır'dan nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: "Güneş'in yuvarlağı kaybolunca oruçlu iftar edebilir ve namaz vakti girer."²⁹⁷

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

69. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: "Ramazan ayında seferiyken oruç tutan kimse Ramazan ayında mukimken oruç tutmayan kimse gibidir."²⁹⁸

²⁹³Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 128; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 340; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 251

²⁹⁴İbn Mâce, *Sıyâm* 14; Ahmed b. Hanbel, XV, 440; Dârekutnî, *el-İtelül-Vâride*, XIII, 274; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 347.

²⁹⁵Ahmed b. Hanbel, II, 442.

²⁹⁶Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 129; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, XCIII, 125; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 308.

²⁹⁷Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 129; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, XCIII, 125; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 308.

Rivayet aynı lafızlarla hadis kaynaklarında geçmektedir.²⁹⁹ Elbânî zayıf hükmü vermiştir.³⁰⁰

70. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: Ramazan ayı Allah'ın ayıdır. Ramazan ayı iyiliklerin karşılığı iki kat olarak verildiği, günahların bağışlandığı, bereketli, sürekli Allah'a dönüş, tövbe, bağışlanma, cehennemden kurtuluş, cenneti ele geçirten bir aydır. Ey insanlar dikkat edin, Allah'ın yasakladığı şeylerden kaçının, Kur'an'ı çok okuyun, ihtiyaçlarınızı Allah'tan dileyin, hep Allah'ın zikriyle meşgul olun. Ramazan ayı sizin katınızda sakın diğer aylar gibi olmasın, zira ramazan ayı diğer aylara göre daha çok faziletli ve saygındır. Ramazan ayının günleri de sakın diğer ayların günleri gibi olmasın.³⁰¹

Cafer-i Sadık'ın tavsiyelerinin nakledildiği rivayetdeki bir çok ifadenin hadislerden mülhem olduğu görülmekle birlikte bu lafızlarla Şîf literatürde yer aldığı görülmektedir.

71. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim bir hata ya da günah içinde olduğu halde Şâban ve Ramazan aylarında tövbe etmezse bir sonraki Şâban ve Ramazan ayı gelene kadar günahları bağışlanmaz.”³⁰²

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

72. HADİS

²⁹⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 129; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 326; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 175.

²⁹⁹ Dârekutnî, *el-İlelül-Vâride*, IV, 281; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 297; İbn Hacer, *et-Telhisü'l-Habir*, II, 205.

³⁰⁰ Nesâî, *Sıyâm* 27.

³⁰¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 130; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 340.

³⁰² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 131; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 257.

İmam Ali er-Rızâ ‘dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Her kim iftar vaktinde bir fakire bir parça ekmek verirse Allah onun günahını bağışlar ve İsmail (a.s) oğullarından bir köleyi âzat etme sevabı verir.”³⁰³

Rivayete benzer lafızlarla şu hadis nakledilmiştir:

Halid b. Zeyd’in rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a) şöyle buyurmuştur: “Kim bir Müslüman kardeşine iftar vakti yemek yedirirse, onun sevabı kadar da kendisine sevap yazılır. Yemek yedirdiği kimselerin sevabından da hiçbir şey eksilmez.” Elbani sahih hükmü vermiştir.³⁰⁴

73. HADİS

İmam Ali er-Rızâ’dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim iftar esnasında “Allah’ım! Senin muvaffak kılman sayesinde Senin rızan için oruç tuttuk. Senin emrin gereğince verdiğin rızıkla iftar ettik. Bizim orucumuzu kabul buyur, bizi bağışla. Çünkü sen çok bağışlayan ve merhamet eden sensin.” diye dua ederse Allah o kimsenin günahları sebebiyle orucuna gelen kusurları bağışlar.”³⁰⁵

Rivayet hadis kaynaklarında aynı lafızlarla geçmektedir.³⁰⁶ İmam Nevevî zayıf hükmü vermiştir.³⁰⁷

74. HADİS

İmam Ali er-Rızâ şöyle dedi: Ramazan ayındaki iyi ameller kabul olunur, günahlar ise bağışlanır. Ramazan ayında Kur’ân’dan bir ayet okuyan kişi diğer aylarda Kur’ân’ı hatmetmiş gibi olur. Her kim Ramazan ayında bir mümin kardeşine güler yüzle bakarsa kıyamet günü karşılar karşılaşmaz o mümin kardeşi ona güler yüz gösterir ve onu cennetle müjdeler. Kim Ramazan ayında bir mümine yardım ederse Allah ayakların kaydığı gün sırat’tan geçerken ona yardım eder. Kim Ramazan ayında

³⁰³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 131; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 318; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 316.

³⁰⁴ Tirmizî, *Savm*: 82; İbni Mâce, *Sıyam*: 40.

³⁰⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 131; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 312; Nûrî, *Kitabü Müstedreki’l-Vesâil*, Müessesetü’l- Alul Beyt, Li İhyu Turas, Kum, yy, VII, 359.

³⁰⁶ Dârekutnî, *Sünen*, III, 156; İbnü’s-Sünnî, *Amelü’l-Yevm ve’l-Leyle*, I, 430.

³⁰⁷ Nevevî, *el-Ezkâr*, I, 190; Elbânî, *İrva’ul-Ğalil*, IV, 36;

öfkelerini bastırırsa Allah da kıyamet günü ona öfkelenmez. Kim Ramazan ayında bir mazluma yardım ederse Allah Dünya’da düşmanlarına karşı, ahirette de mizan ve hesap zamanında ona yardım eder. Ramazan ayı bereket, rahmet, bağışlanma, tövbe ve Allah’a yönelme ayıdır. Ramazan ayında bağışlanmayan kimse hangi ayda bağışlanır ki? Bu sebeple Allah’tan oruçlarınızı kabul etmesini, bu Ramazan ayını son Ramazan’ınız yapmamasını, Ramazan ayında ibadete muvaffak kılmasını ve ona isyan etmekten muhafaza etmesini Allah’tan talep edin. Çünkü Allah talep edilenlerin en hayırlısıdır.³⁰⁸

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

75. HADİS

Hz. Ali buyuruyor ki: “Sabır ayı (olan Ramazan ayının) orucu ve her ay tutulan üç gün oruç (müstehap) kalbin vesvesesini yok eder.” Başka bir rivayette şöyle demiştir: Her ay üç gün oruç tutmak ömür boyu oruç tutmak gibidir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Kim bir iyi amel yaparsa, ona o amelin on katı sevap vardır.”³⁰⁹

Sünnî kaynaklarda her ay üç gün oruç tutmak ilgili şöyle bir rivayet bulunmaktadır:

Ebu Hureyre şöyle dedi: “Dostum Rasulullah (s.a) bana şu üç şeyi tavsiye etti: “Her ay üç gün oruç tutmayı, kuşluk vaktinde iki rek’at namazı kılmayı ve uyumadan önce vitir namazını edâ etmeyi.”³¹⁰ Hadis “müttefekun aleyh”tir.

76. HADİS

Hasan b. Ali el-Hazzaz naklediyor: İmam Ali Rıza’nın huzuruna girdim. Yanında Abdusselâm b. Sâlih, Safvân b. Yahyâ, Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Ebî Nasr, Muhammed b. İsmâîl b. Bezî’, Muhammed b. Sinân gibi arkadaşları ile hizmetçileri Yâsir ve Nâdir vardı. İmam Ali Rıza şöyle dedi: “Ey dostlarım! Bu gün

³⁰⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 132; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 341; En’âm, 6, 160.

³⁰⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 134; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 341; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 341; Hur-Amûli, *a.g.e.*, X, 424.

³¹⁰ Buhârî, *Teheccüd* 33; Müslim, *Müsâfirîn* 13; Nesâî, *Sıyâm* 81.

Şâban ayının son günüdür. Kim bu gün sevap umarak oruç tutarsa günahları bağışlanacaktır.”

Muhammed b. İsmail sordu: “Ey Rasullullah’ın torunu! Ramazan gelmeden bir gün ya da iki gün oruç tutarak Ramazan’ı karşılamayı yasaklayan rivayet hakkında ne dersin?”

İmam Ali Rıza şöyle cevap verdi: “Ey İsmail’in oğlu! Ramazan Allah’ın isimlerinden biridir. Bunun için “Ramazan geldi, Ramazan gitti” denilmez. Bu ay Allah’ın ayıdır, Allah’a izafe edilmektedir.”

Muhammed b. İsmail tekrar sordu: “Bir kimsenin “Ben bir gün ya da iki gün öncesinden Ramazan ayını karşıladım’ demesi caiz midir?”

İmam Rıza buyurdu: “Hayır! Çünkü karşılama kelimesi somut bir varlık için kullanılır. Henüz mevcut olmayan bir şey nasıl karşılanır ki!”

Muhammed b. İsmail dedi ki: “Ey Rasulullah’ın torunu! Ramazan ayı henüz yaratılmamış olsa da geleceği kesin.

İmam Rıza yanıtladı: “Ey Muhammed! Ramazan ayının geleceği kesin diyorsun da kesinlikle geleceğini nereden biliyorsun? Ramazan ayının başlayacağı gece belki uzayıp gider, sabahı kıyamet günü oluverir de Dünyada Ramazan ayı bir daha olmayabilir. İnsanlar güneşi, gündüzü göremez, yeryüzünde hiçbir mescid bulamaz olurlar. Allah Teâlâ, Kâbe’yi ve Mescid-i Haram’ı göğe yükseltir. Böyle bir günde Kur’ân’ı unutturur da Kur’ân hafızı hiç kimse kalmaz. Allah’ın şerefini dile getirecek hiç kimse de bulunmaz. İşte o an yeryüzünden delilini kaldırır da yeryüzündekiler yerin dibine batar, dağlar yürür, denizleri kaynatılır, kabirlerin içindekiler çıkarılır, Güneş gökyüzünde dürülür, yıldızlar kararıp söner, gezegenler saçılıp dağılır. İşte o zaman gerçekleşecek şeyler gerçekleşir, o gün gök yarılır ve sarkar.”

İmam Ali Rıza şöyle devam etti: “Ey dostlarım! Ramazan hilâli doğduğu zaman onu parmaklarınızla göstermeyin. Kibleye yönelin, ellerinizi göğe kaldırarak hilâle şöyle deyin: ‘Bizim de senin de rabbimiz âlemlerin rabbi olan Allah’tır.’ Allah’ım! Bize bunu mübarek bir hilâl eyle. Bizi Ramazan orucunu tutmaya muvaffak kıl. Ramazan

ayında bize sağlık sıhhat ver. Kolaylık ve sağlık içerisinde Ramazan ayını sağ salim geçirmemizi sağla. O ayda ibadet etmemizi bizlere sağla. Çünkü sen her Şeye g yetirensin'. Allah, bunu yapan her kulun adını rahmete eriŐenler zümresine ve bađıŐlananlar defterine yazar. Dünya hanımlarının efendisi Hz. Fatıma “bu sünnettir” derdi. Ramazan ayının hilâli doğduğunda Hz. Fatıma'nın nuru hilâlin ıŐıđını bastırırdı. Hz. Fatıma görünmediği zaman hilâl ortaya çıkardı.³¹¹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

77. HADİS

Abdullah b. Abbâs, Ramazan ayında Peygamber Efendimiz'in Şöyle buyurduğunu duymuştur: “Allah Teâlâ, Ramazan ayının her gecesinde Şöyle der: “İzzetim ve celalime yemin olsun ki, meleklerime dua eden kullarım için göğün kapılarını açmalarını emrettim. Gafil kuluma ne oluyor da benden yüz çeviriyor! Benden ne zaman istedi de ben ona vermedim! Bana ne zaman seslendi de ona cevap vermedim! Bana ne zaman yakardı da ona yaklaŐmadım! Benden ne zaman mit besledi de ben onun ümidini boŐa çıkardım! Benden ne zaman beklenti içerisinde oldu da ben onu mahrum ettim! Ne zaman kapımı çaldı da onu geri çevirdim! Ne zaman bana yaklaŐtı da onu kendimden uzaklaŐtırdım! Ne zaman benden katı da ben onu kendime geri dndrmedim! Ne zaman bana döndü de ben onu kabul etmedim! Ne zaman günahlarını itiraf etti de ben ona merhamet etmedim! Ne zaman bağışlanma istedi de ben onun günahını affetmedim! Ne zaman tövbe etti de ben onun tövbesini kabul etmedim! Ey kulum! Kul olan bir krala mit besleyerek gidiyorsun, nasıl oluyor da krallar kralı olduğum halde bana gelmiyorsun! Fakirlikten korkan kimselerden bir Şeyler istiyorsun, nasıl oluyor da fakirlik çekmeyen bir zengin olduğum halde benden istemiyorsun! Yahut uyuyan ve ölen bir efendiye hizmet ediyorsun, ben lmeyen, uyuklama tutmayan ve uyumayan bir diri olduğum halde nasıl oluyor da bana hizmet etmiyorsun! Bana isyan edenlerin hali ne kadar kötüdür! Rahmetinden mit kesenlerin durumu ne kadar sıkıntılıdır! İzzetime yemin ederim ki öfkelendiği zaman gök ve yerin de öfkelendiği g ve izzet sahibi bir

³¹¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-EŐhri's-Selâse*, s. 134; Şeyh Sadûk, *Fezâilü'Ő-Şia*, Dâru'l-Hucceti'l-Beyzâ, Beyrut 1992, s. 98-99.

kimse gibi onu yakalayacağım! Benden nereye kaçabilirsin ki! Ben her şeye güç yetirir (azîz) ve her şeyi yerli yerince yaparım (hakîm).”³¹²

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

78. HADİS

Abdullah b. Abbas Rasulullah’ın şöyle buyurduğunu işittim dedi: “Ramazan ayı diğer aylar gibi değildir. Çünkü Ramazan ayında sevaplar kat kat verilir. Ramazan ayı oruç, gece ibadeti, tövbe, istiğfar, Kur’ân okuma ayıdır. Ramazan ayı cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı, insanların ecellerinin yazıldığı, rızıkların dağıtıldığı bir aydır. Ramazan ayında her hikmetli işin belirlendiği, Kâbe’ye gidecek olanların isimlerinin yazıldığı, ruh (Cebrail) ve meleklerin Allah’ın izniyle her iş için kadın erkek tüm oruçluların üzerine indiği bir gece vardır. O gece, tanyeri ağarınca kadar süren bir esenliktir. Kim Ramazan ayında bağışlanmazsa ertesi seneki Ramazan ayına kadar bağışlanmaz. Bu yüzden kişi “Allah’ın yanında işlediğim kusurlardan dolayı vah halime! Gerçekten ben alay edenlerden idim”³¹³ demeden önce hemen salih ameller işlemede acele edin ki tövbe kapısı açık, dualar makbuldür.”³¹⁴

Rivayetin, “Rızıkların dağıtıldığı bir aydır.”³¹⁵ ve “Cennet kapıları açılır cehennem kapıları kapanır”³¹⁶ kısımları kaynaklarda yer almaktadır.

79. HADİS

Hiz. Ali’den naklediliyor: “Bir grup Yahudi, Peygamber Efendimiz’in yanına geldi. İçlerinden en bilgili olan bazı meseleler sordu. Sorularından biri şu şekildeydi: “Allah sizin ümmetinize otuz gün orucu farz kılarken neden diğer ümmetlere otuz günden daha fazla oruç farz kıldı?” Peygamber Efendimiz buyurdu ki “Âdem (a.s) cennette yasak olan ağaçtan yediğinde karnında otuz gün kaldı. Bu yüzden Allah onun evlatlarına otuz gün açlık ve susuzluğu farz kıldı. Oruç zamanında geceleyin yedikleri

³¹² Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 138; Muhammed er-Rişeri, *Hükümü’l Nebîyyi’l Âzâm*, es-Sekafet-ül İslamiyye, yy, 1424, VI, 95.

³¹³ Zümer, 39/56.

³¹⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 140; Muhammed er-Rişeri, a.g.e, VI, 63.

³¹⁵ İbn Huzeyme, *Sahih*, III, 191.

³¹⁶ Ahmed b. Hanbel, XIV, 392.

yemekler Allah'ın onlara bir lütfudur. Âdem'e (a.s) farz olan böyleydi, Allah ümmetime de aynısı farz kıldı. Sonra Peygamber Efendimiz şu ayeti okudu: Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekiler gibi, sizde farz kılındı.³¹⁷ Size farz kılınan oruç sayılı günlerdir.”

Yahudi “Doğru söyledin ey Muhammed! Peki, Ramazan ayında oruç tutanın sevabı nedir?” deyince Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Karşılığını umarak Ramazan ayında oruç tutan her mümine Allah Teâlâ şu yedi hasleti (özellığı) verir: 1. Bedenindeki tüm haram şeyler erir. 2. Allah'ın rahmetine yaklaşır. 3. Atası Âdem'in (a.s) hatasının kefareti ödemiş olur. 4. Ölüm sarhoşluğu ona kolaylaşır. 5. Kıyamet günü açlık ve susuzluk çekmez. 6. Allah cehennem ateşinden kurtuluş berati verir. 7. Allah ona cennetin temiz yiyeceklerinden yedirir.” Yahudi “Doğru söyledin ey Muhammed!” dedi.³¹⁸

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

80. HADİS

Hişam b. Hakem dedi ki: İmam Ca'fer es-Sâdık'a orucun hikmetini sordum. İmam şöyle cevap verdi: “Orucun hikmeti, zengin ve fakiri eşitlemektir. Çünkü zengin olan kişi açlığı hiç hissetmiyor ki fakire acısın. Zira zengin her ne isterse yapabilir. Bu sebeple Allah yarattıklarını eşitlemeyi istedi. Zayıflara iyilik yapsın, fakirleri doyursun diye zengine açlığı ve acıyı tattırmayı murad etti.³¹⁹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

81. HADİS

Ebû Sâid Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî'den nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Ramazan ayına ulaşan, gündüzleri oruç tutan, insanlara

³¹⁷ Bakara, 2, 183-184.

³¹⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 142; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 74; Şeyh Sadûk, *İlelü's-Şerâ'i*, II, 378-378; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 369; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 440-441.

³¹⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 144; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 73; Şeyh Sadûk, *İlelü's-Şerâ'i*, II, 378; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 371; Hur-Amûli, *a.g.e*, VII, 10.

eziyet etmeyen, harama bakmayan, Allah'ın haram kıldıklarına yaklaşmayan her kula Allah cenneti vacip kılar.”³²⁰

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

82. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık 'tan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Ramazan ayı geldiğinde (biraz fazla) çaba gösterin. Çünkü Ramazan ayında rızıklar dağıtılır, eceller takdir edilir, (o yıl) hacca gidecek hacıların isimleri yazılır. Ramazan ayında öyle bir gece vardır ki, o gece yapılan amel bin ayda yapılan amelden daha hayırlıdır.”³²¹

Rivayet bu haliyle Şîf literatür haricinde yer almamaktadır. Cafer-i Sadık'ın tavsiyelerini içeren rivayetteki bazı ifadelerin ayet yahut hadislerden mülhem olduğu görülmektedir.

83. HADİS

Salih b. Hammad dedi ki: İmam Hasan el-Askerî'ye mektup yazdım, Ramazan ayı gecelerinde gusletmenin sevabını sordum. İmam bana cevap olarak şöyle yazdı: “Eğer yaparsan on yedinci, on dokuzuncu, yirmi birinci ve yirmi üçüncü geceleri gusül abdesti al. Çünkü bu gecelerin Kadir gecesine olma ihtimali vardır. Eğer bu gecelerin hepsini ihyâ edemezsen yirmi üçüncü geceyi sakın kaçıрма. O gece yüz rek'at namaz kıl. Her bir rek'atında bir kere Fatihâ suresini, on kere de İhlas suresini oku.”³²²

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

84. HADİS

İmam Ali er-Rızâ şöyle buyurdu: Allah'ın oruç tutan erkek ve kadınlar için görevlendirdiği melekler vardır. O melekler oruçluları kanatları ile okşar, günahlarını

³²⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 144; Rişeri, *Hükmü'l Nebîyyi'l Âzâm*, es-Sekafet-ül İslamiyye, byy, 1424, VI, 79.

³²¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 145; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 99; Meclisî, a.g.e, XCIII, 341.

³²² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 146; Hur Âmüli, a.g.e, X, 358.

temizlerler. Sayılarını sadece Allah'ın bildiği, oruç tutanlara istiğfar için görevlendirilmiş melekleri de vardır.³²³

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

85. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır şöyle dedi: “Ramazan ayının son gecesi olduğunda cehennem ateşinden âzad edilenlerin sayısı tüm Ramazan boyunca âzad edilenler kadardır.”³²⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

86. HADİS

Abdullah b. Abbas'ın naklettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Kim Ramazan ayında inanarak ve sevabını Allah'tan umarak oruç tutarsa geçmiş ve gelecek tüm günahları bağışlanır. Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak kadir gecesini ihyâederse geçmiş ve gelecek tüm günahları bağışlanır.”³²⁵

Rivayet aynı lafızlarla sünnî kaynaklarda geçmektedir.³²⁶

87. HADİS

Hz. Ali şöyle dedi: “Kim bizim şîamıza/davamıza düşmanlık ederse bize düşmanlık etmiştir. Kim onlarla dostluk kurmuşsa bizimle dostluk kurmuştur. Çünkü onlar bizim maddemizden yaratılmıştır. Kim onları severse o bizdendir, kim onları sevmezse bizden değildir. Bizim şîamız Allah'ın nuruyla bakar, Allah'ın rahmetinin içinde yaşar, Allah'ın ikrâmıyla kazanır. Şîamızdan her kim hastalanırsa biz de o hastalandığı için hasta oluruz. Her kim üzülsünse biz de onun üzüntüsü sebebiyle üzülsünüz. Her kimse sevinirse biz de onun sevinci ile seviniriz. İster Dünya'nın

³²³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 146; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 405.

³²⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 147; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 317.

³²⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 147; Meclisî, *a.g.e*, XCIV, 17.

³²⁶ Buhârî, *Fadlu Leyleti'l-Kadr*, I; Müslim, *Salat* 13; Nesâî, *Kıyamu'l-leyl* 3; Ahmed b. Hanbel, II, 423; Ebu Dâvûd, *Kıyamu Şehri Ramazân* 1.

doğusunda, ister batısında olsun şîamızdan hiçbir kimse bizden gaip olamaz, (bizimle irtibatı kesilmez.) Şîamızdan her kim bir borç bırakırsa o borç bize aittir. Şîamızdan her kim bir mal bırakırsa o malın varisleri bizim grubumuzdur. Onlar namaz kılar, zekât verir, hacca gider, oruç tutar, Ehl-i beyte dost olur, düşmanlarımızdan uzaklaşır. Onlar iman ve takva ehlidirler. Kim onları kabul etmezse Allah'ı kabul etmemiş olur. Kim onlara ithamda bulunursa Allah'a itham etmiş olur. Çünkü onlar Allah'ın gerçek kulları, Sâdik dostlarıdır. Allah'a yemin ediyorum ki onların her biri Rebia ve Mudar kabileleri kadar kişiye şefaath etmek ister, katındaki kıymetinden dolayı Allah onun şefaathini kabul eder.³²⁷

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

Bu hadiste geçen ifadeler içerisinde “Kim onları kabul etmezse Allah'ı kabul etmemiş olur” kısmının hiçbir bağlayıcılığı yoktur. Zira burada “şîamızı kabul etmeyen” kısmına yapılan vurgu, bu kesime iman etmeyi çağırması yönüyle sorunludur. Bu tür ifadeleri İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve sahih hadislerle temellendirmek oldukça zordur. Doğrudan teşeyyü' kelimesi ile nakledilmesi oldukça ilgi çekicidir. Şia'yı desteklemek amacıyla ortaya çıkarıldığı izlenimi veren bir rivayettir.

88. HADİS

İmam Ali er-Rızâ 'dan dan nakledildiğine göre şöyle demiştir: “Kim günahlarından tövbe etmek isterse Ramazan ayında Allah Teâla'ya tövbe etsin. Çünkü Ramazan ayı tövbe, Allah'a yönelme, mağfiret ve rahmet ayıdır. Ramazan ayının her gecesinde, günahları sebebiyle cehennem ateşini hak edenlerin hepsini cehennem azabından âzad eder.”³²⁸

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

89. HADİS

³²⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 148; Meclisî, *a.g.e.*, LXV, 168.

³²⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 150; Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 150.

Hız. Ali'ye yevm-i şekk'te oruç tutmanın hükmünü sorduklarında şöyle dedi: “Şâban ayında bir gün oruçlu olmayı Ramazan ayının bir gününü oruçsuz geçirmeye tercih ederim.”³²⁹

Rivayet bizzat bu lafızlarla kaynaklarda yer almaktadır. Fakat Şayib Arnavut bu ifadelerin geçtiği hadisin genelinin sahih olduğunu sadece “Şâban ayında bir gün oruçlu olmayı Ramazan ayının bir gününü oruçsuz geçirmeye tercih ederim” kısmının senedini zayıf olduğunu söylemektedir.³³⁰

90. HADİS

Sema' b. Mihran buyurdu ki: “İmam Ca'fer-i Sâdık'a Ramazan ayının ilk gününde, Şâban ayının son günü mü Ramazan ayının ilk günü mü diye şüphe içerisinde iken Ramazan niyetiyle oruç tutan kimsenin durumu soruldu. İmam şu cevabı verdi: O gün Ramazan ayına denk gelmiştir, kaza etmesi gerekmez.”³³¹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

91. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre Hız. Ali, Ramazan ayının ilk günü Kufe camisinde bir hutbe verdi. (Hutbenin başında) Allah'a hamd ve senayı en iyi şekilde ifade etti, Peygamber Efendimiz'e ve ailesine salavat getirdi. Sonra şöyle dedi: “Ey insanlar! Bu ay, Allah'ın diğer aylara üstün kıldığı bir aydır. Biz ehli beytin diğer insanlara üstün olduğu gibi... Ramazan ayı göğün ve rahmet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı bir aydır. Ramazan ayı, yakarışların işitildiği, duaların kabul ettiği, gözyaşlarının rahmet vesilesi olduğu bir aydır. Ramazan ayında, meleklerin gökten inerek tan yeri ağarana kadar Allah'ın izniyle erkek kadın tüm oruçlulara selam verdiği bir gece vardır ki o gece Kadir gecesidir. Kadir gecesinde benim velayetim (imâmet) Hız. Âdem'in yaratılışından iki bin yıl önce tespit ve takdir edilmiştir. Kadir gecesinin gündüzünde tutulan oruç, bin ay oruç ibadetinden; Kadir gecesindeki ameller

³²⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 151; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh*, II, 126; Hur-Amüli, *a.g.e.*, X, 28.

³³⁰ Dârekutnî, *Sünen*, II, 170; Ahmet b. Hanbel, XLI, 420; Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübra*, IV, 355.

³³¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 151; Hur-Amüli, *a.g.e.*, X, 24.

ise, bin ayda yapılan amellerden daha üstündür. Ey insanlar! Ramazan ayında Güneş ve Ay oruçlu erkek ve kadınların üzerine rahmet ile doğar. Ramazan ayının her günü Allah'tan gelen bir iyilik gökten bu ümmetin üzerine saçılır. Kim Allah'ın saçtığı bir inciyi kaparsa kıyamet günü ikrâmına layık olur. Allah'ın ikrâmına layık olan her kulu da Allah cennetine mutlaka katar. Ey Allah'ın kulları! Ramazan ayı diğer aylar gibi değildir. Ramazana ayının günleri en iyi gün, geceleri en iyi geceler, saatleri en iyi saatlerdir. Ramazan ayı, şeytanların zincirlenerek hapsedildiği, Allah'ın rızıkları ve ömürleri artırdığı, hacca gidecek olan hacıların isimlerini yazdığı bir aydır. Ramazan ayında Allah müminleri bağışlama, hoşnutluk, mutluluk ve razı olduğu işler ile birlikte kabul buyurur. Ey oruç tutan kimse! Kendi durumunu düşün. Çünkü sen bu içinde bulunduğun ayda Allah'ın misafirisin. Geceleri ve gündüzleri ne durumda olacağına, azalarını Allah'a isyan etmekten nasıl muhafaza edeceğine bak! Gecelerin uykuyla, gündüzlerin gafletle geçip gitmemesine dikkat et ki üzerine mesuliyet yüklenerek bu ay geçip gitmesin. Böylece oruçlular Ramazan ayının sonunda ecirlerini aldıkları zaman sen hüsrana uğrayanlardan olmayasın. Onlar Allah'ın ikrâmlarını kazandıkları zaman sen mahrum olanlardan olmayasın. Onlar Allah'ın yakınında olma saadetine eriştiklerinde sen kovulanlardan olmayasın. Ey oruçlu! Eğer sen Allah'ın kapısından kovulursan kimin kapısına gideceksin? Eğer Allah seni mahrum bırakırsa kim sana rızık verebilir? Eğer Allah seni değersizleştirirse senin kıymetini kim artırabilir? Eğer Allah seni zelil ederse seni kim aziz kılabilir? Eğer Allah seni yalnız bırakırsa sana kim yardım edebilir? Eğer Allah seni kulları zümresine kabul etmezse sen kime kulluk edebilirsin? Eğer Allah senin hatalarını azaltmazsa günahlarının bağışlanmasını kimden umabilirsin? Eğer Allah senden hakkını isterse kendini nasıl savunabilirsin? Ey oruç tutan kimse! Ramazan ayında gece gündüz Kur'ân tilavetiyle Allah'a yaklaşsın. Çünkü Allah'ın kitabı kıyamet günü Kur'ân okuyanlara şefaet eder, ona şefaet hakkı verilmiştir. İnsanlar Kur'ân ayetlerini okumakla cennetteki derecelerini yükseltirler. Müjdeler olsun, ey oruç tutan kimse! Sen orucun farz, nefesin tesbih, uykonun ibadet olduğu, itaatinin kabul edildiği, günahlarının bağışlandığı, sesinin işitildiği, yakarışının rahmete vesile olduğu bir aydasın. Ben, Rasulullah'tan şöyle işittim: “Ramazan ayının her akşamı iftar vaktinde Allah'ın cehennemden âzad ettiği kimseler vardır. Onların sayısını ancak Allah bilir, bu onun katındaki gaybın bilgisidir. Ramazan ayının son

akşamında ise tüm Ramazan boyunca cehennem ateşinden âzad ettiği kadar kişiyi âzad eder.”

Hemedânlı bir adam kalkarak “Ey müminlerin emiri! Ramazan ayı hakkında Peygamber Efendimizin sözlerinden daha fazla anlat.” dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali dedi ki: Peki! Kardeşim ve amcaoğlum olan Rasulullah’ın şöyle buyurduğu duydum: “Kim Ramazan ayında oruç tutarsa ve haramlardan korunursa cennete girer.”

Hemedânlı tekrar “Ey müminlerin emiri! Ramazan ayı hakkında kardeşin ve amcaoğlun olan Rasulullah’tan duyduğun sözlerden biraz daha anlat.” dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali şöyle dedi: Dostum Rasulullah’ın “Kim inanarak ve sevabını Allah’tan umarak oruç tutarsa cennete girer” dediğini işittim.

Hemedânlı yine “Ey müminlerin emiri! Ramazan ayı hakkında dostun Resullullah’ın sözlerinden biraz daha bahset” deyince Hz. Ali şöyle dedi: Önceki ve sonraki insanların efendisi Rasulullah’ın şöyle dediğini duydum: “Kim Ramazan ayında oruç tutar ve hiçbir akşâmında haramla iftar etmezse cennete girer.”

Hemedânlı tekrar “Ey müminlerin emiri! Önceki ve sonraki insanların efendisi Rasulullah’ın Ramazan ayı hakkındaki sözlerinden biraz daha aktar” dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali şöyle buyurdu: “Peki! Peygamberlerin ve Allah’a en yakın olan meleklerin en faziletlisi olan Rasulullah’tan şöyle duydum: “Vasilerin efendisi, ayların efendisinde öldürülecek.” Ben “Ya Resullah! Ayların efendisi nedir? Vasilerin efendisi kimdir?” diye sordum. “Ayların efendisi Ramazan ayıdır. Vasilerin efendisi sensin ya Ali!” buyurdu. Ben “Ya Rasulullah! Bu olay gerçekleşecek mi?” diye sorunca Hz. Peygamber “Rabbime yemin olsun ki evet! Hz. Salih’in devesini katleden kişinin kardeşi, ümmetimin en bedbahtı ortaya çıkacak ve senin boynuna vuracak, sakalın (kanla) boyanacak.”

İnsanlar hıçkırarak ağlamaya başladı. Hz. Ali hutbesini keserek minberden aşağı indi.³³²

Bu rivayetteki “Biz ehli beytin diğer insanlara üstün olduğu gibi” ifadesi, Kur’an-i Kerim’in “Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınmanızdır,”³³³ hitabına ters düşmektedir. Allah nezdinde değer kazanmak soy, nesep vs. ayrıcalıklarla olmayıp takva üzere sebat sağlamakla mümkündür.

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

92. HADİS

Abdullah b. Amir, babası İmam Rıza’dan şöyle nakletmektedir: “Kıyamet koptuğunda tüm aylar süsleriyle mahşerde hazır olacaklar, oysaki Ramazan ayı yıldızların içinde ay gibi nuru ve tüm süsleriyle beraber ileride hareket edecek. Mahşer ehli şöyle der: Bu güzel yüzlerin kimin olduğunu keşke bilebilseydik. Bu esnada Allah tarafından şöyle bir ses gelecektir: Ey insanlar! Bu güzel yüzler Allah’ın Kur’ânda göğün ve yerin yaratılışında on iki ay diyerek tanıttığı aylardır. Bunların içerisinde en faziletli olanı Ramazan aydır. Diğer ayları size bu şekilde açmâmin sebebi Ramazan ayının diğer aylara göre daha faziletini olduğunu anlamamız içindir. O gün Ramazan ayı oruç tutanlar için şefaathakki isteyecektir ben de onun şefaathakini kabul edeceğim”³³⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

93. HADİS

حدثني محمد بن موسى، قال: حدثني عبد الله بن جعفر الحميري، عن محمد بن الحسين بن أبي الخطاب، عن الحسن بن محبوب، عن هشام بن سالم، عن عمّار الساباطي، عن أبي عبد الله قال:

أول ما يسأل عنه العبد إذا وقف بين يدي الله عزّ وجلّ الصلوات المفروضات وعن الزكاة وعن الصيام المفروض وعن الحج وعن ولايتنا أهل البيت فإن أقر بولايتنا ثمّ مات عليها قبلت منه صلاته وصومه وزكاته وحجه فإن لم يقر بولايتنا بين يدي الله عزّ وجلّ لم يقبل منه شيئا من أعماله.

³³² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 152; Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, Dârul' Mecid, Beyrut, 1992, s. 107.

³³³ Hucurât 49/13.

³³⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 153.

İmam Ca'fer es-Sâdık buyuruyor ki: "Kul Allah'ın huzurunda durduğu zaman kendisine ilk sorulacak soru farz namazlardır. Daha sonra ona zekât, farz oruç, hac ve biz ehli beytin velayeti sorulacaktır. Kim bizim velayetimizi kabul eder ve bu kabulü vefat ederse namazı, orucu, zekâtı, haccı kabul edilir. Kim Allah'ın huzurunda bizim velayetimizi kabul etmezse Allah Teâlâ amellerinin hiçbirini kabul etmez."³³⁵

Görüldüğü gibi bu hadiste de, ehli beyt ile ilgili ifadeler İslam inancı bağlamında değerlendirilecek olursa sorun oluşturur. Bu hadisin hadis kaynaklarındaki ifadesi şu şekildedir: Ebu Hureyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kıyamet gününde kulun hesaba çekileceği ilk ameli onun namazıdır. Eğer namazı düzgün olursa, işi iyi gider ve kazançlı çıkar. Namazı düzgün olmazsa, kaybeder ve zararlı çıkar. Şayet farzlarından bir şey noksan çıkarsa, Azîz ve Celîl olan Rabb'i, Kulunun nâfile namazları var mı, bakınız? der. Farzların eksikliği nâfilelerle tamamlanır. Sonra diğer amellerinden de bu şekilde hesaba çekilir."³³⁶ Elbânî sahih hükmü vermiştir.³³⁷

94. HADİS

Muhammed b.Süleyman ed-Deylemî dedi ki: "İmam Ca'fer-i Sâdık'ın şöyle dediğini duydum: "Kış müminin baharıdır; geceleri uzun olur, bundan istifade ile gece namazına kalkar. Gündüzleri kısa olur, bundan yararlanarak oruç tutar."³³⁸

Rivayet merfu olarak hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Ebû Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî'den (r.a) nakledildiğine göre Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Kış müminlerin baharıdır. Gündüzleri kısa olduğu için oruç tutulur geceleri uzun olduğu için namaz kılınır."³³⁹ Elbânî zayıf hükmü vermiştir.³⁴⁰

95. HADİS

³³⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 159; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 329; Meclisî, *a.g.e*, X, 80.

³³⁶ Ebu Dâvûd, *Salât* 149; Nesâî, *Salât* 9; İbni Mâce, *İkâmet* 202.

³³⁷ Tirmizî, *salat* 193.

³³⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 161; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 308-309; Şeyh Sadûk, *Me'âni'l-Ahbâr*, Dâru'l-marife, Beyrut 1311, I, 228; Meclisî, *a.g.e*, LXXXIV, 152; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 414.

³³⁹ Beyhâkî, *es-Sünenü'l Kübrâ*, IV, 489; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-'Ummâl*, XII, 321.

³⁴⁰ Elbânî, *Za'îfü'l-Câmi'i's-Sagır ve Ziyâdâtüh*, I, 502.

Abdurrahman b. Hubeyre'den şöyle naklediliyor: Bir gün Peygamber Efendimiz'in yanında iken "Dün (gece rüyamda) acayip şeyler gördüm" dedi. Biz de "Canımız, ailemiz ve çocuklarımız sana fedâ olsun ya Rasulullah! Gördüğünüz rüyayı bize anlatın." dedik. Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: "Ümmetimden bir adam gördüm. Ölüm meleği canını almak için ona gelmiş. Fakat anne babasına yaptığı iyilik onu ölüm meleğinden kurtardı.

Ümmetimden kabir azabı çeken bir adam gördüm. Aldığı abdest gelerek onu kurtardı.

Ümmetimden şeytanların çevresini kuşattığı bir adam gördüm, Allah'ı zikretmesi araya girdi ve onu kurtardı.

Ümmetimden azap meleklerinin kuşattığı bir adam gördüm. Namazı geldi, onu kurtardı.

Ümmetimden susuzluktan bitap olmuş bir adam gördüm. Her ne zaman cennet havuzuna yaklaşmak istese engelleniyordu. Ramazan ayında tuttuğu orucu geldi, ona su verdi, suya kanmasını sağladı.

Ümmetimden bir adam gördüm. Peygamberler halka halka olmuş iken bu adam ne zaman bir halkaya yanaşsa uzaklaştırılıyordu. Cünüplükten temizlenmek için aldığı gusül abdesti geldi, onun elinden tuttu ve benim yanıma oturttu.

Ümmetimden bir adam gördüm. Önü, arkası, sağı, solu ve altı karanlıklarla çevrili idi. Yaptığı hac ve umre geldi, onu karanlıktan aydınlığa çıkardı.

Ümmetimden bir adam gördüm. Müminlerle konuşmak istiyor, fakat kimse onunla konuşmuyordu. Akrabalarına yaptığı ziyaretler geldi ve şöyle dedi: 'Ey müminler topluluğu! Onunla konuşun, çünkü o akrabalarını ziyaret eden bir kimse idi.' Bunun üzerine müminler onunla konuştular, musafaha ettiler ve aralarına aldılar.

Ümmetimden bir adam gördüm. Cehennem ateşinin kıvılcımları eli ve yüzüne geldiği halde cehennemden kurtulmaya çalışıyordu. Verdiği sadaka ona geldi; başının üzerine bir gölgelik, yüzünün üzerine bir perde oldu.

Ümmetimden bir adam gördüm, zebaniler onu kısıkırak yakalamıştı. Yaptığı emri bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker geldi; onu zebanilerden kurtardı, rahmet meleklerinin yanına koydu.

Ümmetimden bir adam gördüm. Dizleri üzerine çökmüş. Kendisi ile Allah'ın rahmeti arasında bir engel vardı. Güzel ahlakı geldi, elinden tuttu ve Allah'ın rahmetine ulaştırdı.

Ümmetimden bir adam gördüm. Cehennem çukurunun kenarında ayakta duruyordu. (Cehenneme düşmek üzereydi.) Allah'a bağladığı umutları geldi, onu bu durumdan kurtardı.

Ümmetimden cehenneme girmiş bir adam gördüm. Allah korkusundan döktüğü gözyaşları geldi ve onu bulunduğu yerden çıkardı.

Ümmetimden bir adam gördüm. Fırtınalı günde hurma yaprağının sallandığı gibi Sırat köprüsünde sallanıyordu. Allah'a olan hüsn-i zannı geldi, sallanmasını durdurdu, o da Sırat'tan geçti.

Ümmetimden bir adam gördüm. Sırat köprüsünün üzerinde kâh titriyor, kâh düşecek gibi oluyor, kâh asılı kalıyordu. Bana gönderdiği salavatlar geldi ve onu ayakları üzerine dikti. O da Sırat'tan geçti.

Ümmetimden bir adam gördüm. Cennetin kapılarına ulaştığı halde her ne zaman bir kapıya varsa kapı yüzüne kapatılıyordu. Allah'tan başka ilah olmadığına dair halisane yaptığı şahadetini ona gelince kapılar açıldı, o da cennete girdi.”³⁴¹

Bu rivayete benzer lafızlarla bir hadis kaynaklarda şu şekilde geçmektedir:

Abdurrahman b. Semüra'dan (r.a) nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Dün gece rüyamda acayip şeyler gördüm. Ümmetimden bir kimse gördüm ki, azap melekleri onu kuşatmışlardı da abdesti gelip, onu içinde bulunduğu bu istenmeyen halden kurtardı. Yine bir kimse gördüm ki kabir onu sıkıyordu. Namazı ona

³⁴¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 162; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 301; Meclisî, *a.g.e*, VII, 290-291.

geldi ve onu kabir azabından kurtardı. Yine bir kimseye şeytanların musallat olduğunu gördüm. Zikrullah'ı ona geldi ve şeytanın tasallutundan onu kurtardı. Yine ümmetinden bir kimse gördüm ki susuzluktan dili dışarı çıkmıştı. Ramazan orucu geldi ve onu suvardı. Yine bir adam gördüm, kendisini karanlık sarmıştı. Haccı ve umresi geldi ve onu o karanlıklardan çıkardı. Yine bir adam gördüm. Meleku'l-Mevt ruhunu kabzetmek için ona gelmişti. Anasına, babasına yaptığı iyilikler gelip o meleğe karşı çıktı ve geri çevirdi. Yine bir adam gördüm. "Müslümanlarla konuşayım" diyor ama konuşturuyorlardı. Buna da akraba ziyareti gelip "Bu adam akrabasına giderdi" diyerek şefaattti. Onlarla konuştu ve beraber oldu. Yine bir adam gördüm. Peygamberlerin yanına gitmek istiyor, halka halka kovuyorlar onu. Onu da cünüplükten korkar olması (gusul abdesti) geldi de aldı. Onu da yanıma oturttu. Yine bir adam gördüm, ateşin şiddetinden eliyle korunmak istiyordu. Sadakası geldi de başı üzerinde gölge yaptı ve yüzüne perde oldu. Yine bir adam gördüm, zebaniler kendisini almaya gelmişti. Yaptığı iyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek geldi de kendisini kurtardı. Yine bir adam gördüm, ateşe atılmış (Allah korkusundan döktüğü) gözyaşları geldi de onu cehennemden kurtardı. Yine bir adam gördüm, defteri solundan veriliyor. Allah korkusu geldi, onu kurtardı ve defterini sağından aldı. Terazisi hafif gelen bir kimse gördüm. Kendinden evvel ölen çocukları gelip mizanını ağırlaştırdı. Cehennem kenarında bir adam gördüm. Onu da oradan Allah korkusu kurtardı. Yine bir adam gördüm, hurma dalı gibi titriyordu. Allah'a hüsnü zannı (Rabbini affedici ve bağışlayıcı olarak bilmesi) geldi ve titremesi durdu. Sırat köprüsünde düşe kalka giden birini gördüm. Onu da salat-ı selamı gelip kurtardı ve Sıratı geçene kadar doğrulttu. Biriside cennetin kapısına kadar geldi fakat kapılar kapanıyordu. Onu da Kelime-i Şehadetini gelip cennete koydu.³⁴²

Elbânî "zayıf" hükmü vermiştir.³⁴³

96. HADİS

Hasan b. Ali, dedesi Peygamber Efendimiz'in şöyle dediğini söylemiştir: "Şâban ve Şevval'in arasında Kur'ân'ın indirildiği Ramazan ayı vardır. Bu ay Allah'ın ayıdır.

³⁴² Taberânî, *el-Ehâdîsü't-Tivâl*, I, 273; Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id*, VII, 371; Suyûtî, *Cem'u'l-Cevâmî*, I, 9602.

³⁴³ Elbânî, *Za'îfü'l-Câmi'i's-Sagır ve Ziyâdâtüh*, I, 303.

Bereket, mağfiret, rahmet, tövbe, Allah'a yönelme, Kur'ân okuma, istiğfar, oruç, dua, ibadet, itaat, cehennem ateşinden kurtulma ve cenneti kazanma ayıdır. Kim Ramazan ayında bağışlanmazsa bir sonraki Ramazan ayına kadar bağışlanmaz. Hanginizin bir sonraki Ramazan ayına ulaşma garantisi var ki? Bundan sonra hiçbir zaman oruç tutamayacağını bilen kimse gibi Ramazan orucunu tutun! Bir önceki yıl oruç tutan ancak bir sonraki yıl kabre konulup toprağın içinde yalnız kalmış olan nice oruçlular vardır. Allah sizi gaflet uykusundan uyandırsın ve kıyamet günü bizi de sizi de bağışlasın.³⁴⁴

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

97. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık babasından şöyle rivayet etmektedir: “Bir kimse Pazartesi günü bin kere, Perşembe günü de bin kere Kadir suresini okursa Allah Teâlâ bu sebeple Avvâ denilen bir melek yaratır. Avucunun genişliği yedi gök ve yedi yer kadardır. Bedeninin her zerresinde bin kıl, her kılın da bin dili vardır. Her Bir dil Kadir suresini okuyan kişiye insanların ve cinlerin dillerinin gücünün yetebileceği kadar kez istiğfar eder. Allah Teâlâ da bunun bin ile katlayarak iki bin senelik istiğfar sevabına denk tutar.³⁴⁵

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

98. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır şöyle dedi: “Kim Kadir gecesini ihyâ ederse, göğün yıldızları sayısınca da olsa, dağların ağırlığı kadar da olsa, denizler ölçeğince de olsa günahları affedilir.”³⁴⁶

Kaynaklarda kadir gecesini ile ilgili şu ifadeler geçmektedir:

³⁴⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 117.

³⁴⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 158.

³⁴⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 171; Meclisî, *a.g.e*, XCV, 168; Hur-Amûli, *a.g.e*, X, 358.

“Kim inanarak ve sevabını Allah’tan umarak kadir gecesini ihyâederse geçmiş ve gelecek tüm günahları bağışlanır.”³⁴⁷

99. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır şöyle dedi: “Kim Kadir suresini Mekke’de Harem bölgesinde bin kere okursa, Allah Teâlâ ona, yapılmış ya da yapılacak olan tüm hac ve umrelerin sevabını yazar. Kim Kadir suresini Arafat vakfesinde yüz kere okursa kıyamete kadar tüm cihat edenlerin sevabını ona verir. Kim bu sureyi Mina mescidinde yetmiş kere okursa Allah şu ana kadar verilmiş ya da Kıyamete kadar verilecek olan tüm sadakaların sevabını ona verir. Kim bu sureyi Kâbe’nin içinde okursa Allah kıyamete kadarki şehitler ve sıddıkların sevabını ona verir. Kim bu sureyi Mescid-i Nebevi’de Peygamber Efendimizin kabrinin yanında yirmi bir kere okursa kıyamete kadar cennetlik olanların sevapları onun olur, peygamberlerin sevabı kadar sevap ona yazılır.”³⁴⁸

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

100. HADİS

Mufaddal b. Ömer dedi ki: İmam Ca’fer es-Sâdık, Kadir suresinden bahsederek şöyle dedi: “Kadir suresi diğer surelerden ne kadar da üstündür!”

Ravi Mufaddal “Onun faziletli olma sebebi nedir?” diye sorunca İmam Ca’fer-i Sâdık şöyle cevap verdi: “Hz. Ali’nin velayeti bu surede inmiştir.”

Mufaddal tekrar sordu: “Hz. Ali’nin velayeti bizim Allah’ın rahmetini çok ümit ettiğimiz Kadir gecesinde mi indi?”

İmam Ca’fer es-Sâdık şöyle cevap verdi: “Kadir gecesini, göklerin ve yerin (kaderinin) takdir edildiği bir gecedir.”³⁴⁹

³⁴⁷ Buhârî, Fadlu Leyleti’l-Kadr, I; Müslim, Salat 13; Nesâî, Kıyâmu’l-leyl 3; Ahmed b. Hanbel, II, 423; Ebu Dâvûd, Kıyâmu Şehri Ramazân 1.

³⁴⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 158.

³⁴⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 173; Meclisî, *a.g.e.*, XCIV, 18.

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

101. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle dedi: “Oruçlu olan bir kişi bir topluluğu veya bir kişiyi yemek yerken görse, o kişinin tüm kılları tesbih eder.”³⁵⁰

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

102. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle dedi: “Kim aşırı sıcak bir günde Allah için oruç tutar ve çok susuz kalırsa Allah ona yüzünü okşamaları ve ona müjde vermeleri için bin melek görevlendirir. İftar vakti geldiğinde Allah ona şöyle seslenir: “Kokun ve ruhun ne kadar da hoş! Ey meleklerim! Şahit olun, ben onu affettim.”³⁵¹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

103. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık şöyle dedi: “Oruçlu için iki mutluluk vardır: Birincisi iftar zamanında, ikincisi ise Allah ile karşılaştığında.”³⁵²

Rivayet bizzat bu lafızlarla uzunca bir hadiste, kaynaklarda geçmektedir.³⁵³ Elbânî ve Şuayb el-Arnâvut sahih hükmünü vermişlerdir.³⁵⁴

104. HADİS

İmam Mûsâ el-Kâzım şöyle dedi: “Kaylûle yapın! Çünkü Allah oruçluya uykusunda yedirir ve içirir.”³⁵⁵

³⁵⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 173; Küleyni, *a.g.e.*, IV, 62; Hur-Amûli, *a.g.e.*, X, 395.

³⁵¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 173; Şehy Sadûk, *Men la Yahdurühü'l-Fakih*, II, 76; Küleyni, *a.g.e.*, IV, 65; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 247; Hur-Amûli, *a.g.e.*, X, 409.

³⁵² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 174; Şehy Sadûk, *Men la Yahdurühü'l-Fakih*, II, 76; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 251.

³⁵³ Müslim, *Siyâm* 30; Nesâî, *Siyâm* 42; İbn Mâce, *Siyâm* 1; Ahmed b. Hanbel, XV, 445; Beyhâkî, *Şuabu'l-İman*, V, 200; Humeydî, *el-Cem' beyne's-Sahihayn*, III, 23.

³⁵⁴ Nesâî, *Siyâm* 42. Ahmed b. Hanbel, II, 443.

“Kaylule yapın” kısmı haricindeki ifadeler sahih isnadla kaynaklarda yer almaktadır.

105. HADİS

İmam Ca’fer es-Sâdık şöyle dedi: “Allah, Hz. Musa’ya vahyederek: “Bana yakarmaktan seni alıkoyan nedir?” diye sordu. Hz. Musa (a.s) şöyle cevap verdi: “Ya Rabbim! Oruçlunun ağız kokusundan dolayı sana yalvarmaktan geri duruyorum.” Bunun üzerine Allah buyurdu ki: “Ey Musa! Oruçlunun ağız kokusu, benim katımda miskten daha hoştur.”³⁵⁶

Rivayetin “Oruçlunun ağız kokusu, benim katımda miskten daha hoştur” kısmı sünnî kaynaklarda geçmektedir.³⁵⁷

106. HADİS

حدثنا أبي رضي الله عنه، قال: حدثنا علي بن ابراهيم بن هاشم، عن هارون بن مسلم عن مسعدة، عن أبي عبد الله، أن رسول الله قال: إن الله عز وجل وكل ملائكة بالدعاء للصائمين وقال: أخبرني جبرئيل عن ربي تبارك وتعالى أنه قال: ما أمرت ملائكتي بالدعاء لأحد من خلقي إلا استجبت لهم فيه.

İmam Ca’fer es-Sâdık rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Allah oruçlulara dua eden melekler görevlendirdi. Cebrail (a.s) bana Allah’ın şöyle buyurduğunu söyledi: “Ben yarattıklarımın bir kimseye dua etmeleri için meleklerimi görevlendirirsem dualarını mutlaka kabul ederim.”³⁵⁸

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

107. HADİS

³⁵⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 175; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahduru'ü'l-Fakîh*, I, 503.

³⁵⁶ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 175; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahduru'ü'l-Fakîh*, II, 76; Küleynî, *a.g.e*, IV, 65; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 397.

³⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, II, 292; Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhîb*, II, 55.

³⁵⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 176; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahduru'ü'l-Fakîh*, II, 76; Küleynî, *a.g.e*, IV, 64; Hur-Amüli, *a.g.e*, X, 396.

İmam Ca'fer es-Sâdık'tan nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Oruçlu bir kimse bir Müslümanın gıybetini yapmadığı sürece uyuyor bile olsa ibadet yapıyor sayılır.”³⁵⁹

Rivayet Beyhâkî'nin *Şuabu'l-İman*'ında yer almaktadır.³⁶⁰ Elbânî “zayıf” hükmü vermiştir.³⁶¹

108. HADİS

İmam Ca'fer es-Sâdık “Sabır ve namazla yardım dileyin”³⁶² ayeti hakkında şöyle dedi: “(Bu ayette) Allah oruç ve namazla yardım dileyin” demektedir. Kimin başına bir bela veya sıkıntılı bir durum gelmişse, oruç tutsun. Çünkü Allah “Sabırla yani oruçla yardım dileyin” buyurur.³⁶³

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

109. HADİS

Ali b. Abdulaziz'in bildirdiğine göre İmam Ca'fer-i Sâdık kendisine “Sana İslâm'ın temelini, dalını ve zirvesini söyleyeyim mi?” dedi. Ben de “Evet” dedim. Bunun üzerine İmam Ca'fer şöyle dedi: “İslâm'ın temeli namazdır, dalı zekâtıdır, zirvesi Allah yolunda cihattır. Sana hayrın kapılarını söyleyeyim mi? Oruç (ateşe karşı) bir kalkandır.”³⁶⁴

Buna benzer bir rivayet Rasulullah (s.a) ile Muaz b. Cebel arasında geçen bir diyalog şeklinde kaynaklarda benzer lafızlarla yer almaktadır. O rivayetin İmam Cafer'e nispet edilmiş bir versiyonu izlenimi uyandırmaktadır.³⁶⁵

³⁵⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 176; Şeyh Sadûk, *el-Emâlî*, I, 645; Şeyh Sadûk, *Men lâ Yahdurühü'l-Fakîh*, II, 73-74; Şeyh Sadûk, *Sevabü'l-A'mâl*, I, 51; Küleyni, *a.g.e.*, IV, 64; Meclisî, *a.g.e.*, LXXIV, 150.

³⁶⁰ Beyhâkî, *Şuabu'l-İman*, III, 318; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, II, 272; İbnü'l-Cevzî, *Ebu'l Ferec, el-İlelü'l-Mütenâhiye*, II, 540.

³⁶¹ Elbânî, *Za'îfü'l-Câmi'i's-Sagır ve Ziyâdâtüh*, I, 516.

³⁶² Bakara, 2/45.

³⁶³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 177; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 245.

³⁶⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 177; Meclisî, *a.g.e.*, LXV, 331.

³⁶⁵ Tirmizî, *İmân* 8; İbn Mâce Fiten 12; Ahmed b. Hanbel, V, 231.

Tirmizi “hasen-sahih”, Şuayb el-Arnaut “sahih” hükmü vermiştir.³⁶⁶

110. HADİS

İmam Ca’fer es-Sâdık dedi ki: “Kim Ramazan ayında affedilmezse bir sonraki Ramazan ayına kadar affedilmez, o sene Arafat’ta vakfe (hac) yapanlar hariç.³⁶⁷

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

111. HADİS

İmam Muhammed el-Bâkır’dan şöyle Rivayet edilmiştir: “Ramazan ayı susuzluk ayıdır. Bu ayda oruç tutanlar Allah’ın misafirleri ve ikrâmına nail olanlardır. Kim Ramazan ayına ulaşır, gündüzünü oruç tutarak, gecesinin bir kısmını da ibadet ederek geçirir, Allah’ın haram kıldıklarından sakınırsa o kişi hesapsız cennete girer.³⁶⁸

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

112. HADİS

Hafs b. Giyâs, İmam Ca’fer es-Sâdık’tan şöyle rivayet etmiştir: “Allah, Ramazan ayı orucunu geçmiş ümmetlerin hiçbirine farz kılmamıştır.”

Hafs dedi ki: “Ama Allah Teâlâ ‘Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de sayılı günlerde farz kılındı. Umulur ki sakınırsınız’ buyurmuştur.”

İmam Ca’fer es-Sâdık şöyle cevap verdi: “Allah orucu bizden önceki ümmetlerin sadece peygamberlerine farz kıldı, ümmetlerine değil. Oruçla bu ümmeti üstün yaptı ve orucu hem Hz. Peygamber’e hem de ümmetine farz kıldı.”³⁶⁹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

³⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, V, 231: Tirmizî, İmân 8.

³⁶⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 177; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahduru'ül-Fakîh*, II, 99; Küleyni, *a.g.e.*, IV, 66; Meclisî, *a.g.e.*, XCIII, 342; Hur-Amüli, *a.g.e.*, X, 305.

³⁶⁸ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 123.

³⁶⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 178; Şehy Sadûk, *Men lâ Yahduru'ül-Fakîh*, II, 100; Hur-Amüli, *a.g.e.*, X, 240.

113. HADİS

Hz. Ali'den (r.a) nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurdular: “Şâban benim ayımdır. Ramazan Allah'ın ayıdır. Kim benim ayımı oruçlu geçirirse kıyamet günü onun şefaathçisi olurum. Kim Allah'ın ayında oruç tutarsa Allah Teâlâ onu kabirde yalnız hissettirmez, yalnızlığını giderir, o da kabirden yüzü ak olarak çıkar. Amel defterini sağ tarafından, ebedilik mektubunu sol tarafından alır. Nihayet Allah'ın huzuruna çıkar. Allah Teâlâ ona “kulum” der; o da “Buyur, Rabbim” diye mukabelede bulunur. Allah “Benim için mi oruç tuttun?” der. “Evet, Rabbim” diye cevap verir. Bunun üzerine Allah buyurur: “Peygamber gelinceye dek kulumun elinden tutun.” Ben gelince “Benim ayımda oruç tuttun mu?” diye sorarım. O da “Evet” derse ona “Bugün sana şefaath edeceğim” derim. Allah Teâlâ buyurur: “Benim haklarımı kulum için affettim. Kullarımın haklarına gelince kim bu kimseyi affederse razı oluncaya kadar hakkının karşılığını vermek bana borçtur.” Hz. Peygamber şöyle buyurur: Onun elinden tutar, Sırat köprüsüne kadar götürürüm. Sırat köprüsü, günahkârların ayaklarının sabit duramayacağı kadar kaygan ve zorludur. Onun elinden tutarım. Sırat görevlisi bana “Bu kim ya Rasulallah?” der. Ben de ismini söyleyerek “Bu ümmetimden falancadır. Bu dünyada şefaathimi umarak benim ayımda oruç tuttu. Vaadinin karşılığını bekleyerek de Rabbinin ayında oruç tuttu” derim. Allah'ın mağfiretiyle sıratı geçer, iki cennetin kapısına gelir. Onun için kapının açılmasını isterim. Cennet meleği Rıdvan “Bugün sana ve ümmetine kapıyı açma emri aldık” der. Hz. Ali buyurdu ki “Peygamber Efendimizin ayı olan Şâban ayında oruç tutun ki size Kıyamet günü şefaath etsin. Allah'ın ayı olan Ramazan ayında da oruç tutun ki mühürlü halis içecekten içesiniz.”³⁷⁰

Rivâyetin, “Ramazan Allah'ın ayıdır, Şâban benim ayımdır,” kısmı kaynaklarda geçmektedir.³⁷¹

114. HADİS

Abdullah b. Abbas, Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğunu söylemiştir: “Cennet, her yıl Ramazan ayının gelmesi sebebiyle güzelleşir ve süslenir. Ramazan ayının ilk gecesi olunca Mütenezzeh isminde arşın altından bir rüzgâr eser, cennetteki

³⁷⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhîri's-Selâse*, s. 179; Meclisî, *a.g.e.*, XCIV, 83.

³⁷¹ Suyûtî, *el-Câmi'u'l-Kebîr*, V, 381; Ali el-Muttakî, *a.g.e.*, XII, 313.

ağaçların yapraklarını birbirine vurdurur, derelerini hareketlendirir, şu ana kadar daha güzeli duyulmamış çok tatlı bir sesin çıkmasına sebep olur. Cennet hurileri süslenir, cennetin balkonlarına çıkarak şöyle derler: “Allah’tan bizi isteyen var mı ki biz onunla evlenelim!” Sonra melekler “Ey Rıdvan! Bu nasıl bir gecedir?” diye hayretlerini ifade ederler. O da hurileri çağırarak onlara şöyle der: “Ey güzel hayırlılar! Bu gece, Ramazan ayının ilk gecesidir. Bu gece Ümmet-i Muhammed için cennetin kapıları açılır.”

Allah (cennetin bekçisi) Rıdvan’a “Cennetin kapılarını aç”, (cehennem bekçisi) Malik’e de “Cehennem kapılarını ümmet-i Muhammed’den oruç tutup gece kalkanlara kapat!” der.

Allah, Cebrail’e şöyle nida eder: “Yeryüzüne in, azgın şeytanları bağla, zincirlere vur. Onları denizin derinliklerine at ki sevgili peygamberimin ümmetinin oruçlarını bozmasınlar.”

Peygamber Efendimiz şöyle devam etti: “Allah, Ramazan ayının her gecesinde üç kere meleklerini indirir ve şöyle nida eder: “Benden isteği olan var mı onun isteğini vereyim! Tövbe eden var mı onun tövbesini kabul edeyim! İstiğfar eden var mı onu başımlayayım? Kimseye ihtiyacı olmayan her şeyi tastamam olan Allah’a borç vermek isteyen var mı? Allah Ramazan ayının her günü iftar zamanında bazı kişileri cehennemden kurtarır. Cuma gecesini ve gündüzünde her saatte cehennem ateşini hak eden bir milyon kişiyi kurtarır. Ramazan ayının son gününde cehennem ateşinden kurtulanların sayısı tüm Ramazan ayında cehennem ateşinden kurtulanların sayısı kadardır. Kadir gecesini olduğunda Cebrail’e emreder, o da bir grup meleklerle yeryüzüne iner, yanında yeşil bir sancak vardır. O sancağı Kâbe’nin üzerine diker. Cebrail’in altı yüz kanadı vardır, bunlardan ikisini sadece Kadir gecesinde açar. Bu iki kanadını açınca doğuyla batıyı kaplar. Cebrail (a.s) melekleri Ümmet-i Muhammed’in arasına yayar. Onlar da ayakta olan, oturan, namaz kılan, zikreden herkese selam verir; onlarla musafaha eder, tan yeri ağarana kadar dualarına âmin derler. Tan yeri ağardığında Cebrail şöyle seslenir: “Ey melekler! Dönün! Dönün!” Melekler derler ki: “Ey Cebrail! Allah Hz. Muhammed’in ümmetindeki müminlerin ihtiyaçlarını ne yaptı (karşıladi

mı?)” Cebrail (a.s) şöyle der: “Allah onlara bu gece rahmet nazarıyla baktı ve onları bağışladı. Ancak dört grup insan hariç!”

“Bu dört grup insan kimdir, ya Rasulallah” diye sorulduğunda Peygamber Efendimiz şöyle cevap verdi: “1. Alkolik olarak ölenler, 2. Anne babasına itaatsizlik edenler, 3. Akrabaları ile irtibatını koparanlar, 4. Meşâhin.”

“Ya Rasulallah! Meşâhin kimdir?” diye soruldu.

Peygamber Efendimiz “Meşâhin, iftira atanlardır.” buyurdu ve şöyle devam etti:

Ramazan ayının bayram gecesi ödül gecesidir. Bayram gününde Allah meleklerini tüm beldelelere gönderir. Melekler yeryüzüne inerler, yolların başlarında dururlar, insanların ve cinlerin haricinde tüm mahlûkatın duyabileceği şekilde seslenirler: “Ey Muhammed ümmeti! Rabbinizin huzuruna çıkın. O çok bol veren, büyük günahları bağışlayan yüce bir Rabdir.” İnsanlar namazgâha çıktıklarında Allah şöyle buyurur: “Ey meleklerim! İşini yapan işçinin alacağı nedir?” Melekler cevap verir: “Ey ilahımız, ey Rabbimiz! Onun hakkı ücretini ona tastamam vermendir.” Bunun üzerine Allah şöyle der: “Ey meleklerim! Sizi şahit tutuyorum ki onların Ramazan ayındaki oruçlarının ve gece ibadetlerinin sevabı, onlardan razı olmam ve onları bağışlamamdır.”

Allah buyurur ki: “Ey oruçlu kullarım! İzzetim ve Celalim’e yemin olsun ki bugün hepinizin ahiret için istediklerini illa ki vereceğim. Dünyalık isteklerinizde de sizi gözeteceğim. İzzetim’e yemin olsun ki beni gördüğünüz sürece hatalarınızı örteceğim. İzzetim’e yemin olsun ki sizleri cennet ehlinin önünde rezil rüsva etmeyeceğim. Haydi, bağışlanmış olarak gidin. Siz beni razı ettiniz, ben de sizden razı oldum.”

Melekler göğe yükselir ve Ramazan ayını tamamladıklarından dolayı Allah’ın bu ümmete verdiği mükâfatları birbirlerine müjdelerler.³⁷²

Rivayet sünnî kaynaklarda aynı lafızlarla yer almaktadır.³⁷³ Beyhaki “Zayıf” hükmü vermiştir.³⁷⁴

³⁷² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhîri's-Selâse*, s. 125.

115. HADİS

Ebû Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî, Peygamber Efendimiz'den şöyle duymuş: “Kim sınırlarını bilerek ve koruması gereken şeyleri koruyarak Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahlarına keffaret olur.”³⁷⁵

Rivayet hadis kaynaklarında aynı lafızlarla yer almaktadır. Şuayb Arnavut rivayetin hasen olduğunu fakat senedinin zayıf olduğunu söylemektedir.³⁷⁶

116. HADİS

Ebu Hureyre dedi ki: “Peygamber Efendimiz hutbe okurken şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Kim Ramazan ayında sükûnetle kulağını, gözünü, dilini haramdan, yalandan, gıybetten, insanlara eziyet etmekten kuruyarak oruç tutarsa Kiyamet günü dizi halilurrahman ibrahimin dizine deginceye kadar yaklastirilir”³⁷⁷

Rivayeti İbnü'l-Cevzî, *el-İlelü'l-Mütenâhiye* 'de zikretmiştir.³⁷⁸

117. HADİS

Hiz. Âişe, Peygamber Efendimiz'den şöyle duyduğunu söylemiştir: “Oruçlular için göğün kapıları (Allah'ın rahmeti) açılır. Eğer Güneş batarken iki rek'at ya da bir rek'at nâfile namaz kılsa ışıklarıyla göğü aydınlatan cennet hurileri olan eşleri şöyle der: Allah'ım, onu bize gönder, biz onu görmek için can atıyoruz. Eğer oruç zamanında “ لا اله إلا الله ” ya da “ سبحان الله ” derse yetmiş bin melek onu kuşatır, günün sonuna kadar onu söylediği tespihini yazar.”³⁷⁹

³⁷³ Beyhakî *Şuabü'l-İmân*, V, 276; Beyhakî *Fezâ'ilü'l-Evkât*, I, 249; Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhib*, II, 61.

³⁷⁴ Suyutî, *Camîu'l-Ehadis*, XXXV, 474.

³⁷⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 131.

³⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 55; İbn Hibbân, *Sahih*, VIII, 219.

³⁷⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 181; Hur-Amüli, *a.g.e.*, X, 164.

³⁷⁸ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, II, 540.

³⁷⁹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s.182.

Rivayet benzer lafızlarla bazı kaynaklarda yer almaktadır.³⁸⁰ Zehebî, “mevzu” hükmü vermiştir.³⁸¹

118. HADİS

Ebû Saîd el-Hudrî dedi ki: “Peygamber Efendimiz bir gün şöyle buyurdu: “Ramazan ayının ilk gecesinden itibaren Cennet kapıları açılarak Ramazan ayının son gecesine kadar kapanmayacaktır. Ramazan ayının gecelerinde namaz kılanın namazının her secdesinde bin ya da beş yüz iyilik ona yazılır. Onun için Cennet’te kırmızı yakuttan bin kapısı olan, her kapısı altından ve kırmızı yakutla süslenmiş bir sarayı olan her sarayda yedi bin kapısı olan bir ev inşa edilecektir. Mümin Ramazan ayında bir gün oruç tuttuğunda işlemiş olduğu geçmiş günahları af olur ve bir sonraki işleyeceği günahlarına da kefaret sayılacaktır. Allah Ramazan ayında her gün oruç tutanın karşılığında altından yapılmış bin kapısı olan bir saray verecektir. Yedi bin melek o günün sonuna kadar ona istiğfar edecektir. Oruçlunun gece gündüz her secdesi için cennette bir süvarinin bin yıl gidebileceği bir ağaç onun olacaktır.”³⁸²

Rivayetin ilk kısmı hadis kaynaklarında şu şekilde geçmektedir:

Ebu Said el-Hudrî’nin rivâyet ettiğine göre Rasullah (s.a) şöyle buyurmuştur, Ramazan’ın ilk gecesini olunca, göğün kapıları açılır, Ramazan’ın son gecesini oluncaya kadar hiçbir kapısı kapanmaz.³⁸³ Heysemi “zayıf” hükmü vermiştir.³⁸⁴

119. HADİS

Abdullah b. Abbas dedi ki: “Rasulullah’ı (s.a) şöyle derken duydum: “Allah şöyle buyurdu: “Âdemoğlunun oruç dışında tüm amelleri kendinedir ama oruç benimdir. Onun karşılığını ben veririrm. Oruç Kıyamet günü cehennem ateşine karşı mümin kullar için bir kalkandır. Dünyada mücahitlerin kalkanlarıyla korunduğu gibi kıyamette de oruçla korunacaklar. Oruçlunun ağız kokusu Allah katında miskin kokusundan daha

³⁸⁰ Taberânî, *el-Mu’cemül-Evsat*, VII, 368; Beyhâkî, *Şuabu’l-İman*, III, 299; İbnü’l-Cevzî, Ebu’l Ferec, *el-İlelü’l-Mütenâhiye*, II, 546.

³⁸¹ Zehebî, *Mîzânü’l-İ’tidâl*, I, 391.

³⁸² Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhürî’s-Selâse*, s. 182; Nuri, *a.g.e.*, VII, 421-422.

³⁸³ Taberânî *el-Mu’cemü’s-Sagir*, I, 202; Suyûtî, *Câmi’u’l-Ehâdis*, VII, 121.

³⁸⁴ Heysemi, *Mecma’u’z-Zevâ’id*, III, 345.

hayırlıdır. Oruç tutanlar için iki mutluluk vardır: biri iftar esnasında ikincisi benimle ile (kıyamet günü) karşılaştığında ki ben onu cennete koyacağım. ³⁸⁵

Ramazan ayı ile ilgili meşhur bir rivayettir. Sahih isnadla kaynaklarda yer almaktadır.³⁸⁶

120. HADİS

Abdullah b. Mesud'dan nakledildiğine göre Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: “Beni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin olsun ki, Cebrail, İsrail’den, O da Rabbinden şöyle nakletti: Kim Ramazan ayının son gecesinde on rek’at namaz kılar, her rek’atında Fatiha suresini bir kere ihlas suresini on kere okur her secde ve rûkusunda ‘Subhânellâhi ve’l-Hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vellâhü Ekber’ duasını okur her iki rek’atta selam verir ve selam verdikten sonra bin kere istiğfar duası okur, istiğfar duası bitikten sonra secdeye giderek şu duayı da okursa:

“Ey canlı ve diri olan Allahım! Ey celal ve ikrâm sahibi Allahım! Ey Dünya ve Ahiret’in Rahmân ve Rahîmi! Ey merhametlilerin en merhametlisi ve ey öncekilerin ve sonrakilerin ilahı! Benim günahlarımı bağışla. Orucumu ve namazımı kabul eyle” derse, beni hak peygamberi olarak gönderen Allah’a yemin ediyorum ki başını secdeden kaldırmadan Allah onu bağışlar. Ramazan ayının orucunu kabul eder, tüm insanların günahlarında daha büyük yetmiş günah da işlemiş olsa Allah onu affeder. Onun vasıtasıyla tüm Dünya halkının ibadetlerini kabul eder.” O esnada Peygamber Efendimiz Cebrail’e dedi ki! Ey Cebrail! Allah Ramazan ayında hem onun ibadetini hem de bulunduğu şehrin ibadetini kabul eder mi? Cebrail dedi ki: “Evet” Seni hak peygamberi olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki: Bu kulun Allah’ın katındaki makam ve mevki sebebiyle kendisinin ve hemşehrilerinin namazlarını, oruçlarını, ibadetlerini kabul eder günahlarını bağışlar dualarını kabul eder. Peygamber Efendimiz dedi ki: “ Beni hak peygamberi olarak gönderen Allah’a yemin olsun ki: Allah’ın kulları bu namazı kılsa arakasından bu istiğfarı söylese Allah onun namazını, orucunu,

³⁸⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 185; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 249-251.

³⁸⁶ Müslim, *Siyâm* 30; Nesâî, *Siyâm* 42; İbn Mâce, *Siyâm* 1; Ahmed b. Hanbel, XV, 445; Beyhâkî, *Şuabu'l-İman*, V, 200; Ebu Abdillâh Muhammed b. Ebî Nasr Fütûh b. Abdillâh el-Humeydî, *el-Cem' Beyne's-Sahîhayn*, III, 23.

ibadetini, kabul eder, onu bağışlar dualarını kabul eder. Çünkü Allah kendi kitabında şöyle der “Rabbinizden mağfiret dileyin. Çünkü O çok bağışlayandır”³⁸⁷“Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O’na tövbe edin”.³⁸⁸ “Yine onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allah’ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tövbe-istiğfar ederler. Zaten günahları Allah’tan başka kim bağışlayabilir ki! Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde, bile bile ısrar etmezler.”³⁸⁹, “Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra da O’na tövbe edin ki sizi belirlenmiş bir süreye (ömrünüzün sonuna) kadar güzel bir şekilde yararlandırırsın ve her fazilet sahibine faziletinin karşılığını versin. Eğer yüz çevirirseniz, ben sizin adınıza büyük bir günün azabından korkuyorum.”³⁹⁰,”Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O’ndan bağışlama dile. Çünkü O tövbeleri çok kabul edendir”³⁹¹.

Peygamber Efendimiz dedi ki: “Bu namaz ve istiğfar Allah tarafından sadece benim ümmetime bir hediyedir.”³⁹²

Rivayet mevzuat literatüründe zikredilmiştir.³⁹³

121. HADİS

Ebu Hureyre (r.a) Peygamber Efendimiz’den şöyle naklediyor: “Kim Kadir gecesini ibadet ederek, karşılığını Allah’tan bekleyerek geçirirse Allah onun geçmiş günahlarını affeder.” Peygamber Efendimiz her zaman kadir gecesini ibadetle geçiriyordu fakat gecenin tamamını değil.³⁹⁴

Rivayetin ilk kısmı sünnî kaynaklarda yer almaktadır.³⁹⁵ Şuayb Arnavut sahih hükmü vermiştir.³⁹⁶

³⁸⁷ Nûh, 71,10.

³⁸⁸ Hud, 11, 90.

³⁸⁹ Ali İmran 3, 135.

³⁹⁰ Hud, 11, 3.

³⁹¹ Nasr, 110, 3.

³⁹² Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 190; Nuri, *a.g.e.*, VI, 219-221.

³⁹³ İbnü’l-Cevzî, Ebu’l Ferec, *el-Mevzûât*, II, 131; İbn Arrâk, *Tenzihü’s-Şerîa*, II, 93.

³⁹⁴ Şeyh Sadûk, *Fezâilü’l-Eşhûri’s-Selâse*, s. 193; Hur-Amûli, *a.g.e.*, X, 359.

³⁹⁵ Buhari, Salât 6; Beyhâkî, *es-Sünenü’l Kübrâ*, IV, 505.

³⁹⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 347.

122. HADİS

Abdullah b. Abbas anlatıyor: “Kim Ramazan orucunu Mekke’de tutarsa gecelerini de mümkün olduğu kadar ibadetle geçirirse Ramazan ayı dışında bin ayı Mekke’de ibadetle geçirmiş gibi olur. Bunun dışında Allah yolunda her gece gündüz iki at yükü kadar eşya infak etmiş gibi olur, Allah yolunda bir köle âzat etme sevabı verilir, her gece ve gündüz sadaka etme sevabı, şefaathakki, cennette derecesini yükselmesi hakkı onun olacaktır”³⁹⁷

Rivayetin bir benzeri müteahhir bazı kaynaklarda yer almaktadır.³⁹⁸ İsnadındaki Abdurrahim b. Zeyd’in son derece zayıf bir ravidir.³⁹⁹

123. HADİS

Mûsâ el-Kâzım dedi ki: “Kim kadir gecesinde gusül abdesti alarak güneşin doğmasına kadar ibadetle meşgul olursa günahlarından arınmış olur.”⁴⁰⁰

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

124. HADİS

İsmail b. Mihran anlatıyor: “İmam Ca’fer-i Sâdık’ı şöyle söylerken işittim: “ Kim Ramazan ayının gusül günlerinde yıkanırsa annesinden doğduğu gibi günahlarından arındırılır.” Ben tekrar Ca’fer’e sordum: Ey Allah Rasulü’nün oğlu! Ramazan ayında gusül abdesti alınacak geceler hangileridir? İmam Ca’fer dedi ki: “ Ramazan ayının on yedinci on dokuzuncu, yirmi birinci ve yirmi üçüncü geceleridir buyurdu.” Bu gecelerde ya da diğer gecelerde namaz kılınır mı? Dedi ki: “Hayır, Kadir gecesini olma ihtimalinden dolayı sadece yirmi birinci gecede ve yirmi üçüncü gecede namaz kılmak müstehaptır. Bu iki geceden her hangi birinde yüz rek’at namaz kılınır her rek’atta bir kere Fatiha suresi on kere ihlas suresi okunur. Kim bu namazı kılsa Allah onu

³⁹⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhîri's-Selâse*, s.193.

³⁹⁸ Münzirî, *et-Tergîb ve't-Terhîb*, II, 55; Suyûtî, *Câmi'u'l-Ehâdis*, XLI, 401.

³⁹⁹ Bkz. Zehebî, *Mizân*, II, 605.

⁴⁰⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhîri's-Selâse*, s. 195; Meclisî, *a.g.e*, VIII, 128.

cehennem ateşinden kurtarır. Cennet ona vacip olur. İki büyük Arap kabilesi olan Rebia, Mudar halkı kadar insana şefaathetme hakkı verir.”⁴⁰¹

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

125. HADİS

Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî anlatıyor: “Ramazan ayının son gecesinde Rasulullah’ın yanına gittim. Rasulullah beni gördüğünde şöyle buyurdu: “Ey Cabir! Bu Cuma Ramazan ayının son cumasıdır. Onu için sen Ramazan ayına vedâ et ve de ki: “*اللهم لا تجعله آخر العهد من صيامنا إياه فان جعلته فاجعني مرحوما ولا تجعلني محروما*”(Allah’ım, bu ayı son Ramazan ayımız olarak kararlaştırma, eğer böyle yaparsan, bizi merhamet olunanlardan eyle, mahrum kalanlardan eyleme). Peygamber Efendimiz buyurdu ki: “ Kim bu vedâyı yaparsa şu iki hayırdan biri onun olur: ya o kişi gelecek Ramazan ayına yetişir ya da Allah’ın bağışlanmış kullarından olacaktır”. Peygamber Efendimiz dedi ki: “ Allah Ramazan orucunu geçmiş ümmetlerin sadece peygamberlerine vacip kılmıştı ümmetlerine değil, fakat Allah’ın size olan inayetiyle Ramazan orucunu hem peygamberinize hem de ümmetine vacip kıldı. Bu esnada Peygamber efendimiz dedi ki: Beni hak peygamberi olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki, Allah bana verdiği fazileti hiçbir peygambere vermedi, ben onların efendisi, faziletlisi ve en iyisiyim, fakat övünmeyeceğim.”⁴⁰²

Rivayet hadis kaynaklarında tespit edilememiştir.

126. HADİS

Enes b. Malik anlatıyor: “Peygamber Efendimiz Ramazan ayı geldiğinde üç kere şöyle derdi: “ Sübhanallah! Size ne yaklaşıyor, siz neye yanaşıyorsunuz?” Ömer b. Hattap dedi ki: Ey Allah’ın Resülü! Vahiy mi indi yoksa düşman mı bizim tarafa geliyor diye sordu? Peygamber Efendimiz buyurdu ki: Böyle bir şey yok, fakat Allah Ramazan ayının ilk gecesinde her ehli kibleyi bağışlar.”

⁴⁰¹ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 195; Nuri, *a.g.e*, VI, 212.

⁴⁰² Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 196; Nuri, *a.g.e*, VII, 480.

Enes b. Malik anlatıyor: “Başka bir kişi toplantının bir kenarından başını kaldırıp şaşırarak şöyle dedi: Peh peh. Peygamber Efendimiz ona dedi ki: “ Gönlün bu sözü kabul etmedi mi? O kişi dedi ki: ey Allah’ın Resulü! Allah’a yemin ederim gönlüm bu sözü kabul etmekten yorulmadı, fakat ben münafık kişileri hatırladım. Peygamber efendimiz dedi ki: “ Münafık kâfirdir. Kâfir olan kişi bu sözlerden faydalanmaz.”⁴⁰³

Rivayet hadis kaynaklarında geçmektedir. ⁴⁰⁴ Heysemi, “zayıf” hükmü vermiştir.⁴⁰⁵

127. HADİS

Abdullah b. Mesud anlatıyor: “Ramazan hilâli görüldüğünde Rasulullah’tan şöyle duydum: “ Eğer insanlar Ramazan ayının ne kadar faziletli bir ay olduğunu anlasalardı Ramazan ayının bir sene olmasını temenni ederlerdi.” Bu esnada Huzaa kabilesinden bir kişi şöyle sordu? Ey Allah’ın Resulü! Ramazan ayının bereketinden bize bahsedin. Peygamber Efendimiz de buyurdu ki: “Cennet Ramazan ayı geldiği için yılın başından itibaren ta yılın sonuna kadar süsleniyor. Ramazan ayının ilk gecesi Arş’in altından bir rüzgâr esecek ve ağaçların yaprakları birbirine çarpacak. Bu sesi cennette olan huriler duyduklarında şöyle seslenirler: Allah’ım bizi cennetlik olan kullarınla evlendir. Bu şekilde bizim de onların gözlerimizi aydınlat. Allah Ramazan ayında oruç tutan her kulunu cennette yakuttan bir çadırda bir huri ile evlendirecektir. Bununla ilgili Kur’an’da şöyle geçmektedir: (في الخيام مقصورات حور), “Onlar, çadırlara kapanmış hurilerdir.”⁴⁰⁶ “Cenntteki hurilerin yetmiş hüllesi vardır. Her hullenin özel rengi vardır. Yetmiş çeşit güzel kokusu vardır. Bu güzel kokuların her birinin kendine has kokusu vardır. Hurilerin her birinin kırmızı yakuttan yatakları vardır. Bu, Ramazan’da tuttuğu her bir gün içindir, yaptığı iyilikler hariç.”⁴⁰⁷

⁴⁰³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 197; Meclisî, *a.g.e*, XCIII, 347; Nuri, *a.g.e*, VII, 425.

⁴⁰⁴ Taberânî, *el-Mu'cemül-Evsat*, 5, 158; Heysemi, *Mecma'u'z-Zevâ'id*, 3, 189.

⁴⁰⁵ Taberânî, *el-Mu'cemül-Evsat*, 5, 158; Heysemi, *Mecma'u'z-Zevâ'id*, 3, 189.

⁴⁰⁶ Rahman, 55, 72.

⁴⁰⁷ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 198; Nuri, *a.g.e*, VII, 425.

Bu hadis bazı kaynaklarda aynı lafızlarla zikredilmiştir.⁴⁰⁸ Heysemî zayıf, İbnü'l-Cevzi mevzu hükmü vermiştir.⁴⁰⁹

128. HADİS

Muhammed el-Bâkır anlatıyor: “Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Ramazan ayının hilâli görüldüğünde cehennem kapıları kapanır, cennet kapıları açılır şeytanlar zincirle bağlanır.”⁴¹⁰

Rivayet yakın lafızlarla hadis kaynaklarında yer almaktadır.⁴¹¹ Şuayb el-Arnâvut sahih hükmü vermiştir.⁴¹²

129. HADİS

Ebu Hureyre'nin rivayet ettiğiğne Peygamber Efendimiz şöyle dedi ki: “Kim ramazan ayında inanarak karşılığını Allah'tan bekleyerek oruç tutarsa Allah onu geçmiş günahlarını bağışlar.”⁴¹³

Rivayet sünne kaynaklarda aynı lafızlarla yer almaktadır.⁴¹⁴

130. HADİS

Ebu Hureyre şöyle naklediyor: “Nice oruç tutanlar var ki, aç kalmaktan başka bir kazançları yoktur ve yine nice gece namaz kılanlar var ki, yorgunluktan başka namazından elde ettiği bir şey yoktur.”⁴¹⁵

Bu hadis kaynaklarda aynı lafızlarla yer almaktadır.⁴¹⁶ el-Âzamî “sahih” hükmü vermiştir.⁴¹⁷

⁴⁰⁸ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-Mevzûât*, II, 189; Heysemi, *Mecma'u'z-Zevâ'id*, III, 185; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-'Ummâl*, III, 478; İbn Arrâk, *Tenzihü's-Şerîa*, II, 153.

⁴⁰⁹ Heysemi, *Mecma'u'z-Zevâ'id*, III, 185; İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec, *el-Mevzûât*, II, 189.

⁴¹⁰ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 199; Nuri, *a.g.e.*, VII, 426.

⁴¹¹ Buhârî, *Sıyâm*, 5; Müslim, *Sıyâm*, 1; Ahmed b. Hanbel, II, 356; Beyhâkî, *es-Sünenü'l-Kübra*, IV, 339; Suyutî, *Câmiu'l-Ehâdîs*, III, 29.

⁴¹² Ahmed b. Hanbel, II, 357.

⁴¹³ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 203; Hur-Amüli, *a.g.e.*, X, 164.

⁴¹⁴ Buhârî, *Fadlu Leyleti'l-Kadr* I; Müslim, *Salatü'l-müsâfirîn* 13; Nesâî, *Kıyâmu'l-Leyl* 3; Ahmed b. Hanbel, II, 423; Ebu Dâvûd, *Kıyâmu Şehri Ramazân* I.

⁴¹⁵ Şeyh Sadûk, *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse*, s. 204; Meclisî, *a.g.e.*, VII, 298; Hur-Amüli, *a.g.e.*, I, 72.

DEĞERLENDİRME

Şeyh Saduk'un üç ayların faziletine dair telif etmiş olduğu bu eserde, 15'i Receb, 30'u Şaban, 85'i de Ramazan ayı ile ilgili olmak üzere toplam 130 rivayet yer almaktadır. Sünnî kaynaklarda geçen hadislerin yaklaşık üçte ikisi zayıf yahut mevzu yaklaşık üçte biri de sahih yahut hasen türünden makbul rivayetlerdendir. Şia'da imamların sözleri de hadis kabul edildiği için⁴¹⁸ eserde geçen rivayetlerin son ravileri ekseriyetle Şîilerin imam olarak kabul ettiği kişilerdir. En çok rivayetine yer verilen kişi ise İmam Ca'fer es-Sâdık'tır. İmam Ca'fer es-Sâdık'ın rivayetleri diğer imamlara göre sünnî kaynaklarda da daha fazla yer almaktadır. Eserde geçen ve sünnî kaynaklarda bulunduğu tespit edilen rivayetlerin son ravileri, yer aldıkları eserler ve tespit edilebildiği kadarıyla rivayetlerin sıhhat durumları şu şekildedir:

Hadis No	Ravi	Kaynak	Sihhat durumu
2	Ebû Ümâme Sudey b. Aclân b. Vehb el-Bâhilî	<i>el-Mucemül-Kebir, Şuabu'l-İman (Beyhaki), Câmi'u'l-ehâdis (Suyûtî).</i>	Sahih
4	Ebû Saîd el-Hudrî	<i>el-Mevzûât li'İbnül Cevzî, (İbnü'l-Cevzî), Tebyînu'l-Aceb, (İbn Hacer el- Askalânî), el-Le'âli' l- masnû'a fi'l ehâdisî'l mevzû'a (Suyûtî).</i>	Mevzu
7	Selman-ı Farisi	<i>Şuabu'l-İman, (Beyhakî,), Tebyînu'l-Aceb, (İbn Hacer el- Askalânî) Câmi'u'l-Ehâdis,(Suyûtî).</i>	Zayıf
8	Halid b. Yezid	<i>Tebyînu'l-Aceb (İbn Hacer el- Askalânî).</i>	Zayıf

⁴¹⁶ Ahmed b. Hanbel, II, 373; Hâkim en-Nisaburî, *el-Müstedrek*, I, 596; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XII, 382.

⁴¹⁷ İbn Huzeyme, *Sahih*, III, 242.

⁴¹⁸ Kuzudişli Bekir, *a.g.e.*,101.

9	Enes b. Malik	<i>Kitâbü'l-Mecrâhîn (İbn Hibbân), Fezâilü'l-Evkât (Beyhakî), el-İlelü'l-Mütenâhiye, Mîzânü'l-İ'tidâl, el-Camiu's-Sagır.</i>	Mevzu
11	Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî	<i>el-Mevzûât (İbnü'l-Cevzî), Tebyînu'l-Aceb, (İbn Hacer el-Askalânî), el-Le'âli'l-Masnû'a (Suyûtî).</i>	Mevzu
14	Ebu Hureyre	<i>Sünen-i İbn Mace, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, el-Cem'eyne's-Sahîhayn, (Humeydi).</i>	Sahih
17	Enes b. Malik	<i>el-Menâru'l-Münif (İbn Kayyim el-Cevziyye) el-Le'âli'l-Masnû'a (Suyuti), Keşfü'l-Hafâ (Aclûnî).</i>	Zayıf
19	Aişe (r.a)	<i>Sünen-i Tirmîzî, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, Fezâilü'l-Evkat (Beyhakî).</i>	Zayıf
20	Ebû Ümâme	<i>Tarihu Medineti Dimaşk, (İbn Asâkir) el-Bedrü'l-Münîr (İbnü'l-Mülakkın), et-Telhîsü'l-Habîr (İbn Hacer).</i>	Zayıf
23	Üsâme b. Zeyd b.	<i>Müsnedü Ahmed b. Hanbel, Müsnedü'l-Bezzâr.</i>	Hasen
24	Aişe (r.a)	<i>Sünen-i Nesâî.</i>	Sahih
26	Ebu Üsâme Zeyd b. Eslem el-Advî	<i>el-Musannef (İbn Ebi Şeybe), el-Müsned (İshâk b. Rahıye).</i>	Sahih
29	Hz. Aişe	<i>el-Câmi'u'l-kebîr(Suyûtî), Kenzü'l-'Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Efâl(Ali el-Muttakî).</i>	Zayıf
30	Ebu Hureyre	<i>Sahihu'l-Buhari, Süneni Nesâî, Müsnedü Ahmed b. Hanbel.</i>	Sahih
32	Bilal b. Yesar	<i>Müsnedü Ahmed b. Hanbel, el-Musannef, (İbn Ebi Şeybe) el-Mu'cemu's-Sagîr, (Taberânî) Amelü'l-Yevm ve'l-</i>	Sahih

		<i>Leyle(İbnü's-Sünnî).</i>	
35	Ümmü Seleme	<i>Sünen-i Tirmizi, Sünen-i Nesai, Müsned (İshâk b. Rahuye).</i>	Sahih
39	Hz. Aişe	<i>el-Emâli'l-Mutlaka,(İbn Hacer)</i>	Zayıf
43	Ümmü Seleme	<i>Sünnen Ebû Dâvûd, Sünnen İbn Mace, Müsnedü's-Şâmiyyîn,(Taberânî), el-Musannef,(İbn Ebi Şeybe).</i>	Sahih
44	Hz. Aişe	<i>Süneni Nesât.</i>	Sahih
45	Selmân-ı Fârisî	<i>Sahih (İbn Huzeyme) Şu'abu'l-Îmân, (Beyhakî) et-Tergîb ve't-Terhib, (Münzirî).</i>	Zayıf
48	Enes b. Mâlik	<i>el-Mu'cemü's-Sağır(Taberânî)</i>	Zayıf
49	Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh	<i>el-Musannef, (İbn Ebi Şeybe) el-Mu'cemu'l-Kebîr,(Taberânî).</i>	Sahih
50	Abdullah b. Abbas	<i>Şuabu'l-Îman, Fezâilü'l-Evkat, (Beyhakî), Mecma'u'z-Zevâid(Heysemî).</i>	Zayıf
51	Ebu Hureyre	<i>Süneni İbn Mâce, el-Musannef (İbn Ebî Şeybe) el-Mu'cemu'l-Kebîr, (Taberânî), Şuabu'l-Îman,(Beyhakî), el-İlelü'l-Mütenâhiye,(İbnü'l-Cevzî), et-Tergib ve't-Terhîb, (Münzirî)</i>	Zayıf
53	Ebû Nasr Yahyâ b. Ebî Kesîr Sâlih et-Tâi el-Yemâmî	<i>Müsnedü's-Şihâb (Kudâî), Mîzânü'l-İ'tidâl (Zehebî).</i>	Zayıf
55	Abdullah b. Hişâm b. Zühre	<i>el-Mu'cemü'l-Evsat (Taberânî).</i>	Hasen
57	Ebu Hureyre	<i>Sünen-i Tirmizî, Sahih (İbn Hibbân), et-Tergîb ve't-Terhîb, el-Ezkâr.</i>	Hasen
58	İbn Ebû Ömer	<i>Sahihu'l-Buhari, Sahihu Müslim, Sünen-i</i>	Sahih

		<i>Tirmizî.</i>	
59	Abdullah b. Abbas	<i>el-Müstedrek, (Hâkim en-Nisaburî).</i>	Sahih
62	Ebu Hureyre	<i>Müsnedü Ahmed b. Hanbel, et-Tergib ve 't-Terhîb.</i>	Zayıf
64	Abdullah b. Abbas	<i>el-Mu'cemu'l-Kebîr, el-Mebsût (Serahsî), Cami'ul-Ehâdis, Kenzü'l-'Ummâl.</i>	Zayıf
65	Muhammed b. Kâb	<i>es-Sünenü'l-Kübra (Beyhâkî), Fethu'l-Bari (İbn Hacer), Mîzânü'l-İ'tidâl (Zehebî).</i>	Zayıf
66	Ebu Hureyre	<i>Sünen-i İbn Mâce, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, el-'İlelül-Vâride (Dârekutnî), el-Musannef,</i>	Zayıf
69	Abdurrahman b. Avf	<i>Sünen-i Tirmizî, Sünen-i İbn Mâce.</i>	Zayıf
72	Halid b. Zeyd	<i>Sünen-i Tirmizî, Sünen-i İbni Mâce.</i>	Sahih
73	Abdullah b. Abbas	<i>Sünen-i Dârekutnî, Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle (İbnü's-Sünnî).</i>	Zayıf
75	Ebu Hureyre	<i>Sahihu'l-Buhari, Sahihu Müslim, Sünen-i Nesâî.</i>	Sahih
86	Ebu Hureyre	<i>Sahihu'l-Buhârî, Sahihu'l-Müslim, Sünen-i Nesâî, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, Sünen-i Ebu Dâvûd.</i>	Sahih
89	Fâtıma bint Hüseyin	<i>Sünen-i Dârekutnî, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, es-Sünenü'l-Kübra.</i>	Zayıf
93	Ebu Hureyre	<i>Sünen-i Ebu Dâvûd, Sünen-i Nesâî.</i>	Sahih
94	Ebû Saîd el-Hudrî	<i>es-Sünenü'l-Kübrâ, Kenzü'l-'Ummâl.</i>	Zayıf
95	Abdurrahman b.	<i>el-Ehâdisü't-Tivâl</i>	Zayıf

	Semüra	(<i>Taberânî</i>), <i>Mecma'u'z-Zevâ'id</i> , (<i>Heysemî</i>), <i>Cem'u'l-Cevâmi(Suyûtî)</i> .	
98	Ebu Hureyre	<i>Sahihu'l Buhârî, Sahihu Müslim, Sünen-i Nesâî, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, Sünen-i Ebu Dâvûd.</i>	Zayıf
103	Ebu Hureyre	<i>Sahihu Müslim, Sünen-i Nesâî, Sünen-i İbn Mâce, Müsnedü Ahmed b. Hanbel, Şuabu'l-İman, el-Cem' beyne's-Sahîhayn.</i>	Sahih
107	Ebu'l-Âliye Rufey' b. Mihrân er-Riyâhî el-Basrî	<i>Şuabu'l-İman, el-Musannef, el-İlelü'l-Mütenâhiye (İbnü'l-Cevzî).</i>	Zayıf
109	Muâz b. Cebel	<i>Sünen-i Tirmizi, Sünen-i İbn Mâce, Müsnedü Ahmed b. Hanbel</i>	Sahih
114	Abdullah b. Abbas	<i>Şuabü'l-İmân, Fezâ'ilü'l-Evkât, et-Tergîb ve't-Terhib.</i>	Zayıf
115	Ebü Saîd el-Hudrî	<i>Müsnedü Ahmed b. Hanbel, Sahih (İbn Hibbân).</i>	Hasen
116	Ebu Hureyre	<i>el-İlelü'l-Mütenâhiye (İbnü'l-Cevzî, Ebu'l Ferec).</i>	Mevzu
117	Hız. Aişe	<i>Mizânü'l-İtidâl.</i>	Mevzu
118	Ebü Saîd el-Hudrî	<i>el-Mu'cemü's-Sagır, Câmi'u'l-Ehâdîs.</i>	Zayıf
120	Abdullah b. Mesud	<i>el-Mevzûât.</i>	Mevzu
121	Ebu Hureyre	<i>Sahihu'l Buhari, es-Sünenü'l Kübrâ.</i>	Sahih
122	Abdullah b. Abbas	<i>et-Tergib ve't-Terhib, Câmi'u'l-Ehâdîs.</i>	Zayıf
126	Enes b. Mâlik	<i>el-Mu'cemül-Evsat, Mecma'u'z-Zevâ'id.</i>	Zayıf
127	Abdullah b. Abbas	<i>el-Mevzûât, Mecma'u'z-Zevâ'id, Kenzü'l-'Ummâl, Tenzihü'ş-Şeria, (İbn Arrâk)</i>	Mevzu

128	Ebu Hureyre	<i>Sahihu'l Buhari, Sahihu'l Müslim, Sünen-inü Ahmed b. Hanbel, Beyhâkî, es-Sünenü'l-Kübra, Suyufî, Câmiu'l-Ehâdîs,</i>	Sahih
130	Ebu Hureyre	<i>Müsnedü Ahmed b. Hanbel, el-Müstedrek, el-Mu'cemu'l-Kebîr,</i>	Sahih

Sahih	Hasen	Zayıf	Mevzu	Toplam
21	4	27	7	59

Fezailü'l-eşhûri's-selâse'de geçen 130 hadisten 59'u sünnî kaynaklarda geçmektedir. Sünnî kaynaklarda geçen hadisler üzerinde yaptığımız tahrîc çalışmamızın neticesinde elde ettiğimiz sonuç şu şekildedir: *Fezailü'l-eşhûri's-selâse*'de geçen 59 hadisten 21 sahih olup; *Ahmed b. Hanbel (Müsned), Sahîh-i Buhârî, Sünen-i Ebu Dâvûd, Sünen-i İbn Mâce, Sünen-i Tirmizî, Sünen-i Nesâî* gibi temel hadis kaynaklarında yer almıştır. Sahih hadisler *Kütüb-i Tis'a* dışında *Şuabu'l-İman, Câmi'u'l-Ehâdîs, el-Mu'cemu's-Sağîr, el-Mu'cemu'l-Kebîr Amelü'l-Yevm ve'l-Leyle, Mu'cemu's-Şuyûh, el-Minhâc fî Şuabi'l-İman, el-Müstedrek ale's-Sahîhayn* gibi eserlerde de bulunmaktadır. Eserde 4 hasen hadis ve 27 zayıf hadis bulunmaktadır. Ancak Şeyh Saduk'un *Fezailü'l-Eşhûri's-Selâse* adlı risalesinin Sünnî kaynaklarda geçen hadislerinin çoğu zayıf rivayetlerdir. Yine bu eserde 7 mevzu hadis de bulunmaktadır. Bu hadisler, Teberani'nin *el-Mu'cemül-Evsat*'ı ile İbn Hibbân'ın *Kitâbü'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddîsîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn* gibi eserlerde yer almaktadır. Eserde geçen ve Şiâ kaynaklarda bulunduğu tespit edilen rivayetlerin son ravileri ve yer aldıkları eserler şu şekildedir:

Hadis No	Ravi	Kaynak
1	Ebu'l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-	<i>Uyûnü'l-Ahbâri'r-Rızâ, el-Âmülî Vesâilu's-Şia, Meclîsî, Bihâru'l-Envâr.</i>

	Kâzım	
2	Enes b. Malik	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr, el-Âmiül Vesâilu's-Şia.</i>
3	İbn-i Bâbeveyh	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
4	Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. Hüseyn	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
5	Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî b. Hüseyn	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
6	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Kitabü'l-Kâfi, Vesâilu's-Şia.</i>
7	Ebu'l-Hasen Alî er- Rızâ b. Mûsâ el- Kâzım	<i>Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr.</i>
8	Hz. Ali	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Vesâilu's-Şia.</i>
9	Hz. Ali	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr.</i>
10	Hz. Ali	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Vesâilu's-Şia, Bihâru'l-Envâr.</i>
11	Ebû Saïd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el- Hudrî	<i>el-Emâlî, Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr.</i>
12	Ebu Rumha Huzremi	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
13	İbrahim b. Abdullah	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
14	Hz. Ali	<i>el-Emâlî, Vesâilu's-Şia, Bihâru'l-Envâr.</i>
15	Malik b. Enes	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr.</i>
16	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr.</i>
17	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr.</i>

18	Ebu'l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım	<i>el-Emâlî, Uyunu'l-Ahbâr er-Rıza, Bihâru'l-Envâr.</i>
19	Hasan b. Fazzal	<i>el-Emâlî, Uyünü Ahbâr.</i>
20	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
21	Abdullah b. Abbas	<i>Vesâilu's-Şia.</i>
22	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr.</i>
23	Ebû Muhammed Üsâme b. Zeyd b. Hârise el-Kelbî	<i>Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
24	Muhammed el-Bâkır	<i>Kitabü'l-Kâfî, Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
25	Yunus b. Yakup	<i>Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
26	Ebû Üsâme Zeyd b. Eslem el-Adevî el-Ömerî	<i>Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
27	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
28	Ebu'l-Hasan Ali bin Musa er-Rıza	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
29	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
30	Ali er-Rızâ	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
31	Ali er-Rızâ	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
32	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
33	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men la Yahduruhü'l-Fakih, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
34	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
35	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
36	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Vesâilu's-Şia.</i>
37	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>

38	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
39	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
40	Ali er-Rızâ	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
41	Hız. Ali	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
42	Hasan b. Ali	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
43	Abdullah b. Ömer	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
44	Hız. Aişe	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
45	Muhammed el-Bâkır	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Sevabü'l-A'mâl.</i>
46	Muhammed el-Bâkır	<i>el-Emâlî, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
47	İmam Ali er-Rızâ	<i>el-Emâlî, Uyûnü Ahbâri'r-Rızâ, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
48	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Sevabü'l-A'mâl, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Kitabü'l-Kâfî,</i>
49	Muhammed el-Bâkır	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh.</i>
50	Abdullah b. Abbas	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
51	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
52	Hız. Ali	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
53	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
54	Hız. Ali	<i>el-Emâlî, Uyûnü Ahbâr'r-Rızâ, Bihâru'l-Envâr.</i>
55	Muhammed el-Bâkır	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh.</i>
56	Sâid b. Cübeyr	<i>el-Emâlî, Sevabü'l-A'mâl, Bihâru'l-Envâr.</i>
57	Hız. Ali	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Kitabü'l-Kâfî.</i>
58	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia, Kitabü'l-Kâfî.</i>
59	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Kitabü'l-Kâfî.</i>
60	Hafs b. Giyâs	<i>el-Emâlî, Kitabü'l-Kâfî, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>

61	Muhammed el-Bâkır	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
62	Câbir b. Abdullah el-Ensâri	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
63	Hız. Ali	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
64	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
65	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
66	Yunus b. Abdurrahman	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
67	Ca'fer es-Sâdık	<i>Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr.</i>
68	Muhammed el-Bâkır	<i>Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr.</i>
69	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
70	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
71	Ca'fer es-Sâdık	<i>Bihâru'l-Envâr.</i>
72	Ali er-Rızâ	<i>Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
73	Ali er-Rızâ	<i>Bihâru'l-Envâr, Kitabü Müstedreki'l-Vesâil.</i>
74	Ali er-Rızâ	<i>Bihâru'l-Envâr</i>
75	Hız. Ali	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr, Vesâilu's-Şia.</i>
76	Hasan b. Ali el-Hazzaz	<i>Fezâilü's-Şia.</i>
77	Abdullah b. Abbâs	<i>Hükmü'l-Nebîyyi'l-Âzâm.</i>
78	Abdullah b. Abbâs	<i>Hükmü'l-Nebîyyi'l-Âzâm.</i>
79	Hız. Ali	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, İlelü's-Şerâ'i, Bihâru'l-Envâr.</i>
80	Hişam b. Hakem	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, İlelü's-Şerâ'i, Bihâru'l-Envâr.</i>
81	Ebû Sâid Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî	<i>Hükmü'l-Nebîyyi'l-Âzâm.</i>
82	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men lâ Yahduruhü'l-Fakîh, Bihâru'l-Envâr.</i>

83	Salih b. Hammad	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
84	Ali er-Rızâ	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
85	Muhammed el-Bâkır	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
86	Abdullah b. Abbas	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
87	Hz. Ali	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
88	Ali er-Rızâ	<i>Fezâilü 'l-Eşhûri 's-Selâse.</i>
89	Hz. Ali	<i>Men lâ Yahduruhü 'l-Fakîh, Bihâru 'l-Envâr.</i>
90	Sema' b. Mihran	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
91	Ca'fer es-Sâdık	<i>Fezâilü 'l-Eşhûri 's-Selâse.</i>
92	Abdullah b. Amir	<i>Fezâilü 'l-Eşhûri 's-Selâse.</i>
93	Ca'fer es-Sâdık	<i>el-Emâlî, Bihâru 'l-Envâr.</i>
94	Muhammed b.Süleyman ed- Deylemî	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü 'l-Fakîh, İlelü 'ş-Şerâ 'i, Bihâru 'l-Envâr.</i>
95	Abdurrahman b. Hubeyre	<i>el-Emâlî, Bihâru 'l-Envâr.</i>
96	Hasan b. Ali	<i>Fezâilü 'l-Eşhûri 's-Selâse.</i>
97	Ca'fer es-Sâdık	<i>Fezâilü 'l-Eşhûri 's-Selâse.</i>
98	Muhammed el-Bâkır	<i>Bihâru 'l-Envâr, Vesâilu 'ş-Şia.</i>
99	Muhammed el-Bâkır	<i>Fezâilü 'l-Eşhûri 's-Selâse.</i>
100	Mufaddal b. Ömer	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
101	Ca'fer es-Sâdık	<i>Kitabü 'l-Kâfi, Vesâilu 'ş-Şia.</i>
102	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men la Yahduruhü 'l-Fakih, Bihâru 'l-Envâr, Vesâilu 'ş-Şia, Kitabü 'l-Kâfi.</i>
103	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men la Yahduruhü 'l-Fakih, Bihâru 'l-Envâr.</i>
104	Mûsâ el-Kâzım	<i>Men la Yahduruhü 'l-Fakih.</i>
105	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men la Yahduruhü 'l-Fakih, Kitabü 'l-Kâfi, Vesâilu 'ş-Şia.</i>
106	Ca'fer es-Sâdık	<i>Men la Yahduruhü 'l-Fakih, Kitabü 'l-Kâfi, Vesâilu 'ş-Şia.</i>

107	Ca'fer es-Sâdik	<i>el-Emâlî, Men lâ Yahduruhü 'l-Fakîh, Sevabü 'l-A'mâl.</i>
108	Ca'fer es-Sâdik	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
109	Ali b. Abdulaziz	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
110	Ca'fer es-Sâdik	<i>Men lâ Yahduruhü 'l-Fakîh, , Kitabü 'l-Kâfî, Vesâilu 'ş-Şia.</i>
111	Muhammed el-Bâkır	<i>Fezâilü 'l-Eşhüri 's-Selâse.</i>
112	Hafs b. Giyâs	<i>Men lâ Yahduruhü 'l-Fakîh, Vesâilu 'ş-Şia.</i>
113	Hz. Ali	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
114	Abdullah b. Abbas	<i>Fezâilü 'l-Eşhüri 's-Selâse.</i>
115	Ebu Saîd el-Hudrî	<i>Fezâilü 'l-Eşhüri 's-Selâse.</i>
116	Ebu Hureyre	<i>Vesâilu 'ş-Şia.</i>
117	Hz. Âişe	<i>Fezâilü 'l-Eşhüri 's-Selâse.</i>
118	Ebû Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el- Hudrî	<i>Kitabü Müstedreki 'l-Vesâil.</i>
119	Abdullah b. Abbas	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
120	Abdullah b. Mesud	<i>Kitabü Müstedreki 'l-Vesâil.</i>
121	Ebu Hureyre	<i>Vesâilu 'ş-Şia.</i>
122	Abdullah b. Abbas	<i>Fezâilü 'l-Eşhüri 's-Selâse.</i>
123	Mûsâ el-Kâzım	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
124	İsmail b. Mihran	<i>Müstedreki 'l-Vesâil</i>
125	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî	<i>Bihâru 'l-Envâr.</i>
126	Enes b. Malik	<i>Bihâru 'l-Envâr, Müstedreki 'l-Vesâil.</i>
127	Abdullah b. Mesud	<i>Müstedreki 'l-Vesâil.</i>
128	Muhammed el-Bâkır	<i>Müstedreki 'l-Vesâil.</i>
129	Ebu Hureyre	<i>Fezâilü 'l-Eşhüri 's-Selâse, Vesâilu 'ş-Şia.</i>
130	Ebu Hureyre	<i>Vesâilu 'ş-Şia.</i>

Eserdeki 130 rivayetin Şifilerin imam kabul ettikleri son ravi sayısı 46 kişidir. Bunların başında kendisinden en çok hadis rivayet edilen İmam Ca'fer es-Sâdık gelmekte olup, ardından sırasıyla İmam Ali er-Rızâ, İmam Muhammed el-Bâkır, İmam Mûsâ el-Kâzım, Selmân-ı Fârisîyer almaktadır. Bu ravilerden İmam Ca'fer es-Sâdık'ın 44, İmam Ali er-Rızâ'nın 17, İmam Muhammed el-Bâkır'ın 11 rivayetine yer verilmiştir.

Eserin sünnî kaynaklarda geçen rivayetlerinin son ravi sayısı ise toplam 23 kişidir. Bunların başında kendisinden en çok hadis rivayet edilen sahabe Ebu Hureyre gelir. Ebu Hureyre'den üç sahih üç zayıf, dört hükmüne ulaşamadığımız toplam on hadis rivayet edilmiştir. Ebu Hureyre'den sonra Hz. Âişe (r.a) gelmektedir. Hz. Âişe'den iki zayıf, iki sahih, bir garib olmak üzere toplam beş hadis rivayet edilmiştir. Hz. Âişe (r.a) dan sonra sırasıyla Enes b. Mâlik, İbn Abbas, Ebû Saîd el-Hudrî, Selmân-ı Fârisî gibi sünnî kaynaklardan tahriç ettiğimiz hadis ravileri gelmektedir.

Şeyh Sadûk'un, doğrudan isimlerine yer vererek kendilerinden rivayette bulunduğu ve sünnîlerin de muteber kabul ettikleri raviler şunlardır: Ebu Hureyre, Hz. Aişe, Enes b. Mâlik, Abdullah b. Abbas, Hz. Ali, Abdullah b. Mesud, Zeyd b. Eslem, Usame b. Zeyd, Ebû Saîd el-Hudrî, Cabir b. Abdullah. Bu raviler arasından en çok kendilerinden hadis rivayet edilen sahabiler Ebu Hureyre ve Hz. Aişe'dir (r.a). Şifler nezdinde önemli bir hadis kaynağı olarak kabul edilen bu eserde, sünnîler tarafından muteber görülen ve özellikle Hz. Aişe'den rivayetlerin yer alması dikkat çekicidir.

SONUÇ

Bu araştırma Şeyh Sadûk'un hayatı, eserleri ve *Fezâilü'l-Eşhûri's-Selâse* adlı eserinde yer alan rivayetlerin tahririne dair bir çalışmadır. Eserde geçen hadislerin sayısı aslında 158'dir. 28 rivayet mükerrer olduğu için hafzedilerek 130 hadisin tahriri yapılmıştır. Neticede Recep ayının faziletiyle ilgili 7, Şâban ayının faziletiyle ilgili 13, Ramazan ayının faziletiyle ilgili 39 hadisin Şîa ve Sünnî kaynaklarında ortak rivayetler olduğu; Sünnî kaynaklarda geçen rivayetlerin sened ve lafız bakımından aynı olmasa da, Şîi kaynaklardaki rivayetlerle mana bakımından uygunluk arzettiği görülmüştür.

Fezailü'l-Eşhûri's-Selâse'de yer alan 130 hadisten 59'u Sünnî kaynaklarda zikredilmiştir. Bu hadislerden 21'inin sahih, 4'ünün hasen, 27'sinin zayıf ve 7'sinin de mevzu olduğu tespit edilmiştir. Sihat açısından problemlili olduğu tespit edilen bazı hadislerde ise "imametın ve velâyetın kabulünün gerekliliği ve reddinin kişiyi düşüreceği itikâdî tehlikeler" gibi Sünnî düşünceye uymayan hususlar görülmüştür.

Çalışmada ulaşılan önemli tespitlerden biri de Şîi dünyada hadisçiliğine itibar edilen bir alimin eserinde, Ebu Hureyre ve Hz. Aişe gibi Şîiler tarafından pek fazla itibar edilmediği ifade edilen sahâbilerden birçok rivâyetin yer almasıdır. Söz konusu rivayetlerin, dinin aslî meselelerinden ziyade nispeten ferî kabul edilebilecek hususlara ilişkin olması da bu husustaki kanaatleri teyit edebilecek bir durumdur.

Şeyh Sadûk, ehl-i beyte dair haberleri yayma ve hadisleri toplama konusunun dışında diğer birçok farklı alanla da ilgilenmiş ve üçyüze yakın eser yazmıştır. Onun yazdığı eserler fıkıh, hadis, tefsir, rical ve kelim alanlarına daırdır. Şîi düşüncede önemli bir âlim olarak bilinen Şey Sadûk Türkiye'de yeterince çalışılmamıştır. Bu minvalde yukarıda zikrettiğimiz alanlara dair eserleriyle ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Aclûnî, İsmâil b. Muhammed b. Abdihâdî, (1162/1749), *Keşfü'l-Hafa ve Müzîlü'l-İbâs*, el-Mektebetü'l-Asriyye, thk. Abdülhamid Hindâvî 2000.

Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, (241/855), *el-Müsned*, Muessesetü'l Kurtuba, Kahire, ty.

Ali Ahundi, *Hayatü Reisi'l-Muhaddisîn Ebu Ca'fer*, Daru'l-Kütübi'l-İslâmiyye, Nefes 1957.

Aynî, Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa b. Ahmed b. Hüseyin Bedrüddin (855/1451), *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, I-XXV, Daru-İhyai Turâsi'l-Arabî, Beyrut, ty.

Bağdatlı İsmâil Paşa, (1839-1920) *Hediyetü'l-Ârifîn, Esmâ'ü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn*, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul 1951.

Begavî, Ebu Muhammed MuhyisSünen-i el-Hüseyin b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ, (516/1122), *Meâlimü't-Tenzîl*, Darul-İslâm, Riyad 1996.

Beyhakî, Ebubekir Ahmed b. el-Hüseyin, (458/1066) *es-Sünenü'l Kübra*, thk. Muhammed Abdul Kadir A'tâ, Dâru'l-Kütübül İlmiyye, Beyrut 2003.

-----, *ed-Da'avâtü'l-kebîr*, II, “ Bedr b. Abdullah el-Bedr”, Dâru'l gûrâs, Kuveyt 2009.

-----, *Fezâi'lü'l-Evkât*, Mektebetü'l-menâre, 1. Baskı, Mekke 1410.

-----, *Şuabu'l-İman*, I-XIV, thk. Muhtar Ahmed en-Nedvî, Mektebetü'r-Rüşd, 1. Baskı, Riyad 2003.

Bezzâr, Ebu Bekir Ahmed b. Amr b. Abdulhalik el-Atiki, (292/905), *Müsnedü'l-Bezzâr*, I-IX, thk. Mahfurahman Zaynullah, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, Medine 2009.

Buhârî, İsmail b. Muhammed, (256/870), *el-Camiu's Sahih*, IX, thk. Muhammed Zuber b. Nasır en-Nasır, Dâru't-Tavku'n-Necât, Dimaşk 2002.

-----, *el-EdEbu'l-Müfred*, thk. Muhammed fuad Abdul Baki, Dâru'l-Beşayiru'l-İslâm, 2. Baskı, Beyrut, 1989.

Bulut, Halil İbrahim, *Erken Dönem Şîa Düşünürleri*, Ensaryay, İstanbul 2017.

Dârakutnî, Hafız Ali b. Ömer, (385/995), *el-İlelül-Vâride fî'l-Ehâdîsi'n-Nebeviyye*, thk. Mahfuzurrahman Zaynullah es-Selefi, Daru't-Tayyibe, Riyad 1985.

-----, *Sünenü'd-Darimi*, I-III, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, Ali Muhamed Muavvas, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2001.

Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fadl b. Behrâm (255/869), *Sünenü'd- Ddarimi*, II, thk. Fevaz Ahmed, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1984.

Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistani el-Ezdî, (275/888), *Sünenü Ebî Davud*, I-IV, thk. Muhammed Muhiddin Abdul Hamid, Darul-Fikr ty.

Ebu'l-Fidâ, İmâdüddîn İsmâîl b. Alî b. Mahmûd el-Eyyûbî, (732/1331), *el-Muhtasar fî ahhâri'l-beşer, Târîhu Ebi'l-Fidâ*, Matbaatü'l Hüseyniyye ty.

Elbânî, Muhammed Nasîrüddin, (1420/1999), *İrvâ'ül-Galîl fî Tahrîci Ehâdîsi Menâri's-Sebil*, I-IX, el-Mektebetü'l-İslamiyye, 2. Baskı, Beyrut 1985.

-----, *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Zaîfe*, Darul-Maârif, Riyâd 1992.

-----, *Zaîfü'l-Câmi' i's-Sagîr ve Ziyâdâtüh*, Mektebetü'l İslami, Beyrut 1988.

Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebu Abdullah, Muhammed b. Abdullah, (405-1014), *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, IV, Mustafa Abdul Kadir A'tâ, Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut 1990.

Halîmî, Ebû Abdillâh Hüseyin b. Hasen b. Muhammed b. Halîm el-Halîmî el-Cürcânî (ö. 403/1012), *el-Minhâc fî şu'abi'l-îmân*, thk. Muhammed Fuad, Darul Fikr, 3. Baskı 1979.

Hatib el-Bağdâdî, Ebu Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit, (463/1071), *Târîhu Bağdâd*, thk. Beşâr Avad Maruf, Daru'l-Garbi'l İslami, Beyrut 2002.

Heysemî, Ali b. Ebu Bekr, (807/1404), *Mecmeu'z-Zevâid ve Menba'u'l-Fevâid*, Daru'l Fikr, Beyrut 1992.

Ali el-Muttakî, Alî b. Hüsâmiddîn b. Abdilmelik b. Kâdîhân el-Hindî, (975/1567), *Kenzü'l-'Ummâl fî Süneni'l -Akvâl ve'l-Efâl*, Müessesetü'r-Risale, 5. Baskı 1981.

Humeydî, Muhammed b. Fütûh, (488/1095), *el-Cem' beyne's-Sahîhayn*, thk. Ali Huseyin el-Bevab, Daru İbn Hazm, Beyrut 2002.

Hur el-Âmülî, Muhammed Hüseyin, (1033/1624), *Vesâilu'ş-Şîa*, Müesseset-ül Âlu'l-Beyt, Kum ty.

Hüseyin, Safa Muhammed, *Gülçin-i Sadûk*, Feyz-i Kâşânî, Tahran 1947.

Hüseyin, Talkânî, *Şeyh Sadûk*, Bünyâdı Ferheng-i Ca'feri ty.

İbn Asâkir, Ali b. el-Hasan b. Hibetullah b. Abdullah b. el-Hasan Ebu 'l-Kasım Dimaşki eş-Şafii, (571/1175), *Tarihu Medineti Dimaşk*, thk. Ömer b. Garama, Dâru'l-Fikr, byy 1995.

-----, *Mu'cem eş-Şüyûh*, III, thk. Vefâ Takiyuddin, Dâru'l Beşâir, 1. Baskı, Dimaşk 2000.

İbn Ebî Şeybe, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrahim, (235/849), *el-Musannef*, I-VII, thk. Kemal Yusuf, Mektebetü'r-Rüşd, 1. Baskı, Riyad 1409.

İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali, (852/1448), *el-Emâli'l-mutlaka*, thk. Abdul Mecid b. İsamâil es-Selefi, Mektetebetü'l-İslâmî, Beyrut 1995.

-----, *Fethu'l Bari Şerhu Sahihil Buhari*, I-XIII, Dâru'l-Mârufe, Beyrut 2002.

-----, *Tebyînu'l-Aceb*, Müessesetü Kurtuba ty.

İbn Hibbân, Ebu Hâtim Muhammed b. Ahmed el-Bûstî, (354/956), *Sahîhu İbn Hibbân*, XVII, Haz. Alladdin Ali b. Bülbân, Muesissetu'l Risale, Beyrut 1988.

-----, *Kitâbü'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Du'afâ ve'l-Metrûkîn*, thk, Mahmud İbrahim Zâid, Dâru'l-Vâî, Haleb 1976.

İbn Huzeyme, Ebu Bekr Muhammed b. İshâk, (311/924), *Sahih İbnü Huzeyme*, IV, Matbaatu'l-İslâmiyye, Beyrut ty.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsüddin Muhammed b. Ebi Bekr, (751/1350), *el-Menâr'ül Münif fis-Sahîh ve'z-Zaif*, thk. Abdulfettah Ebu Gudde, Mektebetü'l-İslâmiyye, Halep, 1970.

İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dımaşki eş-Şâfiî, (774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Daru'l Fikr, byy 1986.

İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvini, (275/879), *es-Sünen*, I-II, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki, Daru'l-Fikr, Beyrut ts.

İbn Nedîm, Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebî Ya'kub İshâk b. Muhammed b. İshâk, (385/995), *el-Fihrist*, Daru'l-Marife, Beyrut 1997.

İbn Tâvûs, Radiyyüddîn Alî b. Mûsâ b. Ca'fer b. Tâvûs, (664/1266), *Felâhu's-Sâ'il ve Necâhu'l-Mesâ'il*, İntişarât Defteri Tebliğâtı İslamî, Kum 1986.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, (597/1201), *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, I-II, thk. İrşad İshak el- Esrî, İdaretü'l-Ulumul Eseriyye, İslâmâbâd 1981.

-----, *el-Mevzûât*, I-III, thk. Abdurrahman Muhammed b. Osman, Mektebetü'l-Selefiyye, Medine 1966.

İbnü'l-Mülakkın, Ali b. Ahmed el-Ensârî, (804/1401), *el-Bedri'l-Münîr*, thk. Mustafa Ebu l-Gayt, IX, Darul Hicre, Riyad 2004.

İbnü's-Sünnî, Ebu Bekr Ahmed b. Muhammed, (365/975), *Ameliü'l-yevm ve'l-leyle*, thk. Kevser el-Bernî, Daru's-Sekafe, Beyrut, ty.

İsfehânî, Ebu Bekr Muhammed b. İbrâhîm b. Alî, (381/991), *Mu'cemi İbnü'l Mukrî*, thk. Ebu Abdurrahmân Âdil b. Sa'd, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1998.

İshak b. Râhûye, İshâk b. İbrâhîm el-Mervezî, (238/853), *Müsnedü İshâk b. Râhûye*, I-V, thk. Abdülgafûr Abdülhak el-Belûşî, Mektebetü'l-İman, 1. Baskı, Medine 1991.

İsmâîlî, Ebu Bekr Ahmed b. İbrâhîm b. İsmâîl Cürcânî, (371/982), *el-Mu'cem fî Esâmi Şuyûh*, I-III, thk. Ziyad Muhammed Mansur, Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, Medine 1990.

İbn Arrâk, Ebu'l-Hasen Nûruddîn Alî b. Muhammed b. Alî el- ed-Dımaşk (963/1556), *Tenzîhü's-Şerîati'l-merfû'a'ani'l-ahbâri's-şenî'ati'l-mevzû*, II, thk. Abdullah b. Muhammed, Darul-Kütübi'l-İlmiyye 1981.

Kudâî, Ebu Abdullah Muhammed b. Selâme b. Ca'fer, (454/1062), *Müsnedü's-Şihâb*, II, thk. Abdul Mecid es-Selefî, Müessesetü'r-Risale, 2. Baskı, Beyrut 1986.

Kuzudişli, Bekir, *Şîa ve Hadis Başlangıcından Kütüb-i Erbaa'ya Hadis Rivayeti ve İsnad*, Klasik yay, İstanbul 2017.

Küleynî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Yakub b. İshak el-Küleynî er-Razî, (329/941), *Kitâbü'l-Kâfi*, Dârü'l Kütübi'l-İslâmiyye, Tahran 1367.

Mahdi, Ahmedi, *Tarihi Hadis-i Şîa*, Müesiseyi İlmi Ferhengi Dârü'l-hadîs, Kum 1970.

Meclîsî, Muhammed Bakır, (1110/1698), *Bihâru'l-Envâr*, Dâru İhyai't-Türâs el-Arabî, byy 1983.

Mervezî, Ebu Abdullâh Muhammed b. Nasr b. Yahya (294/906), *Muhtasaru Kıyâmî'l-leyl ve Kıyâmî Ramazan ve Kitâbi'l-Vitr*, Hadis Akadimi, Faysal Abad 1988.

Muhammed Muhsin, Âga Büzürg-i Tahrânî, (1875-1970), *ez-Zeri'a ilâ Tesânîfi's-Şî'a*, Necef 1936.

Müesiseyi Fernhengi Tahur, *Dâiretü'l Merîf Tahur*, Muessiseyi Ferhengi Hüneri Cam Tahur, İspihan 1795.

Münzirî, Ebu Muhammed Zekiyyüddin, (656/1258), *et-Tergîb ve't-Terhib*, I-IV, thk. İbrahim Şemsuddin, Dâru'l Kütübü'l-İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1997.

Müslim, Ebu'l Hüseyin Müslim b. Haccac el-Kuşeyri en-Nisaburi, (261/875), *el-Müsnedü's Sahih*, I-V, thk. Muhammed Fuad Abdulbaki, Dâru İhyâi't-Türâ- si'l-Arabî, Beyrut ty.

Nâsır Bakiri, Bid Hindi, (1958), *Tercumeyi Âsâr Hadisi Şeyh Sadûk Be Fârisi*, Ulumul Hadis Dergisi, Sy, 25, İran 1381.

Necâşî, Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Alî b. Ahmed b. Abbâs en- el-Esedî, (450/1058), *Ricâlü'n-Necâşî*, Müessese en-Neşru'l İslami, Kum 1987.

Nesâî, Ebi Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, (v.303/915), *es-Sünenü's-Sugrâ*, I-IX, thk. Abdulfettah Ebu Gudde, Matbaatu'l-İslâmiyye, Haleb 1986.

Nevevî, Ebu Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî, (676/1277), *el-Ezkâr*, thk. Abdul Kadir el-Arnâvut, Darul-Fikr, Beyrut 1994.

Öz, Mustafa, "İbn Bâbeveyh", *DİA*, XIX/346, İstanbul, 1990.

Paketçi, Ahmed, *Dâiretü'l-Maarif-i Büzürg-i İslâmi*, (Danış Nameyi Büzürg-i İslâm), III/63, Merkez Dâ'iretü'l-Ma'ârif Büzürg-i İslâm, Sy., 929, III/929 ty.

Rişeri, Muhammed, (1365/1946), *el-Hükmü'l Nebîyyi'l-A'zam*, es-Sekafet-ül İslâmiyye, byy 2003.

Serahsî, Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl Şemsüddin, (483/1090), *el-Mebsût*, I-I-XXX, Dâru'l-Marif, Beyrut 1993.

Suyûtî, Celaleddin Abdurrahman b. Ebi Bekr, (911/1505), *el-Câmiu's-Sagîr min Ehâdîsi'l Beşîri'n-Nezîr*, I-II, Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 1. Baskı, Beyrut 1990.

-----, *el-Leâlü'l- Masnû'a fi'l Ehâdîsî'l-Mevzû'a*, thk. Ebu Abdurrahman Selâ, Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut 1996.

-----, *Câmi'u'l-Ehâdîs*, thk. Hasan Zeki,

-----, *el-Câmi'u'l-kebîr*, thk. Abdulhamid Muhammed Nida, el-Ezher, Kahire 2005.

Şevkânî, Muhammed b. Ali, (1250/1834), *es-Seyl'ül Cerrâr el-Mütedâffik ala Hadaikil Ezhâr*, Dâru'l İbni Hazm, 1. Baskı ty.

Şeyh Sadûk Kummî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Ali el-Hüsyin b. Bâbeveyh el-Kummî, (381/991), *'Uyûnü Ahbâri' r-Rızâ*, Muessetü'l-İlmiyye, Beyrut 1984.

- , *Esrâr-ı Tevhîd*, İlmiye-i İslamiye, Tahran 1984.
- , *Tercümeyi Hisâl*, Cemaatul Müderisîn fil Havzat-il ilmiye, Kum 1983
- , *Emali*, Müeseset-ül Bisat, Kum 1996.
- , *Fezâilü'l-eşhûri's-selâse*, Dârü'l-Mecid, Beyrut 1992.
- , *Fezâilü'ş-Şia ve'l-Ahkâm*, Dâru'l-Hüccetüt'l Beyzâ, Beyrut 1992.
- , *Kemâlü'd-din ve tamâmü'n-ni'me*, Daru'l-Kitabu'l-İslâmiyye, Tahran 1975.
- , *Me'âni'l-ahbâr*, Darul-Kitabul İslâmiyye, Tahran 1958.
- , *Men lâ yahdurühü'l-fakîh*, Neşri Sadûk, byy, Tahran 1367.
- , *Mukaddimetü'l İlelü'ş-şerâ'i ve'l-ahkâmin*, thk. Hidayetüllah Müsterhemi, Müstavfi, byy, Tahran ts.
- , *Musâdekatü'l-ihvân*, Kütübhaneyi Şems, Tahran ty.
- , *Risâletü'l-İ'tikadât*, İlmiye-i İslamiye, Tahran 1992
- , *Sevâbü'l-a'mâl ve ikâbü'l-a'mâl*, el-Mektebetü'l-Hayderiyye, Necef 1962.
- , *Tercümeyi Uyûnü ahbâri'r-Rızâ*, İntişaratı İlmiyyeyi İslâmi, by. Tahran ty.
- Taberânî**, Ebi'l Kasım Süleyman b. Ahmed, (360/971), *el-Ehâdisü't-Tivâl*, thk. Abdul Mecid es-Selefi, Mektebetu'z-Zehrâ, Musul 1983.
- , *el-Mu'cemu's-Sagîr*, I-II, thk. Muhammed Şukûr Mahmûd el-Hâc Emrî, Mektebetül İslâmiyye, Beyrut 1985.
- , *el-Mu'cemü'l-Evsat*, I-X, Dârü'l Haremeyn, Kahire ty.
- , *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I-XXV, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi, Mektebetü İbn Teymiyye, 2. Baskı, Kahire 1994.

-----, *el-Müsnedü's-Şâmiyyîn*, thk. Abdül Mecid es-Selefi, Müessesese'tür-Risâle 1. Baskı, Beyrut 1984.

-----, *Kitâbü'd-Duâ*, thk. Mustafa Abdül Kadir A'tâ, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1993.

Takî, Kemali Seyit Hüseyin, *İmamet Velâdeti Hz. Ali*, Kum 2006.

Tibsi, Necmettin (1415/1995), *Seyr-i Der Kitabı Kemâlü'd-Din ve Tamâmü'n-Ni'me*, Mecelle-i İntizar, İsfehan 2003.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa, (279/892), *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, thk., Ahmed Muhammed Şâkîr, Matbaatü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır 1975.

Tûsî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Hasan, (460/1067), *el-Emâli*, Daru's-Sekafe 1994.

-----, *el-Fihrist*, Mektebetül Mürtaza, Necef ty.

-----, *Kitâbü'l- Gaybe*, thk. İbadullah et-Tahrani, Müessesetül maârif, Kum 1991.

Türcan, Talib, "ŞÛRA", *DİA*, XXXIX, 230, İstanbul, 2010.

Uçar, Kerim, *Şîa Âlimleri Biyografisi*, Âl-i beyt, Berlin 2007.

Yâkut el-Hamevî, Ebu Abdillâh Şihâbüddîn Yâkut b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî, (626/1229), *Mu'cemü'l-büldân*, , Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut 1979.

Yücel, Ahmet, *Hadis Usulü*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı, İstanbul 2011.

Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, (748/1347), *Mîzânü'l-i'tidâl fi Nakdi'r-Rical*, I-IV, thk. Ali Muhammed el-Becâvi, Daru'l-Marife, Beyrut 1963.

-----, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, XVIII, Dârü'l-Hadis, Kahire 2006.

Zirikli, Ebu Gays Muhammed Hayrüddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris Dîmaşkî, (1310 /1976), *el-A'lâm*, Daru'l-İlm li'l-Melâyîn 2002.